

O'QUVCHILARNI MATEMATIKA FANIDAN
BAHOLASH BO'YICHA
MASHQ DAFTARI № 1

Hudud (Qoraqalpog'iston Respublikasi/ Viloyat/
Toshkent shahar)

Tuman (shahar)

Maktab

Ism

Familiya

o'g'il bola ☐ qiz bola ☐

4-sinflar
uchun

Ushbu mashq daftari 4-sinf o'quvchilarining matematika fanidan olgan bilimlarini sinab ko'rish, mustahkamlash hamda PISA va TIMSS xalqaro tadqiqotlariga tayyorgarlik ko'rishlariga yordam berish maqsadida ishlab chiqilgan. Daftarni tayyorlashda TIMSS (Trends in mathematics and science study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

O'QUVCHILAR UCHUN KO'RSATMALAR.

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftariidan foydalanish jarayonida unda berilgan topshiriqlarni diqqat bilan o'qib chiqishingiz va savollar yuzasidan javoblarni berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz o'zingizning nazaringizda eng to'g'ri deb hisoblagan javobingizni bildiring. Savollarga javob berishda turlicha yondoshuvlar bo'lib, ba'zi savollarga berilgan javob variantlaridan birini tanlashingiz, ba'zilariga esa fikringizni yozma ravishda, son yoki so'z ko'rinishida bayon etishingiz kerak bo'ladi.

Xalqaro tadqiqotlarga tayyorlanishingizda muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

NATURAL SONLAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR

1-Topshiriq

Azizada raqamli kartochkalar bor

1	8	6	3	2
---	---	---	---	---

U kartochkalar yordamida qaysi eng kichik uch xonali sonni ko'rsata oladi?

U har bir kartorchkadan faqat bir marta foydalanishi mumkin.

Javob: _____

2-Topshiriq

9 · 22 ga eng yaqin bo'lgan javob qaysi?

A) 5 · 20 B) 5 · 25 C) 10 · 20 D) 10 · 25

3-Topshiriq

3 + 8 = □ + 6

Tenglik to'g'ri bo'lishi uchun bo'sh katakchaga qaysi son yozilishi kerak?

A) 17 B) 11 C) 7 D) 5

4-Topshiriq

Qaysi son 8 raqami 800 ni bildiradi?

A) 1468 B) 2587 C) 3809 D) 8634

ODDIY KASRLAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR

5-Topshiriq

Qaysi kasr qolgan kasrlarga teng emas?

A) $\frac{1}{2}$ B) $\frac{4}{8}$ C) $\frac{2}{4}$ D) $\frac{2}{8}$

6-Topshiriq

Tort 8 ta bo'lakka kesildi. Jasur tortning 3 ta bo'lagini yedi. Jasur tortning qancha qismini yegan?

Javob: _____

7-Topshiriq

Qaysi kasr $\frac{1}{2}$ ga teng?

- A) $\frac{3}{5}$ B) $\frac{3}{6}$ C) $\frac{3}{8}$ D) $\frac{3}{10}$

**SONLI IFODALAR VA TENGLAMALAR MAVZUSIGA DOIR
MISOLLAR**

8-Topshiriq

Tenglik o'rinli bo'lishi uchun $\square$ o'rniga qanday raqam qo'yish kerak?

$$4 \cdot \square = 28$$

Javob: _____

9-Topshiriq

Jamilada 12 ta olma bor edi. U bir nechta olmani yedi va unda 9 ta olma qoldi. Qaysi sonli ifoda nima sodir bo'lganligini to'g'ri tasvirlaydi?

- A) $12+9=\square$ B) $9=12+\square$ C) $12-\square=9$ D) $9-\square=12$

**SHAKLLARNI TEKISLIKDA TASVIRLASH MAVZUSIGA DOIR
MASALALAR**

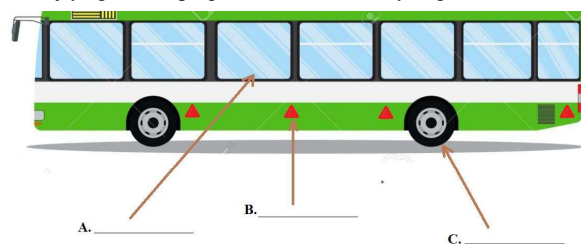
10-Topshiriq

Yuqorida ko'rsatilganidek, Sevarada 6 ta karton bo'laklari bor. Sevara quyidagi shakllarning qaysi birini ushbu oltita karton bo'laklarini kesmasdan yasay olishi mumkin?

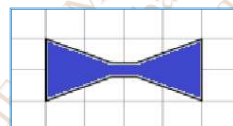

11-Topshiriq

A, B, C joylarga ko'rsatilgan geometrik shakl nomlarini yozing.

12-Topshiriq

Berilgan shaklda nechta simmetriya o'qi bor?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

13-Topshiriq

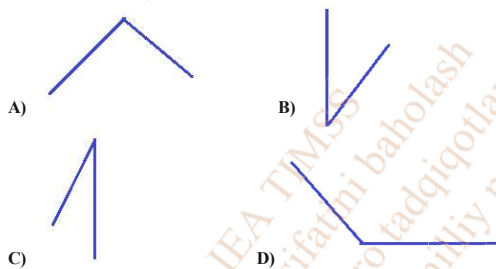
Ketma-ketlik qoidasida aytilgan: "Ushbu shaklni $\odot$ har gal soat yo'nalishi bo'ylab $\frac{1}{4}$ ga aylantiring".

- A) B) C) D)

**NUOTALAR, KESMALAR VA BURCHAKLAR MAVZULARIGA DOIR
MASALALAR**

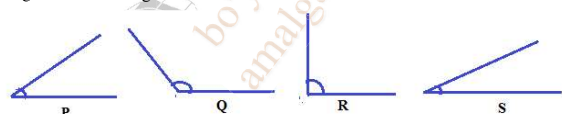
14-Topshiriq

Ushbu burchaklardan qaysi biri to'g'ri burchak?

15-Topshiriq

Quyidagi javoblarning qaysi birida burchaklar eng kichigidan eng kattasigacha bo'lgan tartibda berilgan?

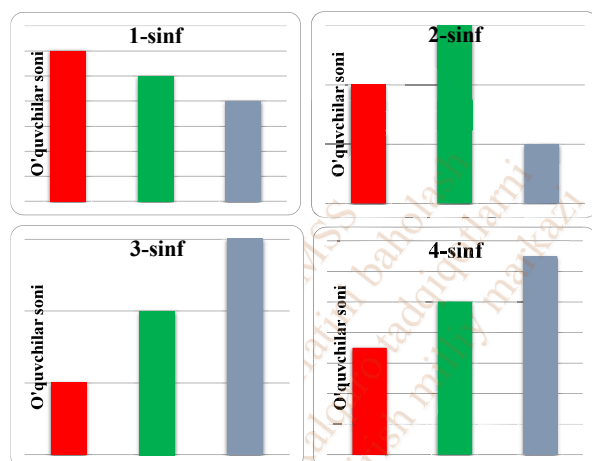

- A) Q, P, R, S B) S, P, R, Q C) Q, R, P, S D) S, R, P, Q

**O'QISH VA MA'LUMOTLARNI TALQIN QILISH MAVZUSIGA DOIR
MASALALAR**

16-Topshiriq

Ahmad 4 ta sinf o'quvchilari o'rtasida o'zlarining yoqtirgan ranglari haqida so'rovnoma o'tkazdi.

Qaysi sinfda o'quvchilar ko'k rangni eng kam tanlashgan?

- A) 1-sinf B) 2-sinf C) 3-sinf D) 4-sinf

17-Topshiriq

Sevimli muzqaymoq ta'mi

Ta'mi	Bolalar soni
Vanilin	
Shokolad	
Qulupnay	
Limon	

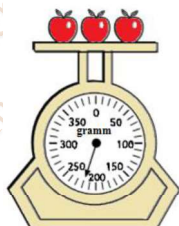
- 4 nafar bolani anglatadi

Necha nafar bola o'zlarining sevimli ta'mi sifatida vanilinli muzqaymoqni tanlashdi?

Javob: _____

18-Topshiriq

Olmaning og'irligini grammda belgilang.

A) 200

B) 202

C) 210

D) 220

4-sinflarda matematika fanidan o'quvchilarning bilimini aniqlashga yo'naltirilgan TIMSS test topshiriqlari javoblari

4-sinf	
Misol №	Javobi
1	123
2	C
3	D
4	C
5	D
6	$\frac{3}{8}$
7	B
8	7
9	C
10	D
11	A. To'g'ri to'rtburchak yoki parallelogram, to'rtburchak Uchburchak B. Uchburchak C. Aylana
12	B
13	A
14	A
15	B
16	B
17	12
18	D

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLAR MAHKAMASI
HUZURIDAGI TA'LIM SIFATINI NAZORAT QILISH
DAVLAT INSPEKSIYASI

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH BO'YICHA XALQARO TADQIQOTLARNI AMALGA
OSHIRISH MILLIY MARKAZI

O'QUVCHILARNI MATEMATIKA FANIDAN
BAHOLASH BO'YICHA
MASHQ DAFTARI № 2

Hudud (Qoraqalpog'iston Respublikasi/ Viloyat/
Toshkent shahar)

Tuman (shahar)

Maktab

Ism

Familiya

o'g'il bola ☐ qiz bola ☐

4-sinflar
uchun

Mazkur mashq daftari Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiya
huzuridagi Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni
amalga oshirish milliy markazida ishlab chiqildi

Ushbu mashq daftari 4-sinf o'quvchilarining matematika fanidan olgan
bilimlarini sinab ko'rish, mustahkamlash hamda PISA va TIMSS
xalqaro tadqiqotlariga tayyorgarlik ko'rishlariga yordam berish
maqsadida ishlab chiqilgan. Daftarni tayyorlashda TIMSS

(Trends in mathematics and science study) tadqiqotining ochiq
manbalaridan foydalanilgan

IEA TIMSS
Ta'lim sifatini baholash bo'yicha
xalqaro tadqiqotlarni
amalga oshirish milliy markazi

O'QUVCHILAR UCHUN KO'RSATMALAR.

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftariidan foydalanish jarayonida unda
berilgan topshiriqlarni diqqat bilan o'qib chiqishingiz va savollar yuzasidan
javoblarni berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa
murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz o'zingizning nazaringizda eng to'g'ri deb
hisoblagan javobingizni bildiring. Savollarga javob berishda turlicha yondoshuvlar
bo'lib, ba'zi savollarga berilgan javob variantlaridan birini tanlashingiz,
ba'zilariga esa fikringizni yozma ravishda, son yoki so'z ko'rinishida bayon
etishingiz kerak bo'ladi.

Xalqaro tadqiqotlarga tayyorlanishingizda muvaffaqiyatlar tilaymiz!

IEA TIMSS
Ta'lim sifatini baholash bo'yicha
xalqaro tadqiqotlarni
amalga oshirish milliy markazi

NATURAL SONLAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR

1-Topshiriq

Kemada 218 nafar yo'lovchi va 191 nafar ekipaj a'zosi bor. Kemada qancha odam
bor?

Javob: _____

2-Topshiriq

Bo'yoq 5 litrlik bankalarda sotiladi. Sanjarga 37 litr bo'yoq kerak. U nechta banka
sotib olishi zarur?

A) 5 B) 6 C) 7 D) 8

3-Topshiriq

600 ta kitobni har bir qutiga 15 tadan joylashtirish kerak. Nechta quti kerak
bo'lishini aniqlash uchun quyida keltirilgan qaysi amaldan foydalanish mumkin?

A) 15 ga 600 ni qo'shish B) 600 ni 15 ga ko'paytirish

C) 600 dan 15 ni ayirish D) 600 ni 15 ga bo'lish

4-Topshiriq

Marjonada 50 zed bor. Har bir kitobning narxi 12 zed. Marjona qancha kitob
sotib olishi mumkin?

Javob: _____

5-Topshiriq

Poyezd ertalab soat 7 dan 52 minut o'tganda birinchi shahardan chiqib,
ikkinchi shaharga shu kuni kunduzi soat 11 dan 06 minut o'tganda yetib boradi.

Poyezd qancha vaqt yo'l yurgan?

Javob: _____

6-Topshiriq

Poyezd Toshkentdan ertalab soat 8:45 da jo'nadi. U Samarqandga
2 soat 18 minutda yetib keldi. Poyezd Samarqandga soat nechada yetib keldi?

A) 11:15 B) 11:13 C) 11:03 D) 10:53

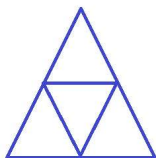
ODDIY KASRLAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR**7-Topshiriq**

Damir avval 4,8 km masofani mashinada, so'ngra 1,5 km masofani avtobusda bosib o'tdi. Damir qancha masofani bosib o'tgan?

- A) 6,3 km B) 5,8 km C) 5,13 km D) 4,95 km

8-Topshiriq

Katta uchburchakning $\frac{1}{2}$ qismini bo'yang.

9-Topshiriq

Boburda 10 zed bor. Tushlik uchun u bir shisha meva sharbatini 2,50 zedga, sendvichni esa 3,85 zedga sotib oladi. Bobur tushlik uchun pul to'laganidan so'ng unda qancha pul qoladi?

- A) 3,65 zed B) 6,35 zed C) 4,75 zed D) 16,35 zed

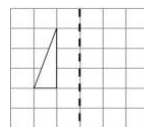
SONLI IFODALAR VA TENGLAMALAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR**10-Topshiriq**

▲ belgi Akromdagi qalamlar sonini anglatadi. Kamol Akromga yana 3 dona qalam berdi. Akromda nechta qalam bor?

- A) $3 : \blacktriangle$ B) $\blacktriangle + 3$ C) $\blacktriangle - 3$ D) $3 \cdot \blacktriangle$

11-Topshiriq

Berilgan uchburchakka simmetrik bo'lgan uchburchak chizing

SHAKLLARNI TEKISLIKDA TASVIRLASH MAVZUSIGA DOIR MASALALAR**12-Topshiriq**

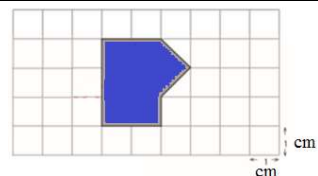
Maktab o'yin maydonchasi kvadrat shaklida. Maydoncha tomonining uzunligi 100 metr. Ra'no maydonchani atrofni to'liq aylanib chiqdi. U qancha masofani bosib o'tgan?

- A) 100 metr B) 200 metr C) 400 metr D) 10000 metr

13-Topshiriq

Aziza xonaning burchagiga qutilarni joyladi. Barcha qutilar bir xil o'chamda. U nechta qutini joyladi?

- A) 25 B) 19 C) 18 D) 13

14-Topshiriq

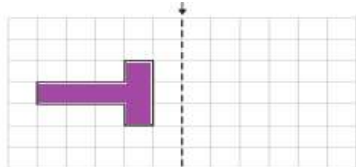
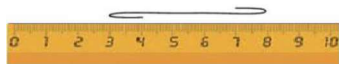
Yuqoridagi kvadrat katakchalar 1 cm ga 1 cm.

Bo'yalgan shaklning yuzasi nechta santimetr kvadratga teng?

Javob: _____ santimetr kvadrat

15-Topshiriq

Berilgan shaklga simmetrik bo'lgan shaklni yasang.

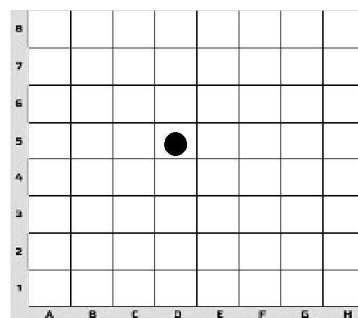
NUQTALAR, KESMALAR VA BURCHAKLAR MAVZULARIGA DOIR MASALALAR**16-Topshiriq**

Agar rasmda ko'rsatilgan ip to'g'rilansa, uning uzunligi taxminan nechaga teng bo'ladi?

- A) 5 sm B) 7 sm C) 8 sm D) 9 sm

17-Topshiriq

90° dan katta 180° dan kichik bo'lgan burchak yasang.

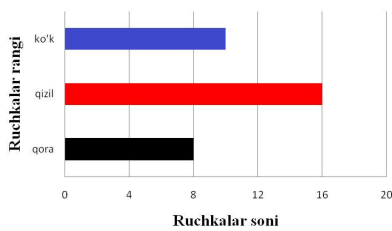
18-Topshiriq

Jasur kvadratlarga bo'lingan doskada o'yin o'ynamoqda. Uning toshi D5 kvadratida joylashgan. Quyidagi qaysi bir harakatlar natijasida uning toshi G7 kvadratida joylashadi?

- A) o'ngga 2 kvadrat va yuqoriga 3 kvadrat
B) chapga 2 kvadrat va yuqoriga 3 kvadrat
C) o'ngga 3 kvadrat va yuqoriga 2 kvadrat
D) chapga 3 kvadrat va yuqoriga 2 kvadrat

**O'QISH VA MA'LUMOTLARNI TALQIN QILISH MAVZUSIGA DOIR
MASALALAR****19-Topshiriq**

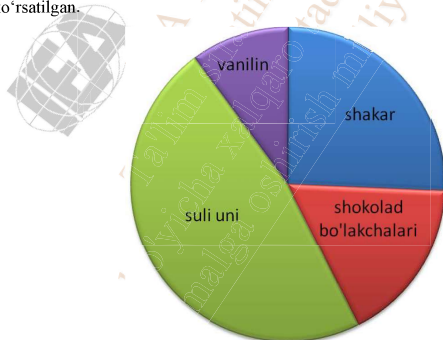
Diagrammada o'qituvchining stoli ustida turgan ko'k, qizil va qora ruchkalarning soni ko'rsatilgan. Qora ruchkalarga qaraganda qizil ruchkalar qanchaga ko'p?

O'quvchilarning ruchkalari

- A) 2 taga ko'p B) 4 taga ko'p C) 6 taga ko'p D) 8 taga ko'p

20-Topshiriq

Ushbu diagrammada mahalliy oziq-ovqat do'konida sotilgan pishiriq masallig'larini ko'rsatilgan.

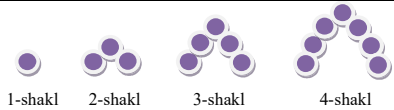
Ushbu oziq-ovqat do'konida qaysi pishiriq masallig'i eng ko'p sotilgan?

- A) suli uni B) vanillin C) shokolad bo'lakchalari D) shakar

21-Topshiriq

Agar 3, 6, 9, 12 ketma-ketligi davom ettirilsa, unda quyidagi sonlarning qaysi biri ushbu ketma-ketlikka tegishli bo'ladi?

- A) 26 B) 27 C) 28 D) 29

22-Topshiriq

1-shakl 2-shakl 3-shakl 4-shakl

Yuqorida to'rtta shakl ketma-ketlikda ko'rsatilgan

A. 4-shakl uchun quyidagi jadvalni to'ldiring

Shakl	Aylanalar soni
1-shakl	1
2-shakl	3
3-shakl	5
4-shakl	

B. Agar 5-shakl bor bo'lganida, unda nechta aylana bo'lardi?

Javob: _____

C. Agar shakllar davom ettirilsa, 10-shaklda nechta aylana bo'lardi? (Shakllarni chizmang)

Javob: _____

**4-sinflarda matematika fanidan o'quvchilarning olgan bilimini qo'llashga
yo'naltirilgan TIMSS test topshiriqlari javoblari**

4-sinf	
Misol №	Javobi
1	409
2	D
3	D
4	4
5	3 soat 14 minut
6	C
7	A
8	2 ta ixtiyoriy kichik uchburchakni bo'yash
9	A
10	B
11	
12	C
13	C
14	7
15	
16	B
17	O'tmas burchak chizish
18	C
19	D
20	A
21	B
22	A. 7 B. 9 C. 19

O'QUVCHILARNI MATEMATIKA FANIDAN
BAHOLASH BO'YICHA
MASHQ DAFTARI № 3

Hudud (Qoraqalpog'iston Respublikasi/ Viloyat/
Toshkent shahar)

Tuman (shahar)

Maktab

Ism

Familiya

o'g'il bola ☐ qiz bola ☐

4-sinflar
uchun

Mazkur mashq daftari Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiya
huzuridagi Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni
amalga oshirish milliy markazida ishlab chiqildi

Ushbu mashq daftari 4-sinf o'quvchilarining matematika fanidan olgan
bilimlarini sinab ko'rish, mustahkamlash hamda PISA va TIMSS
xalqaro tadqiqotlariga tayyorgarlik ko'rishlariga yordam berish
maqsadida ishlab chiqilgan. Daftarni tayyorlashda TIMSS

(Trends in mathematics and science study) tadqiqotining ochiq
manbalaridan foydalanilgan

O'QUVCHILAR UCHUN KO'RSATMALAR.

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftariidan foydalanish jarayonida unda
berilgan topshiriqlarni diqqat bilan o'qib chiqishingiz va savollar yuzasidan
javoblarni berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa
murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz o'zingizning nazarangizda eng to'g'ri deb
hisoblagan javobingizni bildiring. Savollarga javob berishda turlicha yondoshuvlar
bo'lib, ba'zi savollarga berilgan javob variantlaridan birini tanlashingiz,
ba'zilariga esa fikringizni yozma ravishda, son yoki so'z ko'rinishida bayon
etishingiz kerak bo'ladi.

Xalqaro tadqiqotlarga tayyorlanishingizda muvaffaqiyatlar tilaymiz!

NATURAL SONLAR MAVZUSIGA DOIR MISOLLAR

1-Topshiriq

Xaritaning masshtabi quruqlikdagi 4 kilometr masofa xaritada 1 santimetrni
ifodalashini bildiradi. Xaritada ikki shahar orasidagi masofa 8 santimetrga teng. Bu
ikki shahar orasidagi haqiqiy masofa necha kilometr?

A) 2 B) 8 C) 16 D) 32

2-Topshiriq

"Kartochka almashtirish"

Shahar ko'rgazmasida kartochkalar bilan savdo qiladigan do'kon bor.

1 ta yo'lbars kartochkasini 2 ta animatsion kartochkasiga almashtirish mumkin.

2 ta yo'lbars kartochkasini 3 ta sport kartochkasiga almashtirish mumkin.

Bir qancha bolalar o'zlarining savdo kartochkalarini almashtirish uchun do'konga
borishdi.

Yo'lbars kartochkasi bilan almashtirish

A) Jamila 5 ta yo'lbars kartochkasini animatsion kartochkalarga almashtirishni
xohlaydi. U nechta animatsion kartochka olishi mumkin?

Javob: _____ ta animatsion kartochka

B) Dilshod 8 ta yo'lbars kartochkasini sport kartochkalarga almashtirishni xohlaydi.

U nechta sport kartochkasi olishi mumkin?

Javob: _____ ta sport kartochkasi.

3-Topshiriq

Malika Qiziltepadan yo'lga chiqib, bir xil tezlikda 2 soat yo'l yurdi. U ushbu yo'l belgisiga yetib keldi.

Malika o'sha bir xil tezlik bilan Oltintepaga yo'lni davom ettiradi. Yo'l belgisidan to Oltintepagacha yetib borishi uchun unga necha soat kerak bo'ladi?

- A) $1\frac{1}{2}$ soat B) 2 soat C) 3 soat D) $3\frac{1}{2}$ soat

4-Topshiriq

Aziza rasmda ko'rsatilgan muzqaymoqlarni sotib oldi.

Narxi 22 zed.

Nozima quyidagicha muzqaymoq sotib oldi

Narxi 14 zed

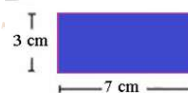
A) Jami muzqaymoqning narxi qancha?

Javob: _____ zed.

B) muzqaymoqning narxi qancha?
Javob: _____ zed.

SHAKLLARNI TEKISLIKDA TASVIRLASH

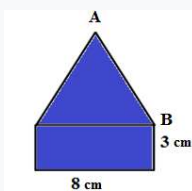
5-Topshiriq

Ushbu to'rtburchakning perimetri qancha?

- A) 7 cm B) 10 cm C) 20 cm D) 21 cm

6-Topshiriq

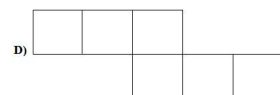
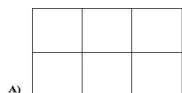

Yuqorida ko'rsatilgan rasmdagi figura to'g'ri to'rtburchak va uchta teng tomonlarga ega bo'lgan uchburchakdan yasalgan. AB tomonning uzunligi necha santimetr bo'ladi?

Javob: _____

7-Topshiriq

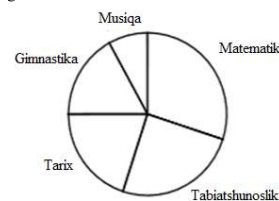
Ushbu figuralarning qaysi biri eng katta yuzaga ega?

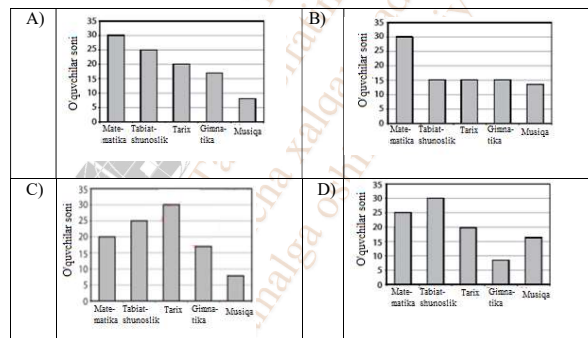
MA'LUMOTLARNI O'QISH VA TALQIN QILISH MAVZUSIGA DOIR MASALALAR

8-Topshiriq

Maktab rahbari o'quvchilar o'rtasida qaysi fanni ko'proq yoqtirishlari haqida so'rovnoma o'tkazdi. Doiraviy diagrammada 5 ta fandan o'quvchilarga qaysi fan ko'proq yoqishi ko'rsatilgan?

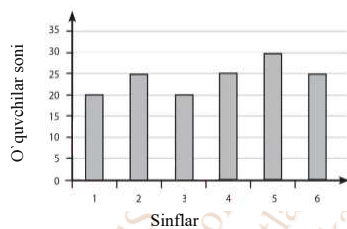

Quyidagi qaysi ustunli diagrammada doiraviy diagrammadagi xuddi shunday ma'lumotlar ko'rsatilgan?

9-Topshiriq

Grafikda maktabning har bir sinfidagi o'quvchilar soni ko'rsatilgan.

Maktabning har bir sinf xonasi 30 nafar o'quvchiga mo'ljallangan. Maktabda necha nafarga ko'proq o'quvchi bo'lishi mumkin edi?

- A) 20 B) 25 C) 30 D) 35

KETMA-KETLIKLAR VA BO'G'LIQLIKLAR MAVZUSIGA DOIRMISOLLAR

10-Topshiriq

Rasmida stikerli g'altak o'rami tasvirlangan. Har 4 ta stiker o'ramda takrorlanadi.

O'ramdagi 39-stiker qanday tasvirlangan

- A) B) C) D)

4-sinflarda matematika fanidan o'quvchilarning olgan bilimini qo'llashga yo'naltirilgan TIMSS test topshiriqlari javoblari

4-sinf	
Topshiriq №	Javobi
1	D
2	A. 10 B. 12
3	C
4	A. 8 zed B. 3 zed
5	C
6	8
7	C
8	B
9	D
10	C

"Bilish" kognitiv domeniga doir topshiriqlar

Energiya manbalari va ta'siri

S4_01

Kundalik hayotda elektrdan foydalanishga ikkita misol yozing.

1-misol: _____

2-misol: _____

S4_02

Qaysi ikkita jism o'zidan yorug'lik chiqaradi?

- A sham va Oy B Oy va ko'zgu
C Quyosh va sham D ko'zgu va Quyosh

Harakat va kuch

S4_03

Rasmda yelkanli kema ko'rsatilgan.

Qanday kuch kemani harakatga keltiradi?

- A gravitatsiya B shamol
C ishqalanish D magnetizm

S4_04

Biror bir jismni qo'ldan tushirib yuborsangiz, uning Yerga tushishiga nima sabab bo'ladi?

- A magnetizm B gravitatsiya
C havo qarshiligi D qo'lning itarishi

37

Moddalarning xossalari va klassifikatsiyasi

S4_05

Suv, muz va bug' – bularning barchasi turli haroratga ega.

Eng sovuqdan eng issiqqacha qanday tartibda joylashadi?

- A muz, suv, bug' B muz, bug', suv
C bug', muz, suv D bug', suv, muz

S4_06

Bularning qaysi biri aralashma hisoblanadi?

- A tuzli suv B shakar
C buv bug'i D tuz

Ekosistemalar

S4_07

Yirtqich – bu boshqa hayvonlar bilan oziqlanadigan jonzot.

Bularning qaysi biri yirtqich hisoblanadi?

- A kiyik B bo'ri
C sigir D echki

S4_08

O'simliklar to'g'ridan-to'g'ri Quyosh energiyasidan foydalanadi.

Ular Quyosh energiyasidan nima maqsadda foydalanadi?

- A ozuqa hosil qilish
B urug'larni tarqatish
C tuproq unumdorligini oshirish
D hasharotlarning zarar yetkazishiga yo'l qo'ymaslik

Tirik organizmlarning o'ziga xos xususiyatlari va ularda kechadigan hayotiy jarayonlar

S4_09

Jadvalda odam tanasi a'zolari tomonidan bajariladigan uchta funktsiya ko'rsatilgan.

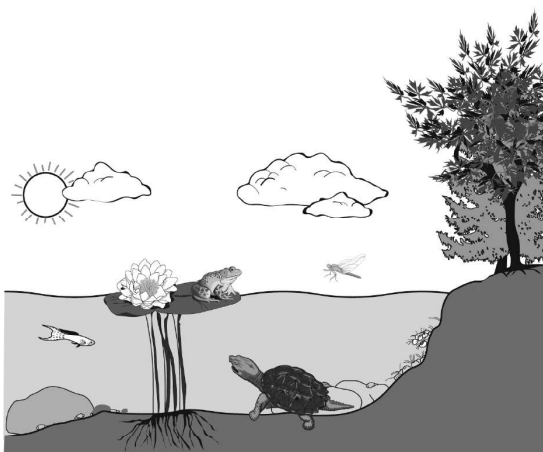
Funksiyaning yoniga tana a'zosi nomini yozing. Birinchi funktsiya uchun tana a'zosi ko'rsatilgan.

Funksiya	Tana a'zosi
Tana uchun tayanch bo'lib xizmat qiladi	Skelet
Qonni tanaga haydaydi	
Fikrlash jarayoni kechadi	

38

S4_10

Quyidagi rasmda suv havzasi ko'rsatilgan.

Quyidagi bo'sh joyga ushbu rasmda ko'rsatilgan uchta jonli tabiatning tarkibiy qismi va uchta jonsiz tabiatning tarkibiy qismini yozing.

Jonli tabiatning takibiy qismi **Jonsiz tabiatning tarkibiy qismi**

1. _____ 1. _____
2. _____ 2. _____
3. _____ 3. _____

Organizmlarning hayotiy sikllari, ko'payish va irsiyat

S4_11

Ushbu organizmlardan qaysi birining yosh formalari tashqi ko'rinishidan voyaga yetgan formalarga ko'proq o'xshaydi?

- A kuya kapalagi B odam
C qurbaqa D kapalak

39

Odam salomatligi

S4_12

Kalsiy – suyaklar va tishlar mustahkam bo'lishiga xizmat qiluvchi mineral.

Ushbu oziq-ovqat mahsulotlarining qaysi birida kalsiy eng ko'p bo'ladi?

- A qand B guruch
C pishloq D go'sht

S4_13

Hakim bir oyda ikki santimert o'sadi.

Nima uchun tarkibida kalsiy bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish

Hakimning o'shishida muhim ahamiyatga ega?

Organizmlarning atrof-muhit bilan o'zaro munosabatlari

S4_14

Suv havzasida yashovchi qushning oyog'i ushbu oyoq tuzilishlarining ko'proq qaysi biriga o'xshash bo'lishi mumkin?

S4_15

Ko'pgina qushlar o'zlarining tuxumlari ochib chiqqunga qadar ularning ustida o'tiradi. Quyidagilardan qaysi biri qushlarning o'z tuxumlari ustida o'tirishiga eng asosiy sabab hisoblanadi?

- A tuxumlarni uyaning ichida saqlash
B tuxumlarni issiq saqlash
C tuxumlarni shamoldan himoya qilish
D tuxumlarni yomg'irdan himoya qilish

Yerning tuzilishi, fizik xossalari va resurslari

S4_16

Quyida keltirilganlarning qaysi biriga boy tuproqlarda o'simliklar eng yaxshi o'sadi?

- A qum zarralari B loy bo'lakchalari
C shag'al qatlamlari D o'simlik va hayvon chirindilari

40

S4_17

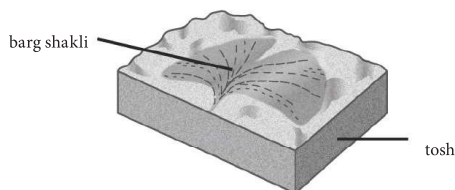
Ichimlik suvi sifatida ishlatilishidan avval tarkibidan tuz chiqarib tashlangan suv qayerdan olingan bo'lishi mumkin?

- A yer osti B daryo
C ko'l D dengiz

Yerdagi jarayonlar, sikllar, Yerning geologik tarixi

S4_18

Ushbu tosh ustidagi barg shakli qadimda yashagan o'simlikka tegishlidir.

Ushbu o'simlik taxminan necha yil avval yashagan?

- A bir yil B bir yuz yil
C bir ming yil D bir million yil

S4_19

Daryodagi suv oqimining yo'nalishi ... bog'liq bo'ladi.

- A daryoning uzunligiga
B joyning qiyaligiga
C suv oqadigan qoyaning turiga
D shimoliy qutbning joylashgan o'rniga

Quyosh sistemasida Yer

S4_20

Yer o'z o'qi atrofida qancha vaqtda aylanib chiqadi?

- A 12 soatda bir marta B 24 soatda bir marta
C bir oyda bir marta D bir yilda bir marta

41

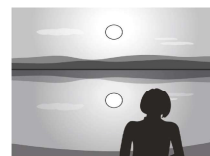
S4_21

Yer Quyoshdan oladigan energiya turlaridan birini yozing.

“Qo'llash” kognitiv domeniga doir topshiriqlar
Issiqlik va harorat

S4_22

Aziza sokin ko'l bo'ylab Quyosh chiqishini tomosha qilmoqda. Quyida tasvirlanganidek, u Quyoshni osmonda va ko'lda ko'rdi. Nima uchun Aziza Quyoshni ko'lda ko'rdi?

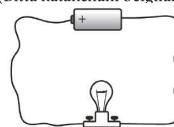
- A Quyosh nuri ko'lining o'sha qismini isitadi.
B Osmon Quyosh nurini ko'l bo'ylab tarqatadi.
C Quyosh nuri ko'l suvidan qaytadi.
D Bulutlar Quyosh nurini ko'ldan qaytaradi.

S4_23

Quyida ko'rsatilganidek, Jasur batareya, lampochka va bir nechta o'tkazgich-simlarni ulaydi.

Lampochka yonadimi?

(Bitta katakchani belgilang)

- ☐ Ha
☐ Yo'q

Javobingizni tushuntiring.

42

S4_24

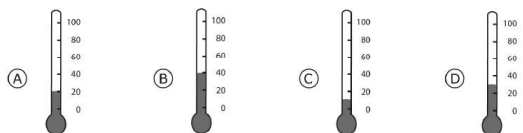
Issiq, qaynatilgan tuxum sovuq suvli idishga solindi. Suv va tuxum harorati qanday o'zgaradi?

- A Suv soviydi, tuxum esa ilydi.
B Suv ilydi, tuxum esa soviydi.
C Suv harorati o'zgarishsiz qoladi, tuxum esa soviydi.
D Suv ham, tuxum ham ilydi.

S4_25

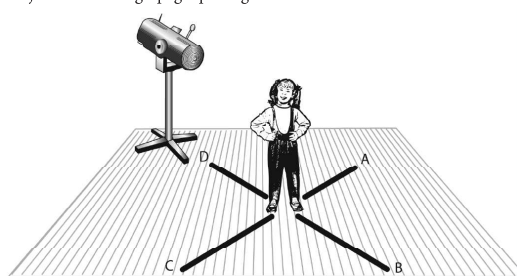
To'rtta kimyoviy stakandagi suv haroratini o'lchashda to'rtta termometrdan foydalanildi.

Qaysi termometrning ko'rsatkichi eng issiq suvga tegishlidir?

S4_26

Projektor sahnadagi qizga qaratilgan.

Qaysi chiziqli bo'ylab soyani ko'rish mumkin?

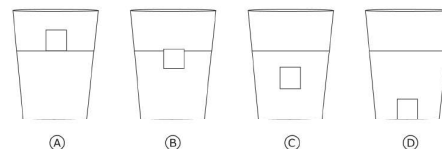
- A A B B
C C D D

43

Moddalarning xossalari va klassifikatsiyasi

S4_27

Stakandagi suvga bir bo'lak muz solindi. Qaysi rasmda muzning suvdagi holati eng yaxshi ko'rsatilgan?

S4_28

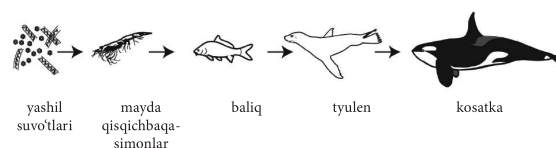
Suv muzlash, erish va qaynash jarayonida bir holatdan boshqa holatga o'tadi. Bularning qaysi biri sodir bo'lishi uchun issiqlik zarur?

- A faqat qaynash
B faqat muzlash
C erish va muzlash, ammo qaynash emas
D erish va qaynash, ammo muzlash emas

Ekosistemalar

S4_29

Quyidagi rasmda oziq zanjiri ko'rsatilgan.

Qaysi yirtqich-o'lja munosabati to'g'ri hisoblanadi?

- A baliq (yirtqich) – tyulen (o'lja)
B yashil suvo'tlari (yirtqich) – mayda qisqichbaqasimonlar (o'lja)
C baliq (yirtqich) – mayda qisqichbaqasimonlar (o'lja)
D tyulen (yirtqich) – kosatka (o'lja)

44

Ekosistemalar

S4_30

Hayvonlarning yo'q bo'lib ketishiga olib kelishi mumkin bo'lgan odam faoliyatiga oid ikkita misol keltiring.

1-misol: _____

2-misol: _____

Tirik organizmlarning o'ziga xos xususiyatlari va ularda kechadigan hayotiy jarayonlar

S4_31

Qushlar, ko'rshapalaklar va kapalaklar qanday umumiylikka ega?

- A patlar B soch
C ichki skelet D qanotlar

S4_32

Ba'zi o'simliklar, masalan, olma meva hosil qiladi.

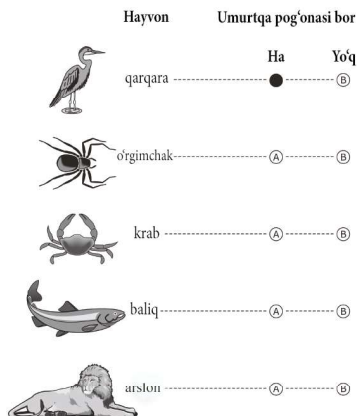
Mevaning vazifasi nima?

- A urug'larni himoya qilish
B urug'lar uchun ozuqa hosil qilish
C urug'larning tarqalishiga yo'l qo'ymaslik
D urug'larning unib chiqishi uchun suvni g'amlash

S4_33

Ushbu ko'rsatilgan qaysi hayvonlarning umurtqa pog'onasi bor?

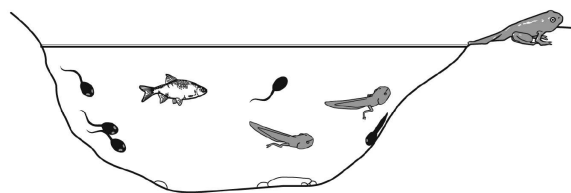
Har bir hayvon uchun bitta aylanani bo'yang. Bittasi namuna sifatida keltirilgan.

45

Hayotiy sikllar, ko'payish va irsiyat

S4_34

Quyida ko'rsatilganidek, Munisa hovuzda baliq va itbaliqlarni uchratdi.

Itbaliqlar hovuzga qanday kelib qolgan?

- A Ular baliqning hovuzga qo'ygan tuxumlaridan chiqqan.
B Ular hovuz tubidagi balchiqdan paydo bo'lgan.
C Ular hovuz suvida erigan moddalardan hosil bo'lgan.
D Ular baqaning hovuzga qo'ygan tuxumlaridan rivojlangan.

Odam salomatligi

S4_35

Odam tanasining normal harorati Selsiy bo'yicha taxminan 37 daraja bo'ladi. Bir kuni ertalab Mansur uyqudan uyg'ongach, o'zining tana haroratini o'lchadi. Uning tana harorati Selsiy bo'yicha 40 daraja edi.

Uning tana harorati normaga nisbatan yuqoriroq bo'lganiga bitta sabab yozing.

S4_36

Gripp bir odamdan boshqa odamga qanday yuqishi mumkin?

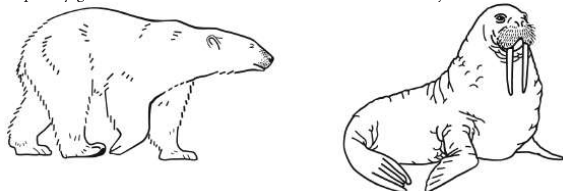
46

Organizmlarning atrof-muhit bilan o'zaro munosabatlari

S4_37

qutb ayig'i

morj

Qutb ayiqlari va morjlarning tashqi ko'rinishi bir-biridan katta farq qiladi, ammo ikkalasi ham o'ta sovuq sharoitda yashay oladi. Qutb ayig'ida qalin mo'yna bor bo'lib, u tanada issiqlikni saqlashga yordam beradi. Morjda mo'yna bo'lmaydi. Morjning tanasida issiqlikni saqlashga nima yordam beradi?

- A yog' qatlami B qoziq tishlar
C mo'ylovlar D kurak oyoqlar

S4_38

Tipratikan – tikanlar bilan qoplangan kichkina hayvon. U qo'rqib ketsa, koptokdek yumaloq bo'lib oladi.

Bunday xatti-harakat tipratikanga qanday yordam beradi?

- A Tipratikan tezda yumaloq bo'lib olishi mumkin.
B Tipratikan yumaloq bo'lib olsa, kattaroq bo'lib ko'rinadi.
C Tipratikan yumaloq bo'lib olsa, uni ko'rish qiyinlashadi.
D Tipratikanning yumshoq tana a'zolari himoyalangan bo'ladi.

S4_39

Nima uchun ko'pgina cho'l hayvonlari tunda faolroq bo'ladi?

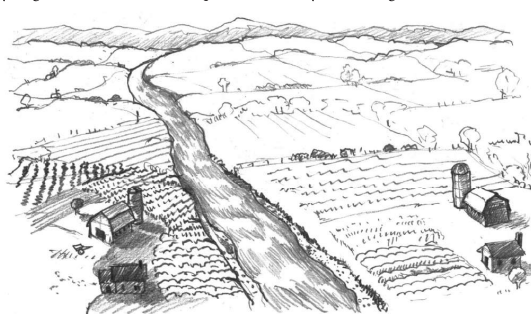
- A Tunda havo quruqroq bo'ladi.
B Tunda havo salqinroq bo'ladi.
C Tunda xavf-xatar kamroq bo'ladi.
D Tunda shamol kamroq esadi.

47

Yerning tuzilishi, fizik xossalari va resurslari

S4_40

Quyidagi rasmda tekislikdan oqib o'tuvchi daryo ko'rsatilgan.

Tekislik va daryo yaqinida dehqonchilik amalga oshiriladi.

Daryo bo'yida dehqonchilik qilishning afzalliklari va kamchiliklari bor.

A. Bitta **afzallikni** yozing.

B. Bitta **kamchilikni** yozing.

Quyosh sistemasida Yer

S4_41

Qaysi javobda Yerdan nima uchun kun va tun almashinishiga to'g'ri izoh keltirilgan?

- A Quyosh Yer atrofida aylanadi.
B Yer Quyosh atrofida aylanadi.
C Yer o'z o'qi atrofida aylanadi.
D Quyosh o'z o'qi atrofida aylanadi.

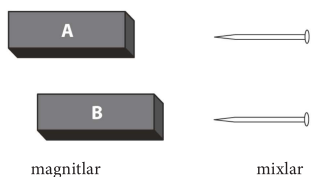
48

“Mulohaza yuritish” kognitiv domeniga doir topshiriqlar

Energiya manbalari va taʼsiri

S4_42

Barnoda ikkita magnit (A va B) va ikkita bir xil metall mix bor.
U A magnitni mix magnitga tortilgunga qadar stol ustida siljitdi.
U B magnitni mix magnitga tortilgunga qadar stol ustida siljitdi.

magnitlar

mixlar

U A magnit mixni 15 sm masofadan tortishini va B magnit esa mixni 10 sm masofadan tortishini bilib oldi.

Sanjarning aytishi-cha, ikkala magnitning kuchi bir xil.

Siz bu fikrga qoʻshilasizmi?

(Bitta katakchani belgilang.)

☐ Ha

☐ Yoʻq

Javobingizni tushuntiring.

S4_43

Rasmda ikkita aravacha koʻrsatilgan boʻlib, ularning har biriga bittadan magnit ortilgan. Aravachalar bir-biriga yaqinlashtirilib, soʻngra qoʻyib yuborildi.

Aravachalar bilan nima sodir boʻlishini tasvirlab bering.

(Javobingizni tushuntirishga yordam berish uchun rasm chizishingiz mumkin.)

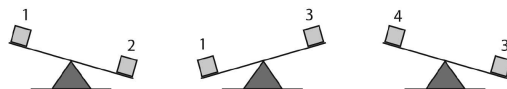
49

Harakat va kuch

S4_44

Sugʻdiyona bitta tarozi va toʻrtta kubcha bor (1, 2, 3, 4). Kubchalar har xil materiallardan tayyorlangan.

U bir vaqtning oʻzida ikkita kubchani taroziga qoʻyadi va quyidagi natijalarni kuzatadi.

Sugʻdiyona 2-kubchani massasi haqida qanday xulosa chiqarishi mumkin?

A U 1-, 3- va 4-kubchaga nisbatan ogʻirroq.

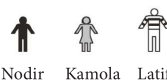
B U 1-kubchaga nisbatan ogʻirroq, ammo 3- va 4-kubchaga nisbatan yengilroq.

C U 3-kubchaga nisbatan ogʻirroq, ammo 1- va 4-kubchaga nisbatan yengilroq.

D U 4-kubchaga nisbatan ogʻirroq, ammo 1- va 3-kubchaga nisbatan yengilroq.

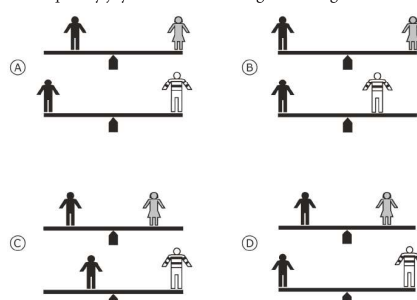
S4_45

Nodir singlisi Kamola, soʻngra akasi Latif bilan argʻimchoq uchdi. Nodirning vazni Kamolaniki bilan bir xil, ammo Latif Nodirdan ikki baravar ogʻir.

Nodir Kamola Latif

Qaysi rasmda Nodir avval Kamola, soʻngra Latif bilan muvozanat saqlay olishi uchun bolalar qanday joylashishlari kerakligi koʻrsatilgan?

50

Moddalarning xossalari va klassifikatsiyasi

S4_46

Munisa tuz va suvdan foydalanib, tajriba oʻtkazdi. U oʻtkazgan tajriba natijalari ushbu jadvalda koʻrsatilgan.

Erigan tuz miqdori	Suv hajmi	Suv harorati	Aralashma aralashtirildimi?
15 gramm	50 ml	25°C	Ha
30 gramm	100 ml	25°C	Ha
45 gramm	150 ml	25°C	Ha
60 gramm	200 ml	25°C	Ha

Munisa oʻz tajribasida nimani oʻrgandi?

A Suvning har xil hajmlarida qancha tuz eriydi.

B Har xil haroratlarda qancha tuz eriydi.

C Agar aralashtirishlar soni ortsa, tuz qanchalik tez eriydi.

D Agar aralashtirishlar soni kamaysa, tuz qanchalik tez eriydi.

S4_47

Quyidagi jadvalda ikkita moddaning xossalari keltirilgan.

1-moddaning xossalari	2-moddaning xossalari
Issiqlikni yaxshi oʻtkazadi	Issiqlikni yomon oʻtkazadi
Qattiq	Qattiq
Suvda erimaydi	Suvda eriydi
Magnitga tortiladi	Magnitga tortilmaydi

1 va 2-moddalar haqidagi qaysi jumla koʻproq toʻgʻri boʻlishi mumkin?

A 1-modda shisha, 2-modda esa loy

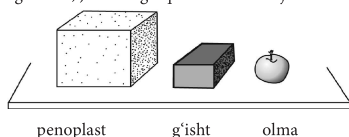
B 1-modda mis, 2-modda esa yogʻoch

C 1-modda temir, 2-modda esa shakar

D 1-modda poʻkak, 2-modda esa oltin

S4_48

Quyida koʻrsatilganidek, Jasurning oʻqituvchisi uchta jismni stol ustiga qoʻydi.

penoplast

gʻisht

olma

51

Jismlarni ularning hajmiga koʻra, tartib bilan joylashtirdi.

Jasurning fikri-cha, hajmi kattaroq boʻlgan jismning massasi kattaroq boʻladi.

Siz uning fikriga qoʻshilasizmi?

(Bitta katakchani belgilang.)

☐ Ha

☐ Yoʻq

Javobingizni tushuntiring.

Ekosistemalar

S4_49

Yuqoridagi rasmda shahar boʻylab sayohat qilishning ikkita usuli koʻrsatilgan.

Sayohat qilishning qaysi usuli atrof-muhit uchun yaxshiroq hisoblanadi?

(Bitta katakchani belgilang.)

☐ Velosiped

☐ Motosikl

Javobingizni tushuntiring.

Hayotiy sikllar, koʻpayish va irsiyat

S4_50

Baʼzi hayvonlar judayam noyob hisoblanadi. Masalan, Sibir yoʻlbarslari juda kamayib ketgan. Agar Sibir yoʻlbarslarining faqat urgʻochilari tirik qolsa, nima sodir boʻlishi mumkin?

A Urgʻochilar boshqa turga mansub boʻlgan erkak hayvonlarni uchratib, ular bilan juft hosil qiladi va Sibir yoʻlbarslarini tugʻadi.

B Urgʻochilar bir-birlari bilan juft hosil qiladi va Sibir yoʻlbarslarini tugʻadi.

C Urgʻochilar faqat urgʻochi Sibir yoʻlbarslarini tugʻadi.

D Urgʻochilar Sibir yoʻlbarslarini tugʻa olmaydi va ular yoʻq boʻlib ketadi.

52

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH BO'YICHA XALQARO
TADQIQOTLARNI AMALGA OSHIRISH MILLIY MARKAZI

4-SINF O'QUVCHILARINING
O'QISH SAVODXONLIGINI BAHOLASH
BO'YICHA O'TKAZILADIGAN XALQARO
TADQIQOTLARGA TAYORGARLIK
KO'RISH UCHUN

DAFTAR

1

_____ - sonli maktabning _____ -sinf
o'quvchisi _____

Tuzuvchi:

D. Norboyeva - Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi direktori o'rinbosari

Taqrizchilar:

D. Manapova - Toshkent shahar M.Ulug'bek tumanidagi 286-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Mazkur ish daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish, o'qiganlarini tahlil qilish, talqin qilish hamda to'g'ri xulosa chiqara olish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material sifatida tuzildi. Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress In International Reading And Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga mo'ljallangan.

2

O'QUVCHI UCHUN YO'RIQNOMA

Hurmatli o'quvchi! Bu vazifani bajarishingiz uchun hikoyalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz bo'yicha savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ayrim savollar sizga osonroq va ayrimlari qiyinroq tuyulishi mumkin. Barcha savollarga, shuningdek, osonlari kabi qiyinlariga ham javob berishga harakat qilib ko'ring.

Topshiriqlarni bajarishda har xil shakldagi savollarga javob berishingizga to'g'ri keladi. Ba'zi savollarga 4 ta javob varianti keltirilgan.

Maslan:

Haftada necha kun bor?

- A. 2 kun
- B. 4 kun
- C. 7 kun
- D. 10 kun

Agar javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, unda javobingizni o'chiring, to'g'ri bo'lgan javobni belgilang va keyingi savolga o'ting.

Ba'zi topshiriqlarni bajarayotganingizda javoblaringizni savol tagida ajratilgan maxsus joyga yozishingiz kerak bo'ladi.

Maslan:

Tarixiy hikoyada keltirilgan voqealar yilning qaysi faslida sodir bo'lgan?

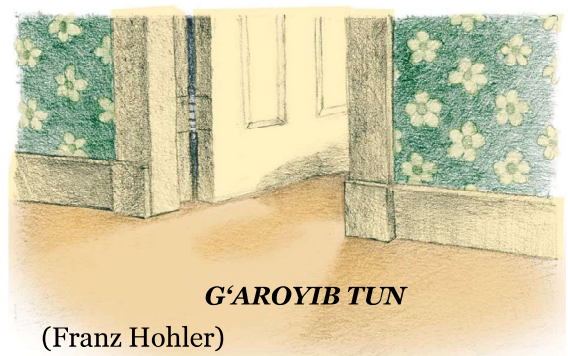

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir qismni bajarish uchun 40 daqiqa ajratilgan.

Ular orasida tanaffus ham bor.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshi javob berishga harakat qiling.

Agar qaysidir savolga javob bera olmasangiz, keyingi savolga o'ting.

G'AROYIB TUN

(Franz Hohler)

Anina o'n yoshda bo'lgani uchun hatto uyqusiragan holatida ham o'z xonasidan yuvinish xonasiga bemalol bora olar edi. Xonasining eshigi, odatda, qiya ochiq turar, lampa esa telefon turadigan joydan yuvinish xonasiga boriladigan yo'lakni yetarlicha yoritib turar edi.

Bir kun kechasi Anina telefon turadigan joy oldidan yuvinish xonasiga o'tayotib qandaydir shitirlagan tovushni eshitdi. Biroq uyqusiragani uchun bu shitirlashga unchalik ahamiyat bermadi. Xuddiki, bu tovush uzoqdan kelayotganday tuyuldi. U xonasiga qaytayotgandagina shitirlashning qayerdan kelayotganini payqadi. Telefon turgan stol tagida yotgan bir uyum eski jurnal, gazetalar siljiyotgan va bu tovush aynan o'sha joydan kelayotgan edi. Birdan gazeta va jurnallar uyumi o'ngga, chapga, to'g'riga, ortga siljib, har tomonga sochila boshladi.

Anina ko'zlariga ishona olmadi, chunki telefon stolining tagidan qichqiriqli ovoz bilan timsoh sudralib chiqib kelayotgandek ko'rindi. Anina turgan joyida qotib qoldi.

Timsohni gazeta uyumi ichidan chiqib, atrofini sekin tomosha qilishini ko'rgan Aninaning ko'zlari hayratdan katta-katta ochilib ketdi. Timsohni go'yo endigina daryodan chiqqandek shalabbo tanasidan suv tomib turardi. Timsoh g'ilamning qayerini bossa, o'sha joyi ho'l bo'lar edi.

Timsoh boshini orqaga burganda qattiq shitirlab ketdi. Yirtqichning dahshatli,

uzun tishlarini ko'rib, Aninaning nafasi ichiga tushib ketdi. U dumi bilan sekin ortga va oldinga harakatlanar edi. Anina hayvonot olami haqidagi jurnalni timsohni dumi bilan o'zini dushmandan qanday himoyalashi yoki unga hamla qilishini o'qigan edi.

Uning nazari gazeta va jurnallar uyumidan sochilib, oyoqlari ostida yotgan hayvonot olami haqidagi jurnalning oxirgi soniga tushdi. U yanada qo'rqib ketdi. Avval jurnalning muqovasida katta timsohni rasmi daryo bo'yida tasvirlangan edi. Endi esa muqovadagi daryo bo'yi bo'sh qolgan edi.

Anina egilib, jurnalni oldi. O'sha paytda timsoh dumi bilan qattiq urib, kungaboqar gullari turgan guldonni yerga tushirib yubordi. Guldon sinib, kungaboqar hamma joyga sochilib ketdi.

Anina bir sakrashda o'z xonasiga yetib olib, eshikni yopib qo'ydi. Yotoqni siljitib, uni eshikka tirab qo'ydi. Uni timsoldan himoya qilishi kerak bo'lgan to'siqni hosil qildi va shundan keyingina yengil nafas oldi.

Keyin u o'ylab qoldi: "Agar timsoh shunchaki och bo'lsa-chi? Balki, timsohni ketishga majbur qilish uchun biror yemish berish kerakdir?"

Anina yana hayvonot olami haqidagi jurnaliga qaradi. Agar timsoh rasmdan tashqariga chiqqan bo'lsa, demak, boshqa hayvonlar ham chiqa olishi mumkin ekan -da? Anina tezda jurnalni varaqladi va changalzor botqoqligidagi flamingolarga to'xtadi. "Bu - o'sha, eng kerakligi", - deb o'yladi u. Flamingo timsoh uchun bayram tortining o'rmini bosa oladigandek ko'rindi.

To'satdan nimadir taraqlab ketdi, timsoh dumi bilan eshikni urib, uni teshib qo'ygan edi.

Anina tezda flamingo rasmini eshikning teshigiga qo'ydi-da, bor ovozi bilan "Botqoqdan chiq! Kishit-kishit!" - deb qichqirdi.

Shundan so'ng jurnalni teshikdan yo'lakka ulotirdi va chapak chalib chiqirdi. U nimadir sodir bo'lishiga zo'rg'a ishongan edi. Kutilmaganda, yo'lak qanotlarini yoyib olib, uzun va ozg'in oyoqlari bilan u yoqdan bu yoqqa qiyqirib yugurayotgan flamingolarga to'lib ketdi. Anina qushlardan birining kungaboqarni cho'qiyotganligiga va boshqasi esa tumshug'i bilan onasining shlyapasini tortayotganligiga ko'zi tushdi. Shuningdek, u yana bir flamingo timsohni

5

MATN YUZASIDAN SAVOLLAR

G'aroyib tun

1. To'satdan sodir bo'lgan g'aroyib hodisaning ilk alomati nima edi?

- A. Jurnal va gazetalar uyumining siljishi
- B. Anina jurnal muqovasini ko'rib qolgani
- C. Uning xonasi eshigining sinishi
- D. Aninaning shitirlagan tovushni eshitgani

2. Timsoh qayerdan paydo bo'ldi?

- A. Yuvinish xonasidan
- B. Jurnal muqovasidan
- C. Yotoq tagidan
- D. Yaqin oradagi daryodan

3. Qaysi ibora Aninaning qo'rqqanini ifodalaydi?

- A. "turgan joyida qotib qoldi"
- B. "ko'zlariga ishona olmadi"
- C. "yengil nafas oldi"
- D. "shitirlagan tovushni eshidi"

4. Nima uchun Anina timsoh hujum qilmoqchi deb o'yladi?

- A. U o'zining uzun tishlarini ko'rsatdi
- B. U qattiq shitirlatdi
- C. U qiyqirib shovqin ko'tardi
- D. U dumi bilan sekin ortga va oldinga harakatlanar edi.

5. Hikoyadagi voqealar ketma-ketligini raqamlar bilan ifodalang. 1 raqami qo'yilgan.

- ___ Anina timsohni ko'rib qoldi.
- ___ Timsoh ikkita flamingoni yeb qo'ydi.
- ___ Anina yuvinish xonasi tomon yurdi.
- ___ Anina bir sakrashda o'z xonasiga yetib oldi va eshikni yopib qo'ydi.
- ___ Anina ota-onasiga eshikni nima uchun singanini tushuntirishga harakat

qildi.

7

og'ziga kirib ketganini, timsoh uni ikki yamlab yutib yuborganini va o'sha zahoti kungaboqarni tumshug'ida ushlab turgan flamingoni ham tutib olganini ko'rdi.

Ikkita flamingo timsoh uchun yetarli bo'ldi, shekilli, u xotirjam yo'lakning o'rtasiga cho'zildi. U ko'zlarini yumdi-yu, ortiqcha harakatlanmadi. Anina eshikni sekin ochib, lip etib yo'lakka chiqib oldi. U rasmsiz jurnal muqovasini timsohni burni ostiga qo'ydi.

"Iltimos, - shivirladi u, - uyingga qaytib keta qol". Keyin u yotoqxonasiga qaytib, eshikning teshigidan timsohni yana jurnal muqovasiga kirganini ko'rdi.

Shundan so'ng, Anina ehtiyotkorlik bilan flamingolar divan, kreslolar atrofida to'dalashgan, televizor ustida turgan mehmonxonaga kirdi. Anina jurnalning bo'sh, rasmsiz sahifasini ochdi.

"Rahmat sizga, rahmat katta, o'z botqog'ingizga qaytishingiz mumkin", - dedi.

Ertalab ota-onasiga poldagi katta-katta, ho'l dog'lar qayerdan kelganini, nima uchun eshik singanini tushuntirish Aninaga juda qiyin bo'ldi. Ular onasining shlyapasini izziz yo'qolib qolgan bo'lishiga qaramay, baribir timsoh voqeariga ishonmadilar.

6

6. Nima uchun Anina flamingolarni chaqirdi?

7. Qanday qilib yotoqxona eshigi sindi?

- A. Timsoh dumi bilan eshikni urgan edi.
- B. Katta guldon unga urildi.
- C. Flamingoning o'tkir tumshug'i kirib ketdi
- D. Yotoq eshikka urildi

8. Jurnal Aninaga qanday yordam berdi? Ikkita misol keltiring.

9. Voqea yakunida Aninada flamingolarga nisbatan qanday his-tuyg'u paydo bo'ldi?

- A. Aybdorlik
- B. Hushyorlik
- C. Minnatdorlik
- D. Bezovtalik

10. Aninaning ota-onasiga tushuntirib berishi qiyin bo'lgan voqea oqibatida sodir bo'lgan holatlardan birini yozing

11. Siz Aninaning harakatlaridan uning qanday xarakterga ega ekanligini bilib oldingiz. Uning fazilatlaridan birini yozing. Javobingizni asoslash uchun uning bajargan ishlaridan ikkita misol keltiring.

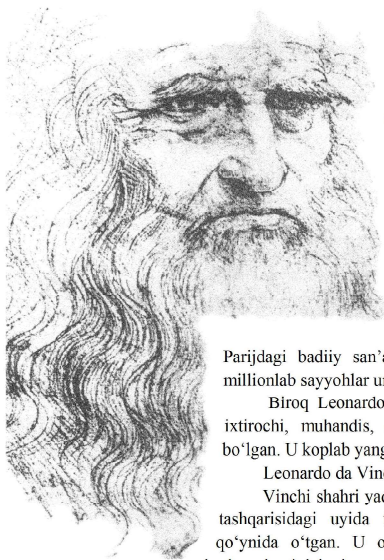

12. Muallif bizga Aninaning sarguzashtlari tushda yoki o'ngda bo'lganligini aytib o'tmadi. Bu tush ekanligiga bitta dalil keltiring.

TO'XTANG!
O'qituvchining ruxsatisiz navbatagi sahifani ochmang.

8

LEONARDO DA VINCHI

O'z davridan ilgari ketgan inson

Ko'pchilik odamlar Leonardo da Vinci ismini eshitishsa, uning mashhur surati "Mona Liza"ni yodga olishadi. Bu surat Parijdagi badiiy san'at muzeyida saqlanadi. Har yili millionlab sayyohlar uni ko'rish uchun kelishadi.

Biroq Leonardo nafaqat rassom, balki iste'dodli ixtirochi, muhandis, arxitektori va haykaltarosh ham bo'lgan. U ko'plab yangi va g'aroyib g'oyalarga boy edi.

Leonardo da Vinci 1452-yilda Italiyaning Vinchi shahri yaqinida joylashgan otasining shahar tashqarisidagi uyida tug'ilgan. Uning bolaligi tabiat qo'ynida o'tgan. U o'zining atrofidagi hayvonlar va hasharotlarni doim kuzatar edi.

Keyinchalik Leonardo otasi bilan Florensiya shahriga ko'chib keladi. U yerda Verrokkiyo ismli taniqli rassom va haykaltarosh qo'lida hunar o'rganib, ishlay boshlaydi.

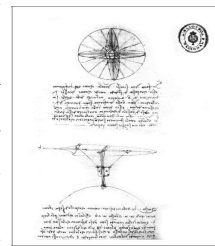
U Verrokkiyoning qo'lida ishlagan vaqtida o'z zamonasidagi texnikalar haqida juda ko'p ma'lumotga ega bo'ladi. Bu unga turli xil mexanizmlarning qanday ishlashini tushunib olishga yordam beradi. U yana har xil bo'yoqlarni aralashtirib, kerakli ranglar olishni va haykallar yaratish uchun metallardan foydalanishni o'rganib oladi.

Leonardo doimo bilimga chanqoqlikni his etar edi. U o'z atrofidagi olamni o'rganar va ko'rganlarini chizib borar edi. U qo'lga tushgan barcha kitoblarni o'qir, boshqa odamlarning g'oyalari tinglar va ulardan bilib olgan yangi narsalarni yozib

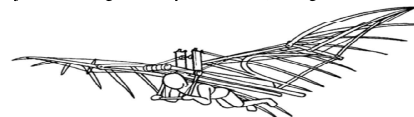
9

borar edi. Ayrim qo'lyozmalari plakatlardek katta, boshqalari esa belbog'ida olib yurishga qulay bo'lishi uchun kichkina bo'lgan. U yozganlarining ko'pi yo'qolib ketgan, lekin ayrimlari XIX asr boshida chop etilgan bo'lib, ularni hozirgi kunda ham ko'rish mumkin. Ularda rasmlar va husnixat bilan yozilgan yozuvlar bor.

Leonardoning qo'lyozmalarida ixtirolarining tasvirlari bor. Shuningdek, bu qo'lyozmalar uning nimalarga va ular qanday qilib ishlashiga bo'lgan katta qiziqishini ham ko'rsatadi. Uni mashinalar qiziqtirar edi, ammo shu bilan birgalikda, unga tirik mavjudotlarning qanday harakatlanishi, ularning tuzilishi ham qiziq edi. U oqayotgan suv, daraxtdagi barglar, uchayotgan qushlar va inson tanasini o'rganar va tasvirlar edi. Atrof-muhitni kuzatish jarayonida, u har doim biror yangilikni o'zi uchun bilib olar edi. Leonardo barcha bilimlarini va boshqalardan eshitgan g'oyalarni doim rivojlantirib, takomillashtirib borgan. Natijada, uning qo'lyozmalaridagi aksariyat tasvirlarda mutlaqo yangi g'oyalar aks etadi. Ayrimlari kelajak tasvirlariga o'xshaydi. Masalan, uning "Uchar mashina" chizmasi

Leonardo da Vincining "Uchar mashina" rasmi

Leonardo da Vincining "Uchar mashina" chizmasi

osmonda havo sharlari va samolyotlar paydo bo'lishidan ancha oldin chizilgan.

Leonardo yangi g'oyalarga boy bo'lishiga qaramay, rasmlaridagi tasvirlarning ko'pchiligini hayotga tatbiq etmadi. Qo'lyozmalarining birida parashyut bilan tasvirlangan odamning rasmi bor edi. Faqat bu g'oya 300 yildan keyin 1783-yili birinchi kundan bo'lib, bir fransuz yerga parashyutda tushgandan keyingina hayotga tatbiq etildi.

Uning boshqa ixtirosi inson tanasini o'rganish va uning qanday harakatlana olishiga bo'lgan qiziqishi asosida yaratilgan. Leonardoda odamning qo'llari, oyoqlari va boshqa a'zolari aks etgan rasmlari ko'p bo'lib, u, haqiqatan, mexanik odam-robotni loyihalashtirgan! Bu robot to'g'ri o'tira olar, qo'llarini silkitar, boshini qimirlatar, og'zini ochar va yopa olar edi.

Leonardo da Vinci 1519-yilda vafot etdi. U, haqiqatan ham, o'z davridan ilgari ketgan inson edi.

10

MATN YUZASIDAN SAVOLLAR

Leonardo da Vinci

- Leonardo da Vinci kim bo'lgan?
 - Fermer
 - Shifokor
 - Haykaltarosh
 - Quruvchi
- Leonardo da Vincining bolalikdagi qaysi tajribasi uning ixtirochi bo'lib yetishishida yordam bergan?
 - Otasi bilan Parijga qilgan sayohati
 - Hayvonlar va hasharotlarni kuzatgani
 - Badiiy muzeylarni borib ko'rishi
 - Kerakli rangni chiqarish uchun ranglarni aralashtirishi
- Verrokkiyo nima bilan mashhur bo'lgan edi?
- Leonardo da Vinci Verrokkiyodan nimalarni o'rgandi? **Ikki**ta misol keltiring. Bu bilimlari unga kelgusi hayotida qanday yordam berganini tushuntiring.
- "bilimga chanqoqlikni his etar edi" jumlasidan Leonardo da Vinci to'g'risida nimani tushunish mumkin?
 - U keragidan ortiq narsani bilishni xohlagan.
 - Unda turli mexanizmlarni yaratish g'oyalari ko'p bo'lgan.
 - U iqtidorli rassom va haykaltarosh bo'lgan.
 - U o'z kelajagi haqida tasavvurga ega edi.

11

- Nima sababdan hozirgi kunda Leonardo da Vincining qo'lyozmalari insonlar uchun muhim ahamiyatga ega?

- Nima uchun Leonardo da Vinci ko'plab ixtirolarini hayotga tatbiq etilganligini ko'ra olmadi?

- U ko'plab yangi ixtirolarini yaratish bilan band bo'lgan.
- U nafaqat ixtirochi, balki rassom ham bo'lgan.
- Uning ixtirolari amalga oshganida u vafot etgan edi.
- U hech kimga ixtirolarini amalga oshirishga yo'l qo'ymadi.

- Leonardo da Vinci tabiatdan o'rgangan narsalaridan **bit**ta misol keltiring. Bu kuzatuvlar unga ixtirolar qilishda qanday yordam berganligini tushuntirib bering.

- Parashyut qachon ilk marotaba hayotga tatbiq etilgan?

- 1452-yilda
- 1519-yilda
- 1783-yilda
- 1800-yilda

- Matn "O'z davridan ilgari ketgan inson – Leonardo da Vinci", - deb nomlangan. Leonardo da Vinci ixtirolaridan **bit**ta misol keltiring va u qanday qilib o'z davridan ilgari ketganligini tushuntirib bering.

- Ushbu matnga quyidagi sarlavhalardan yana qaysi biri mos kelishi mumkin?

- Leonardo da Vinci – metallga ishlov berish bo'yicha mashhur usta.
- Leonardo da Vinci – Italiyada yashagan odam.
- Leonardo da Vinci – mashhur rassom.
- Leonardo da Vinci – g'oyalarga boy inson.

12

12. Muallif Leonardo da Vinchi haqida nimalarni o'ylayapti? O'z fikringizni tushuntirishda o'qiganlaringizdan foydalaning.

TO'XTANG!
O'qituvchining ruxsatisiz navbatagi sahifani ochmang.

13

Bajarilgan topshiriqlar yuzasidan o'z fikringizni bildiring

“G‘aroyib tun” hikoyasi sizga yoqdimi?

Faqat bitta javobni aylanaga oling.

- ☐ Menga juda ham yoqdi
- ☐ Menga yoqdi
- ☐ Menga unchalik ham yoqmadi
- ☐ Menga umuman yoqmadi

“Leonardo da Vinchi” hikoyasi sizga yoqdimi?

Faqat bitta javobni aylanaga oling.

- ☐ Menga juda ham yoqdi
- ☐ Menga yoqdi
- ☐ Menga unchalik ham yoqmadi
- ☐ Menga umuman yoqmadi

14

**Manzil: 100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi 21-uy
Telefon: (+998 71) 231-07-53 (3004)
www.markaz.tdi.uz**

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro
tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

4-sinf o'quvchilarining o'qish
savodxonligini baholash bo'yicha
o'tkaziladigan PIRLS xalqaro
tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish
uchun

Hudud (Qoraqalpog'iston Respublikasi/
Viloyat/Toshkent shahar)

Tuman (shahar) _____
_____ - sonli maktabning _____ - sinf
o'quvchisi _____

**MASHQ
DAFTARI
2**

Tuzuvchi:

N.Nematova – Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro
tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi
mutaxassisi

Taqrizchi:

M.Hamrayev – Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika
universiteti “Boshlang'ich ta'lim metodikasi”
kafedrası dotsenti

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini
oshirish, o'qiganlarini tahlil, talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish
ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material sifatida
tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and
Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga
mo'ljallangan.

Mazkur daftar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat
inspeksiyasi Ilmiy kengashining 2020-yil 9-iyundagi yig'ilishining
(3-son bayonnomasi) qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftarini bajarish uchun hikoya yoki
maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob
berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq
bo'lib tuyulishi mumkin. Osonroq va qiyinroq bo'lgan barcha savollarga javob
berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga 4 ta
variantdan iborat bo'lgan, harflar bilan belgilanadigan javoblar keltiriladi. Siz
o'zingizning fikringizga ko'ra, to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilashingiz
kerak bo'ladi.

1 – namunada shunday savol berilgan va javobni qanday belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada nechta kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Namunada “C” harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda sizning
javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizning nazaringizda eng
to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar siz tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga chizing, va
to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi savolga o'ting.
Buni qanday bajarishni namuna sifatida 2 – namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

1. Bir haftada nechta kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☐ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3 – namunada shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Tarixdan aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

1

3-misolning yonida qalam tasvirlangan va 1 raqami qo'yilgan. Ushbu savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-misol yonida ham qalam tasvirlangan va 3 raqami qo'yilgan. Siz ushbu savol uchun 3 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z nuqtai nazarangizni tushuntirib bering.

3

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40 daqiqadan ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida kichik tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat qiling. Agar siz birorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

Ko'rsatmalar

3

4

Ko'rsatmalar

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

O'yog'i osmonda bo'lgan sichqonlar

Roeld Dahl

Bir vaqtlar Levon ismli qariya yashagan ekan. U 87 yoshda edi. U butun umri davomida vazmin va xotirjam inson bo'lgan. U juda kambag'al va juda ham baxtli edi.

Levon uyida sichqonlarni payqagan vaqtida, dastlab bu holat uni tashvishga solmadi. Ammo sichqonlar tobora ko'payib bordi. Ular uni bezovta qila boshladilar. Nihoyat, hatto Levon ham ortiq bardosh bera olmaydigan vaqt keldi.

"Bunisi endi ortiqcha – dedi u. – Bunga chidab bo'lmayapti". Chol uyidan chiqib, oqsoqlanib do'kon tomon yo'l oldi. U sichqonlarni tutish uchun u yerda bir necha qopqon, yelim va pishloq bo'lagini sotib oldi.

Levon uyiga qaytgach, qopqonning asosini yelimlab, shiftga joylashtirdi. Keyin u, qopqonlarga pishloq bo'lakchalarini mahkamlab, tayyor holatga keltirdi.

Tunda sichqonlar inlaridan chiqib, shiftdagi qopqonni ko'rganda, bu hazil deb o'yladilar. Polda sayr qilib yurgan sichqonlar bir-birlarini turtib, qo'llari bilan shiftni ko'rsatib, kulgudan yorila boshladi. Axir, qopqonni shiftga joylashtirish ahmoqlik-ku!

Ertasi kuni tongda Levon xonaga kirganida tuzoqqa birona sichqon tushmaganini ko'rdi, u jilmaydi, lekin hech narsa demadi.

U stolni olib, oyoqlarining asoslarini tagiga yelim surtdi va qopqonlar yoniga teskari qilib yopishtirib qo'ydi. U stol, televizor va chiroq bilan ham xuddi shunday qildi. Levon polda turgan barcha narsalarni, teskari qilib, shiftga yopishtirdi. Hattoki, gilamchani ham u yerga yelimlab yopishtirdi.

O'yog'i osmonda bo'lgan sichqonlar

5

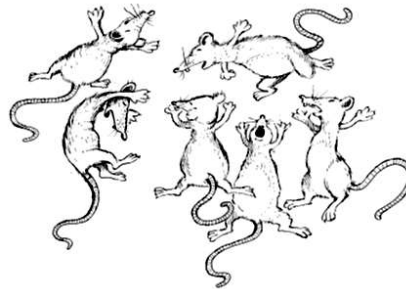
Kelasi tunda sichqonlar o'zlarining inlaridan chiqishganida, ular o'tgan tunda ko'rgan narsalari yuzasidan hazillashishni davom etib kulishar edi. Lekin bu safar ular shiftga qaraganlarida, to'satdan kulishdan to'xtadilar.

- Xudoyim! – qichqirdi sichqonlardan biri. - Tepaga qaranglar! Axir pol u yerda-ku!
- Ey xudo! - faryod qildi yana biri. - Biz shiftda turibmiz, shekilli!
- Meni boshim aylana boshladi! – chiyilladi uchinchisi.
- Mening qonim boshimga quyildi! – yig'lab yubordi to'rtinchisi.
- Bu dahshat! – dedi uzun mo'ylovli sichqonlarning kattasi. - Bu haqiqatdan ham dahshatli! Zudlik bilan nimadir qilishimiz kerak!
- Agar men boshimda shunday turishda davom etsam hushimdan ketaman! - deb qichqirdi eng kichigi.
- Men ham!
- Men bunga ortiq chiday olmayman!
- Bizni qutqaring! Nimadir qilinglar tezroq, biror nima qilinglar!

Sichqonlar jazavaga tusha boshladi. "Men nima qilishimiz kerakligini bilaman – dedi sichqonlarning kattasi - Biz boshimiz bilan turib olamiz, o'shanda hammasi yaxshi bo'ladi".

Sichqonlar gapga quloq solib boshi bilan turib oldilar, bir qancha vaqtdan so'ng, boshiga qon quyilishi sababli sichqonlar birin-ketin hushidan keta boshladilar.

Levon ertalab xonaga kirgan paytida yerda sochilib yotgan sichqonlarga ko'zi tushdi. U darhol barcha sichqonlarni yig'ib, savatchaga soldi. Shunday qilib, esda tutish lozim: qachon-ki olam sizga teskari bo'lib ko'rinsa, siz yerda turganligingizga ishonch hosil qiling.

O'yog'i osmonda bo'lgan sichqonlar

6

Savollar Oyog'i osmonda bo'lgan sichqonlar

- Levon nima uchun sichqonlardan qutilishni istadi?
 - U doim sichqonlarni yomon ko'rar edi.
 - Ular juda ham ko'p edi.
 - Ular juda baland ovozda kulishar edi.
 - Ular uning hamma pishloqlarini yeb qo'yishgan edi.
- Levon qopqonlarni qayerga joylashtirdi?
 - savatga
 - sichqonlar ini yaqiniga
 - stullarning ostiga
 - shiftga
- Nima uchun sichqonlar birinchi tunda o'z inlaridan chiqib, bir-birlarini turtib, qo'llari bilan shiftni ko'rsatib, kulgudan yorila boshladi?
 - Ular shiftda stulni ko'rgan.
 - Ular Levonni qandaydir ahmoqona ish qilgan deb o'yladilar.
 - Ular qopqondagi pishloqni xohlagan edilar.
 - Ular ko'rgan narsalaridan qo'rqib ketgan edilar.

O'yogi osmonda bo'lgan sichqonlar

7

8

O'yogi osmonda bo'lgan sichqonlar

- Levon qopqonlarga nazar tashlaganda, sichqonlarning yo'qligini ko'rib nima uchun jilmayib qo'ydi?

1

- Levon stulni shiftga yopishtirganidan so'ng nima qildi?

- jilmaydi va hech nima demadi
- bir necha qopqon sotib oldi
- barcha narsalarni shiftga yelimlab yopishtirdi
- sichqonlarga ozgina pishloq berdi

- Ikkinchi kechada sichqonlar o'zlarini qayerda turibmiz deb o'yladilar va shu sababli qanday qaror qabul qildilar? Sichqonlar qayerda turibmiz deb o'yladilar:

2

- Matnda ikkinchi kechada sichqonlarni chulg'ab olgan vahimani ko'rsatib beruvchi gaplardan **birini** toping va ko'chirib yozing.

2

- Sodir bo'layotgan voqealar bo'yicha sichqonlar nimani o'ylagan haqida hikoyada qanday ko'rsatib berilgan?
 - Levon sichqonlar to'g'risida o'ylaganligi haqida aytilmoqda
 - sichqonlar qayerda yashaganligi haqida tasvirlanmoqda
 - sichqonlar bir-biri bilan nima haqida gaplashganligi aytilmoqda
 - sichqonlar qanday ko'rinishi haqida tasvirlab berilmoqda

- Levon oxirgi tongda xonaga kirganida, nima uchun pol sichqonlar bilan qoplangan edi?

- Sichqonlar juda uzoq vaqt boshlarida turdilar.
- Levon sichqonlarga juda ko'p pishloq berdi.
- Sichqonlar shiftdan qulab tushdilar.
- Levon polga yelim surtib qo'ydi.

O'yogi osmonda bo'lgan sichqonlar

9

10

O'yogi osmonda bo'lgan sichqonlar

- Levon sichqonlarni poldan yig'ib olgach, ularni qayerga qo'ydi?

1

- Nima deb o'ylaysiz, sichqonlarni aldash oson bo'ldimi? Nega "ha" yoki "yo'q"? **Bitta** misol keltiring.

1

- Siz Levon haqida uning qilgan ishlaridan bilib oldingiz. U qanday odam ekanligini, uning qilgan ishlarini tasdiqlovchi **ikkita** misol keltirib, yozib bering.

3

- Qaysi so'zlar ishbu hikoyani yaxshiroq tasvirlab beradi?

- jiddiy va g'amgin
- qo'rqinchli va qiziqarli
- kulguli va tarbiyaviy
- g'aroyib va sirli

14. Ushbu hikoyada Levon va sichqonlar nima qilgani haqida o'ylab ko'ring. Nima ushbu hikoyani ishonarsiz qilib qo'yganini tushuntirib bering.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

O'yogi osmonda bo'lgan sichqonlar

11

12

Minib ko'ring

NORD
DARYOSI BO'YIDAGI YO'LAKCHA BO'YLAB

NORD

Tandem

"Zippi" Ijaraga berish markazi

*Velosiped minish –
bu hamma uchun maroqli va foydali!*

Nord daryosi yo'nalishi bo'ylab chiroyli, tekis va yo'lchilardan holi 11,2 km uzunlikdagi velosiped yo'li bo'ylab harakat qiling.

Qanday velosiped haqida orzu qilmang, uni "Zippi" markazida topasiz. Tanlov chegaralanmagan: tog' uchun mo'ljallangan velosipedlar, tandemlar, bolalar velosipedlari, bolalar uchun tirkash va o'rindiqlar, erkak va ayollar uchun velosipedlar, yumshoq va qulay o'rindiqlar hamda 21 peredachalik velosipedlar mavjud.

BARCHA ZIPPI velosipedlari har yili yangilanib turiladi va ularga doimiy servis xizmati ko'rsatib boriladi. Velosiped shlemlari, nasos, maxsus yuk xaltalari va qulflar barchaga bepul beriladi.

Tirkash

"Zippi" markazi bilan birgalikda

7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun bizda kattalar velosipediga birlashtirilgan velosipedlar mavjud, shuning uchun bola har doim kerakli joyda bo'ladi va kattalar uzoq safarda unga yordam berishi mumkin. **5 yoshgacha bo'lgan bolalar** uchun esa bizda qulay bolalar o'rindiqlari va pritseplar mavjud bo'lib, ular kattalarning velosipedlariga birlashtiriladi. Mohir yosh velosipedchilar uchun bizda kichik stabilizatorli va stabilizatorsiz velosipedlarimiz ham mavjud.

Velosiped ijarasi qancha turadi?

(Nardlar dollarda ko'rsatilgan)

Ijaradagi velosipedlar	Yarim kunga	Bir kunga	Bir haftaga
Kattalar uchun/pritseplar	8	12	50
Bolalar uchun (16 yoshgacha)	6	9	30
Bolalar o'rindiqlari	2	3	12

XARID QILISHDAN OLDIN
MINIB KO'R

Daryo bo'ylab

Savollar

Daryo bo'ylab

"Nord daryosi bo'yidagi yo'lakcha bo'ylab" reklama bukletini toping. Quyida ushbu bukletga tegishli savollar keltirilgan.

Reklama bukletini topa olmasangiz qo'lingizni ko'taring.

1- va 2-savollar bukletning har hil qismlariga tegishli. Bukletning savolga tegishli qismi uning yonida berilgan.

1. "Nord daryosi bo'yidagi yo'lakcha bo'ylab" deb nomlangan bo'limning asosiy maqsadi nima?

- (A) Gryundorf qal'asini tariffab berish
(B) velosipedlar haqida so'zlab berish
(C) velosipedlarning ijara narxleri bilan tanishish
(D) harakat yo'nalishini ma'lum qilish

Nord daryosi yo'nalishi bo'ylab

Nord daryosi bo'ylab yo'nalish tekis yerlardan o'tadi, bu esa velosipedda yurishni osonlashtiradi. Yo'l davomida juda ko'p qiziqarli narsalarni ko'rishingiz mumkin.

Altinburgdan daryoning sharqiy qirg'og'i tomon harakatni boshlang. Altinburg iskala ko'prigi orqali daryoni kesib o'ting.

Siz Daryo bo'yidagi Vodiy xiyoboniga tushasiz. Taxminan 3,2 kmdan so'ng siz "Ufq" kafesiga yetib kelasiz. Sayohatingizni davom ettirish uchun siz daryoning g'arbiy sohilidan yurishingizga to'g'ri keladi. (Haritaga qarang).

So'ng qo'riqxonadan o'tasiz.

Siz Nord daryosidan kichik solsimon kemasiga o'tirib, Benxeymning tarixiy portiga tashrif buyurishingiz mumkin.

Sayohat davom etmoqda va siz Daryo bo'yidagi mehmonxonaga boradigan yo'ldagi tabiatning qushlarga to'la yovvoyi burchagiga tushib qolasiz.

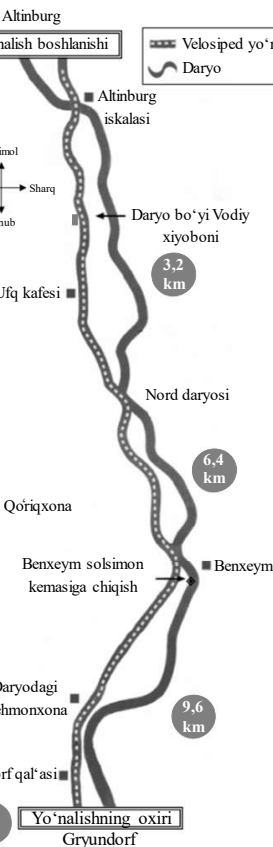
Biroz oldinga o'tib, Gryundorfdan tushib qolasiz. Bu yerda Gryundorf qal'asi atrofini tomosha qilishingiz va kiyiklarni yaqin masofadan ko'rishingiz mumkin.

Ana endi yo'l ham nihoyasiga yetdi.

Daryo bo'ylab

13

14

Daryo bo'ylab

Nord daryosi yo'nalishi bo'ylab

Nord daryosi bo'ylab yo'nalish tekis yerlardan o'tadi, bu esa velosipedda yurishni osonlashtiradi. Yo'l davomida juda ko'p qiziqarli narsalarni ko'rishingiz mumkin.

Altinburgdan daryoning sharqiy qirg'og'i tomon harakatni boshlang. Altinburg iskala ko'prigi orqali daryoni kesib o'ting.

Siz Daryo bo'yidagi Vodiy xiyoboniga tushasiz. Taxminan 3,2 kmdan so'ng siz "Ufq" kafesiga yetib kelasiz. Sayohatingizni davom ettirish uchun daryoning g'arbiy sohilidan yurishingizga to'g'ri keladi. (Haritaga qarang).

So'ng qo'riqxonadan o'tasiz.

Siz Nord daryosidan kichik solsimon kemasiga o'tirib, Benxeymning tarixiy portiga tashrif buyurishingiz mumkin.

Sayohat davom etmoqda va siz Daryo bo'yidagi mehmonxonaga boradigan yo'ldagi tabiatning qushlarga to'la yovvoyi burchagiga tushib qolasiz.

Biroz oldinga o'tib, Gryundorfdan tushib qolasiz. Bu yerda Gryundorf qal'asi atrofini tomosha qilishingiz va kiyiklarni yaqin masofadan ko'rishingiz mumkin.

Ana endi yo'l ham nihoyasiga yetdi.

2. Reklama bukleti ushbu qismining **asosiy** maqsadi nima?

- ☐ A) yo'nalish qayerdan o'tishini ko'rsatish
- ☐ B) ijaraga olinishi mumkin bo'lgan velosipedlar haqida ma'lumot berish
- ☐ C) yo'lda nimalar sodir bo'lishi haqida xabar berish
- ☐ D) velosipedda minishni o'rgatish

3. Nord daryosi tomon yo'nalish qayerdan boshlanadi?

- ☐ A) Benxeymdan
- ☐ B) Gryundorfdan
- ☐ C) Altinburgdan
- ☐ D) Daryo bo'yidagi Vodiy xiyobonidan

4. Daryo bo'ylab yo'nalishda kelayotgan joylarni boshlanishidan oxirigacha ketma-ketlikda raqamlab chiqing. 1 raqami siz uchun qo'yilgan.

- ___ Gryundorf qal'asi
- ___ Benxeym
- 1 Daryo bo'yidagi Vodiy xiyoboni
- ___ Daryo bo'yidagi mehmonxona

5. 10 yoshli bola uchun kun davomida velosiped ijarasi qancha turadi?

6. Zippi ijara markazi bolalar uchun turli xil moslamalarni ijaraga beradi.

Ulardan bolalar uchun mo'ljallangan **ikkitasini** yozing.

1.

2.

7. Zippi velosipedlari haqidagi qaysi ma'lumotdan siz ijaraga olingan velosipedlar yaxshi holatda ekanligini anglaysiz?

8- va 9-savollar - ikkita kattalar hamda biri 10 yosh va 3 yosh biri ikkita bolalar bo'lgan oila haqida. Ular bir kunni daryo bo'yida velosiped minib o'tkazmoqchilar.

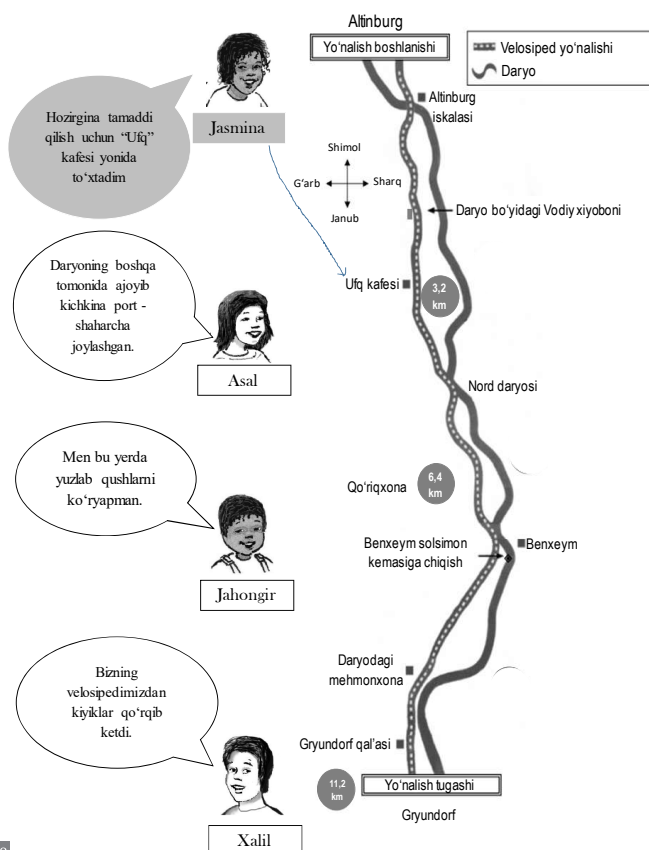
8. Oila uchun qaysi velosipedlar kerak bo'ladi? Savolga javob berish uchun reklama bukletida o'qigan ma'lumotingizdan foydalaning.

8. Daryo bo'yida ushbu oila qaysi joylarga tashrif buyurishi mumkin? Nima uchun u yerga borishni xohlashlari mumkinligini tushuntiring.

10. Jasmina, Asal, Jahongir va Xalilning fikrlarini o'qing. Ularning ismlaridan xaritada turgan joylarigacha chiziq chizing. Siz uchun bitta chiziq chizilgan.

11. Quyidagi savollarga javobingizni ko'rsatish uchun chiziqli chizing. Siz uchun bitta chiziqli chizilgan.

Matnning qayerida sizni velosiped minishga **undaydigan** qisqa gapni topish mumkin?

Qaysi gap sizni daryo bo'ylab o'tib borishga **chorlaydi**?

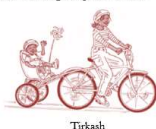
"Zippi" Ijaraga berish markazi

**Velosiped minish -
bu hamma uchun maroqli va
foydali!**

*Nord daryosi yo'nalishi bo'ylab chiroqli,
tekis va yo'lovchilardan hali 11,8 km
uzunlikdagi velosiped yo'li bo'ylab
harakat qiling.*

Qanday velosiped haqida orzu qilmang,
uni "Zippi" markazida topasiz. Tanlov
chegaralanmagan: tog' uchun
mo'ljallangan velosipedlar, tandemlar,
bolalar velosipedlari, bolalar uchun
turkash va o'rindiqlar, erkak va ayollar
uchun velosipedlar, yumshoq va qulay
o'rindiqlar hamda 21 peredachalik
velosipedlar mavjud.

BARCHA ZIPPI velosipedlari har yili
yangilanib turiladi va ularga doimiy servis
xizmati ko'rsatib boriladi. Velosiped
shlemlari, nasos, maxsus yuk haltalari va
qulflar barchaga bepul beriladi.

Turkash

7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun bizda
kattalar velosipediga birlashtirilgan
velosipedlar mavjud, shuning uchun bola
har doim kerakli joyda bo'ladi va kattalar
uzoq safarda unga yordam berishi
mumkin. **5 yoshgacha bo'lgan bolalar**
uchun esa bizda qulay bolalar o'rindiqlari
va pritseplar mavjud bo'lib, ular
kattalarning velosipedlariga birlashtiriladi.
Mohir yosh velosipedchilar uchun bizda
kichik stabilizatorli va stabilizatorsiz
velosipedlarimiz ham mavjud.

Velosiped ijarasi qancha turadi?

<i>(Naxslar dollarida ko'rsatilgan)</i>			
Ijaradagi velosipedlar	Yarim kunga	Bir kunga	Bir haftaga
Kattalar uchun/pritseplar	8	12	50
Bolalar uchun (16 yoshgacha)	6	9	30
Bolalar o'rindiqlari	2	3	12

**XARID QILISHDAN OLDIN
MINIB KO'R**

Velosipedlar ijaraga narxlari
haqidagi ma'lumotni qayerdan
topish mumkin?

**Kattalar uchun ijaraga
beriladigan velosiped turlari**
haqidagi ma'lumotni qayerdan
topish mumkin?

Daryo bo'ylab

19

20

Daryo bo'ylab

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi
sahifani ochmang.

"Oyog'i osmonda bo'lgan sichqonlar" deb nomlangan
hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
- Menga biroz yoqdi..... ☐
- Menga unchalik yoqmadi ☐
- Menga umuman yoqmadi ☐

"Daryo bo'ylab usuli" deb nomlangan hikoyani o'qish siz
uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
- Menga biroz yoqdi..... ☐
- Menga unchalik yoqmadi ☐
- Menga umuman yoqmadi ☐

100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+998 71) 231-07-53 (3004)
www.markaz.tdi.uz
Telegram: t.me/milliymarkaz

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro
tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

4-sinf o'quvchilarining o'qish
savodxonligini baholash bo'yicha
o'tkaziladigan PIRLS xalqaro
tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish
uchun

Hudud (Qoraqalpog'iston Respublikasi/
Viloyat/Toshkent shahar)

Tuman (shahar) _____
_____ - sonli maktabning _____ - sinf
o'quvchisi _____

MASHQ
DAFTARI
3

Tuzuvchi:

X.Ahmedov – Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini
baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga
oshirish milliy markazi bo'lim boshlig'i

Taqrizchi:

M.O'ralova – Toshkent shahar Mirobod tumanidagi 218-sonli
maktabning rus tili fani o'qituvchisi

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini,
jumladan, matnni o'qib tushunish darajasini baholash, badiiy matnlar va
axborot olish uchun mo'ljallangan matnlar bilan ishlash, o'qiganlarini tahlil
va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish ko'nikmalarini rivojlantirish
uchun qo'shimcha material hisoblanadi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (O'quvchilarining matnni o'qish
va tushunish darajasini baholash) tadqiqotining ochiq manbalaridan
foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarinig 4-sinf o'quvchilariga
mo'ljallangan.

Mazkur daftar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat
inspeksiyasi Ilmiy kengashining 2020-yil 9-iyundagi yig'ilishining
3-son bayonnomasi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Ko'rsatmalar

1

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftarinı bajarish uchun hikoya yoki
maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob
berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq
bo'lib tuyulishi mumkin. Siz barcha savollarga javob berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga 4
ta variantdan iborat bo'lgan, harflar bilan belgilanadigan javoblar keltiriladi. Siz
o'zingizning fikringizga ko'ra, to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilashingiz
kerak bo'ladi.

1 – namunada shunday savol berilgan va javobni qanday belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada nechta kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Namunada "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda
sizning javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizning nazaringizda
eng to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar siz tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga
chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi
savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2 – namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

1. Bir haftada nechta kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi
maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3 – namunada
shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Tarixdan aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu
savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan.
Siz ushbu savolga to'g'ri javob uchun 3 ball olishingiz mumkinligini
bildiradi.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham
qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan
ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40
daqiqadan ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida kichik tanaffus
beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat
qiling. Agar siz birorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga
o'tishingiz mumkin.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

KICHIK LOY BO'LAGI

muallif Diana Engel

Eski minoraning yuqori qismida ustaxona bor edi.

Bu kulolchilik ustaxonasi bo'lib, u yerda ko'pgina rangli glazurlar, kulolchilik g'ildiraklari, pishirish uchun pechka, quritish moslamasi va albatta loy bor edi. Deraza yonida og'ir qopqoqli katta yog'och sandiq turardi. Unda loy saqlanar edi. Quyi qavatning burchagida, eski loy bo'lagi bor edi. U oxirgi marta qo'lga olinib g'ijimlanganligini zo'rg'a eslardi. Har kuni yog'och qutining qopqog'i ochilar edi. Qop yoki loy zuvalasini olish uchun qo'llar cho'zilar edi. Loy bo'lagi ish bilan band bo'lgan odamlarning quvnoq shovqinini eshitir edi.

“Qachon mening navbatim keladi?” - degan savol uni qiziqtirardi. Har kuni qorong'u qutida o'tar va loy bo'lagining umidi so'ngan edi.

Bir kuni ustaxonaga bir guruh bolalar jamoasi o'z ustozini bilan kelib qolishdi. Ko'plab qo'llar qutiga uzatildi. Kichik loy bo'lagimizga eng oxirida navbat yetdi, nihoyat u tashqariga chiqdi!

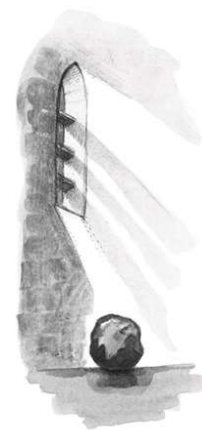
“Bu menga katta imkoniyat!” - deb o'yladi u, ko'zlari nurdan qamashib.

Bir bolakay loyni kulolchilik g'ildiragiga qo'ydi va uni bor kuchi bilan aylantirdi. “Bu zavqli!” - deb o'yladi kichik loy bo'lagi. Bolakay g'ildirakni aylantirar ekan, loyni tepaga cho'zishga urunib ko'rdi. Loy bo'lagi *biror-bir* buyumga aylanib qolishidan hayajonlanar edi. Lekin kosa yasashga urinishdan so'ng bolakay to'xtatdi. U loyni g'ijimladi va uni yumaloq shaklga keltirdi.

“Tozalash vaqti bo'ldi” - dedi o'qituvchi. Ustaxona bolalarning pollarni artgan, tozalagan, yuvgan va quritgan ovozig'a to'ldi. Hamma joydan suv tomchilab turardi.

Bolakay deraza oldida bir bo'lak loyni qoldirib, do'stlariga qo'shilishga shoshildi. Bir necha daqiqadan so'ng ustaxona bo'shab qoldi. Xona tinch va qorong'u edi. Loy bo'lagi xavotirga tushdi. U nafaqat yog'och quti ichidagi namlikni sog'inardi, balki xavf ostida qolganligini ham tushundi.

“Hammasi tamom, - deb o'yladi u. - Endi men bu yerda toshga o'xshab qotib ketgunimcha qurib, qolib ketaman”.

U ochiq deraza yonida turar, qimirlashga ham madori yo'q edi va uni namlik tark etayotganini his qilar edi. Avval quyosh nuri qizdirardi, keyin tungi shamol esardi, natijada loy bo'lagi toshday qattiq bo'lib qoldi. U shunchalik qattiqlashdi-ki, hatto o'ylashga ham qiynalar edi. U faqat umidi qolmaganligini bilar edi.

Lekin loy bo'lagi uning qaysidir ichki qismida saqlanib qolgan kichik suv tomchisini chiqarib yuborgisi kelmas edi.

“Yomg'ir”, - deb o'yladi u.

“Suv”, - deb xo'rsindi.

U nihoyatda umidsiz quruq tanasidan “Ultimos”, - degan so'zni zo'rg'a aytar edi.

Yaqindan suzib o'tayotgan bulut kichik bir loy bo'lagiga achindi va ajoyib hodisa ro'y berdi. Ochiq derazadan yomg'irning yirik tomchilari unga tusha boshladi.

Butun tun davomida yomg'ir yog'di va ertalab loy bo'lagi oldin qanday bo'lgan bo'lsa xuddi shunday yumshoq edi.

Ustaxonada ovozlari eshitila boshladi.

“Ey, yo'q!” - deb xitob qildi ayol. U kulol edi va ko'pincha ushbu ustaxonadan foydalanar edi. “Kimdir dam olish kunlari derazani ochiq qoldiribdi! Endi bu yerdagi hamma narsani tozalashimiz kerak. Men sochiqni topgunimcha sen loy bo'lagi bilan ishlab tur”, - dedi u qiziga. Qizaloq deraza yonida turgan loy bo'lagini ko'rdi.

“Menga aynan shu loy kerak edi”, - dedi u. U loyni tezda yumshatib, turli shakllar bera boshladi. Loy bo'lagiga uning barmoqlari ajoyib tuyuldi.

Qizaloq ish paytida o'ziga cho'mardi va uning qo'llari maqsad bilan harakatlanardi. Kichik loy bo'lagi uni dumaloq, ichi bo'sh bir narsaga aylantirishayotganini his qilar edi. Bir necha chimchilashlardan so'ng u tutqichlarga ega bo'ldi.

“Oyijon, oyijon”, deb chaqirdi qizaloq, “Men chashka yasadim!”

“Ajoyib!” dedi onasi. “Uni tokchaga qo’y, biz uni pechkada qizdiramiz. So’ngra uni sirlashing, keyin esa o’zingga yoqqan rangga bo’yashing mumkin bo’ladi”.

Ko’p o’tmay, kichkina chashka yangi uyga ko’chib o’tishga tayyor edi. Endi oshxonadagi tokchada boshqa stakan, likopcha va krujkalar yonida yashamoqda. Ularning barchasi xilma xil, ba’zilari judayam chiroyli.

“Nonushtaga!” - deya chaqirdi onasi, stolga yangi chashkani qo’yib, ichiga issiq shokolad quyarkan.

Qizaloq uni ehtiyotkorlik bilan ushladi. Loy bo’lagi yangi shaklining silliq chiziqlarini his qilib, o’zini naqadar baxtli his etdi. U o’z ishini naqadar yaxshi bajardi!

Kichkina chashka mag’rur turardi. “Va nihoyat, nihoyat, men qandaydir ahamiyatga egaman”.

Savollar: Kichik loy bo’lagi

- Quyidagi gaplarni hikoyada sodir bo’lgan voqelik ketma-ketligida raqamlab chiqing. 1-raqam siz uchun qo’yilgan.
___ Yomg’ir loy bo’lagini nam va yumshoq holatga keltirdi.
___ Bolakay loy bo’lagini guldonga aylantirmoqchi bo’ldi.
___ Qizcha loy bo’lagidan chashka yasadi.
___ Loy bo’lagi qurib qoldi.
___ 1 Loy bo’lagi yog’och qutida yotgan edi.

- Nima uchun loy bo’lagi yog’och qutida uzoq vaqt davomida turgan edi?

1

- Hikoya boshida loy bo’lagi nimani orzu qilgan edi?

1

- Nima uchun oxir oqibat loy bo’lagini yog’och qutidan olishdi?
☐ A Qolgan barcha loy bo’laklari allaqachon ishlatilgan edi.
☐ B U tepada, boshqa loy bo’laklarining ustida turgan edi.
☐ C Bolakay ushbu loy bo’lagini oldi, chunki unga judayam yoqdi.
☐ D O’qituvchi bolakayga ishlashi uchun unga ushbu loy bo’lagini olishni aytdi.

- Bolakay qaysi ishni e’tiborsizlik bilan bajardi?
☐ A U loyni kulolchilik charxida qoldirdi.
☐ B U charxni bor kuchi bilan aylantirdi.
☐ C U loyni deraza yonida qoldirdi.
☐ D U loyni g’ijimladi va urdi.

- Bolakay loy bo’lagini xavf ostida qoldirdi. Xavf nima edi?

1

1
2
3
4

- Bolakay kulolchilik ustaxonasidan ketishi bilanoq loy bo’lagi o’zini qanday his qildi?
☐ A mamnun
☐ B qo’rqqan
☐ C g’azablangan
☐ D mag’rur

- Uzoq vaqt davomida deraza yonida yotganidan keyin loy bo’lagi bilan qanday ajoyib hodisa yuz berdi? Nega bu loy bo’lagi uchun shunchalik ajoyib hodisa bo’ldi?

2

- Qizaloq nima qilishni xohlayotganligini bilishi hikoyadagi qaysi so’zlar orqali ko’rsatib berilgan?

- ☐ A «uning barmoqlari ajoyib tuyildi»
☐ B «qizaloq deraza oldida loy bo’laklarini ko’rdi»
☐ C «qizaloq uni ehtiyotkorlik bilan ushladi»
☐ D «uning qo’llari maqsad bilan harakatlanardi»

2
3
4
5

10. Hikoyaning boshida va oxirida loy bo'lagi qanday hissiyotlarni boshdan kechirganini tavsiflang. Uning hissiyotlari nima uchun o'zgarishini tushuntiring.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Qizaloq - ushbu hikoyadagi muhim shaxs. Sodir bo'lgan hodisalarda nima uchun uning ahamiyati muhimligini tushuntiring.

- 2
- 1
- 6
- 8
- 9

12. Hikoya muallifi loy bo'lagini tirik inson sifatida tasvirlamoqda. U sizning nimani tasavvur qilishingizga harakat qilmoqda?

- ☐ A yomg'irda qolish qanday ekanligini
- ☐ B loy bo'lagi qanday his qilishi mumkinligini
- ☐ C loy bo'lagi bilan ishlash qandayligini
- ☐ D biror narsa yasash qandayligini

13. Ushbu hikoyaning **asosiy** g'oyasi nima?

- ☐ A Odamlar ham loyga o'xshab osongina shaklga kirishi va o'zgarishi mumkin
- ☐ B Dunyoda ko'plab baxtsizliklar bor
- ☐ C Hammasi baxtlidir qachonki o'z maqsadini topa olsa
- ☐ D Kulolchilik – bu dunyoda ezgulik qilishning eng yaxshi usuli

Antarktida: Muzlik qit'asi

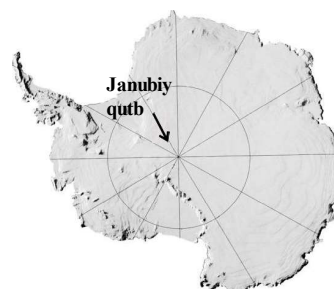
Antarktida bilan tanishish

Antarktida nima?

Antarktida qit'a bo'lib, sayyoramizning eng janubida joylashgan. Agar siz Antarktidani globusdan topishga harakat qilsangiz, uni eng quyida joylashganligini ko'rishingiz mumkin.

Antarktida yer sathining o'ndan bir qismini egallaydi va u muz bilan qoplangan bo'lib, uning qalinligi 1500 metr yoki undan ortiq bo'lishi mumkin. Janubiy qutb Antarktidaning markazida joylashgan.

Antarktida eng sovuq, eng quruq, eng baland va eng ko'p shamol esadigan qit'a hisoblanadi. U yerda yil davomida juda kam odamlar yashaydi. Olimlar u yerda qisqa vaqt davomida bo'lishadi va maxsus qurilgan tadqiqot stansiyalarida yashaydilar.

Antarktida xaritasi

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatagi sahifani ochmang.

Antarktidada yoz fasli oktyabr oyidan mart oyigacha davom etadi. Bu vaqt davomida u yerda doim yorug' bo'ladi. Qishda esa buning aksi, aprel oyidan sentyabrgacha Antarktidani olti oy davomida doimiy zulmat qoplaydi.

ANTARKTIDADA OB-HAVO

Antarktida hattoki yozda ham siz tasavvur qilganingizdan ko'ra ancha sovuqroq! Janubiy qutb Antarktidaning eng sovuq qismidir. Yanvar oyida, qishning o'rtasida, o'rtacha harorat, selsiy shkalasi bo'yicha minus 28 darajani tashkil etadi (-28°C). Minus harorati 0° dan past bo'lgan suvning muzlash haroratini anglatadi.

Qish paytida apreldan sentyabrgacha janubiy qutbda o'rtacha harorat -89°C sovuq bo'lishi mumkin. Bunday sovuq ob-havoda havoga krujkadan sepilgan qaynatilgan suv muzga tegmasdan muzlaydi. Ba'zida olimlar namunalarning muzlab qolmasligi uchun ularni iliq saqlash uchun muzlatkichlarda saqlashlariga to'g'ri keladi!

ANTARKTIDADAGI PINGVINLAR

Antarktidada pingvinlar boshqa qushlarga nisbatan ko'proq. Ular uchishni bilmaydi, lekin suzishda o'zlarining qisqa qanotlaridan foydalanadilar. Ular ajoyib suzuvchilardir, lekin quruqlikda qisqa-qisqa sakrab yurishadi.

Pingvinlar bir-birining ustini qoplab turadigan ko'plab patlarga ega. Juda issiq va qalin yog' qatlami bilan birga patlar qushlarni sovuq havodan, shamol va suvdan himoya qiladi. Qo'shimcha issiqlik uchun pingvinlar guruhlarga birlashadilar.

ANTARKTIDADAN MAKTUB

Sara Viler Antarktidada faoliyat olib boruvchi olimlardan biri. Uning jiyani Daniyelga yozgan maktubidan uning Antarktidadagi boshdan kechirganlar haqida bilib olishingiz mumkin.

Antarktida, 9 dekabr, juma

Qadrdonim Daniyel!

Bu senga Antarktidadan yozishga va'da bergan maktubim va sur'atim. Nihoyat, ko'plab taniqli tadqiqotchilar bilan bir qatorda, meni ham bu yerda ekanligimdan xursandligimni, bir tasavvur qilib ko'rgin-a. Bu yer men o'rganib qolgan hayotdan tubdan farq qiladi.

Bu yerda yangi oziq-ovqat mahsulotlari yo'q, do'konlar yo'q, shuning uchun biz konservalangan yoki muzlatilgan mahsulotlarni iste'mol qilishga majbur bo'lamiz (ularni muzlatgichda saqlashdan ko'ra - shunchaki tashqarida qoldirish mumkin). Biz kichkina gaz plitalarida ovqat pishiramiz, pishirish uydagidan ko'ra ko'proq vaqt talab etadi. Kecha men desertga ta'mi kartonni eslatuvchi quritilgan qulupnaydan keyin pomidor sousi va konservalangan sabzavotlar bilan lag'mon tayyorladim.

Men yangi olma va apelsinlarni sog'inyapman - afsus sen ularni menga jo'nata olmaysan!

Sog'inch bilan, Sara.

Savollar: Antarktida: Muzlik qit'asi

1. Antarktidani globusdan qanday topish mumkin?

- 1
2
3
4

2. Antarktida - yerdagi eng sovuq joy. U yana nimasi bilan ahamiyatli?

- A eng quruq va eng bulutli joy
B eng nam va eng shamolli joy
C eng ko'p shamol esadigan va eng quruq joy
D eng bulutli va eng yuqori joy

3. Antarktidaning eng sovuq qismi qaysi?

- 1
2
3
4

4. Maqolada Antarktida haqida nima deyilgani haqida o'ylab ko'ring. Antarktidaga ko'pchilik odamlar aprel-sentyabr oylari orasida bormasliklaring ikkita sababini keltiring.

1.

2.

- 2
1
0
0
0

- 2
1
0
0
0

5. Nima uchun maqolada "krujkadan sepilgan qaynatilgan suv muzga tegmasdan muzlaydi", deyilgan?

- A Antarktidada qaynoq suv qanaqaligini aytish uchun
B Antarktidada nima ichishlarini ko'rsatish maqsadida
C Antarktidada olimlarning ishlari haqida aytish uchun
D Antarktida qanday sovuq ekanligini ko'rsatish uchun

6. Maqolaga ko'ra pingvinlar qanotlaridan nima maqsadda foydalanadilar?

- A uchish
B suzish
C polaponlarini isitish
D tik yurish

7. Antarktidada pingvinlar o'zlarini qanday issiq saqlashlariga uchta misol keltiring.

1. _____

2. _____

3. _____

8. Saraning maktubidan Antarktidadagi oziq-ovqat mahsulotlari haqida nimalarni bilib oldingiz? Ikkitasi misol keltiring.

1. _____

2. _____

9. Antarktidaga borish yoki bormaslik haqida bir o'ylab ko'ring. "Antarktida bilan tanishish", va "Antarktidadan maktub" bo'limlarida o'qiganlaringizdan foydalangan holda nima uchun borishni yoki bormasligingizni izohlang.

1. _____

1
2
3
4

1
2
3
4

1
2
3
4

1
2
3
4

1
2
3
4

1
2
3
4

10. Maqolaning qaysi qismida Antarktidadagi muz qalinligi haqida aytilgan?

- A Antarktida nima?
- B Antarktidadagi ob-havo
- C Antarktidadagi pingvinlar
- D Antarktidadan maktub

11. Ushbu maqolada ikki xil uslubda Antarktida haqida ma'lumot tasvirlangan:

- Antarktida bilan tanishish
- Antarktidadan maktub

Ushbu ma'lumotlardan qaysi biri sizga qiziqarliroq deb hisoblaysiz va nima uchun?

1. _____

1
2
3
4

1
2
3
4

To'xtang

Daftarda boshqa savollar mavjud emas.

"Loy bo'lagi" deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
- Menga biroz yoqdi..... ☐
- Menga unchalik yoqmadi ☐
- Menga umuman yoqmadi ☐

"Antarktida" deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
- Menga biroz yoqdi..... ☐
- Menga unchalik yoqmadi ☐
- Menga umuman yoqmadi ☐

100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+998 71) 231-07-53 (3004)
www.markaz.tdi.uz
Telegram: t.me/milliymarkaz

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro
tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

MASHQ
DAFTARİ
4

4-sinf o'quvchilarining o'qish
savodxonligini baholash bo'yicha
o'tkaziladigan PIRLS xalqaro
tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish
uchun

(tuman nomi)

(tuman, shahar nomi)

-sonli maktabning

-sinf o'quvchisi

(F.I.SH)

Tuzuvchilar:

N.Nematova – Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini
baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga
oshirish milliy markazi bosh mutaxassisi

M.Umarova – Toshkent shahar Yakkasaroy tumanidagi 144 -
sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich
sinf o'qituvchisi

Taqrizchi:

F.Ikramova – Toshkent viloyati Chinoz tumanidagi 33 - sonli
umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich
sinf o'qituvchisi

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish,
o'qiganlarini tahlil va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish ko'nikmalarini
rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material sifatida tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and
Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga
mo'ljallangan.

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftarini bajarish uchun unda
berilgan hikoya yoki maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan
savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa
murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz barcha savollarga javob berishga
harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga
4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilanadigan javoblar keltiriladi.
Siz o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1 – namunada shunday savol berilgan va namuna tarzda javobni qanday
belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda
sizning javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizning nazaringizda
eng to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar siz tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga
chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi
savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2 – namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3 – namunada shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu belgi mazkur savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak, ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40 daqiqadan vaqt ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida kichik tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat qiling. Agar siz birorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

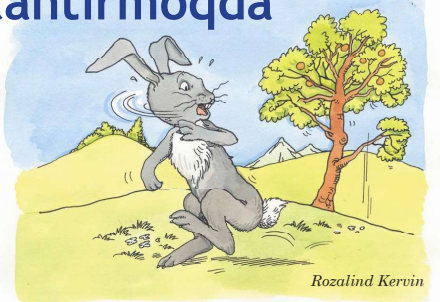
To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

3

4

Quyvon zilzila haqida ogohlantirmoqda

Bir quyvon bo'lgan ekan, u doim biror narsadan xavotirda bo'lar ekan. U kun bo'yi o'ziga o'zi "Ey Xudo!" "Bechoraman, mengina bechora" deb shivirlab yurar ekan. U eng ko'p zilzila sodir bo'lishidan qo'rqqan edi. "Agar zilzila sodir bo'lsa, menga nima bo'ladi?" – deb doim qo'rqib yashar edi.

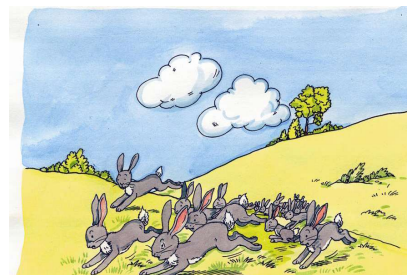
Bir kuni ertalab daraxtdan kutilmaganda katta olma "TO'P" etib tushib butun yerni silkinishga olib keldi. Bundan quyvon juda qo'rqib ketdi.

Quyvon sakrab tushdi.

"Zilzila!" – deb baqirdi, va qarindoshlarini ogohlantirish uchun dalalar bo'ylab yugurib ketdi.

"Zilzila! Qochinglar! O'zingizni asrang!"

Barcha quyvonlar dalalar va yaylovlarni tark etib, aqldan ozgandek, uning izidan ergashdilar. Ular tekislik, o'rmonlar, daryolar va tepaliklar bo'ylab

yugurib, ularga duch kelgan qarindoshlarini zilzila haqida ogohlantirdilar.

"Zilzila! Qochinglar! O'zingizni asrang!"

Bu quyvonlar ham daryolar va tekislik, tepaliklar va o'rmonlarni tark etib, aqldan ozgan kabi yugurdilar.

Tog'larga yetib borganlarida, o'n ming quyvon oyoqlarining tovushi musaffo osmonda momaqaldiraq kabi eshitildi. Tez orada ular eng yuqori cho'qqiga chiqdilar. Birinchi quyvon atrofnı kuzatdi, zilzila yaqinlashmayotganmikan, deb orqasiga qaradi, lekin faqat qochib kelayotgan katta olomon quyvonlarni ko'rdi. Keyin u oldinga qaradi, faqat tog'larni, vodiylarni, yana tog'lar va uzoq-uzoqda yorqin ko'k dengizni ko'rdi.

U o'sha yerda turib, nafasini rostdab turganida, qayerdandir sher paydo bo'ldi.

– Bu yerda nima bo'layapti? – so'radi sher.

– Zilzila, zilzila! – deb qiy-chuv qildi barcha quyvonlar.

– Zilzila? – hayron bo'ldi sher.

– Uni kim ko'rdi? Uni kim eshitdi?

– Undan so'rang, undan so'rang! barcha quyvonlar qichqirib, birinchi quyvonni ko'rsatdilar.

5

6

Sher quyonga o'girildi.
 – Kechirasiz, janob, - dedi qo'rqibgina quyon.
 – Men uyda jim o'tirgandim, dahshatli shovqinni eshitdim, yer silkinib ketdi.
 Bu zilzila bo'lishi mumkinligini angladim. Men boshqalarni ogohlantirish uchun imkon qadar tezroq yugurdim va ular saqlanib qolishga ulgurdilar.

Sher quyonga chuqur mazmunli nigoh bilan qaradi.
 – Eshit, birodar, bu dahshatli falokat qayerda sodir bo'lganligini ko'rsatish uchun jasorating yetadimi?

Rostini aytganda, quyon jasur emas edi, lekin u sherga ishonishi mumkinligini his qildi.

U sherni tog'lar etagi, daryolar, tekisliklar, o'rmonlar va dalalar bo'ylab, nihoyat uyiga kelguniga qadar boshlab bordi.

– Zilzila bo'lganini mana shu yerda eshitgan edim. Sher atrofga diqqat bilan qaradi va daraxtdan katta bir olma shunday shovqin bilan tushganini ko'rdi. U olmani olib, qoya ustiga chiqdi va uni yerga tashladi.

“TO'P!” Quyon sakrab tushdi: “Zilzila! Tezroq qochinglar, hozirgina yana zilzila sodir bo'ldi!”

Lekin birdan u sherning kulganini ko'rdi. Keyin oyoqlari ostida yotgan olmaga ahamiyat berdi.

– Voy, - pichirladi u, - bu zilzila emas ekan-ku. To'g'rimi?

–Yo'q, - dedi sher, - bu zilzila emas edi va sen qo'rqmasliging kerak.

– Qanday ahmoq bo'lgan ekanman-a!

Sher mehr ila

tabassum qildi: “Xavotir olma! Barchamiz, hatto men ham, ba'zan tushunmaydigan narsalardan qo'rqamiz”.

O'z uylariga qo'rqmay qaytishlarini aytish uchun, u tog'ning tepasida hanuzgacha kutib turgan o'n ming quyonlar yoniga qaytdi.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

7

8

Savollar: Quyon zilzila haqida ogohlantirmoqda

1. Quyon ko'proq nimadan qo'rqar edi?

- ☐ A sherdan
- ☐ B gumburlagan ovozdin
- ☐ C zilziladan
- ☐ D yerga tushayotgan olmadan

2. Yerning qattiq silkinishiga nima sabab bo'ldi?

- ☐ A zilzila
- ☐ B katta olma
- ☐ C qochayotgan quyonlar dupirlashi
- ☐ D qulayotgan daraxt

3. Quyon: “Zilzila!” – deb baqirgandan keyin voqealar juda tez rivojlana boshladi. Buni tasdiqlovchi ikkita so'zni matndan toping va yozing.

4. Sher quyondan qayerga olib borib qo'yishini so'radi?

5. Nima uchun sher olmani yerga tashladi?

- ☐ A quyon qochib ketishi uchun
- ☐ B quyonga olmani uzishda yordam berish uchun
- ☐ C nima bo'lganini quyonga ko'rsatish uchun
- ☐ D quyonni kuldirish uchun

6. Sher olmani yerga tashlaganidan keyin quyon o'zini qanday his qildi?

- ☐ A jahli chiqdi
- ☐ B xafa bo'ldi
- ☐ C ahmoqdek his qildi
- ☐ D xavotirga tushdi

7. Ertak oxirida sher quyoning ruhiyatini qanday qilib ko'tarishga harakat qilganini ikki xil ko'rinishda yozing.

8. Siz nima deb o'laysiz, sherga quyon yoqdimi? Ertakda bu haqda nima deyilgan?

9

10

9. Ertak davomida quyonning his-tuyg'ulari qanday o'zgargan edi? Ertak boshida quyon

 _____ ni his qiladi
_____ chunki

10. Siz ertakda tasvirlangan sher va quyonning harakatlari haqida bilib oldingiz. Sher va quyonning xatti-harakatlari nima bilan farq qilganini ta'riflab bering. Har birining harakatlarini tasdiqlovchi misollar keltiring.

 _____

11. Ushbu ertakning asosiy g'oyasi nima?

- ☐ A Falokatdan qoch
☐ B Vahima qo'zg'ashdan oldin dalillarni tekshirib ko'r
☐ C Hatto mehribon bo'lib ko'ringan sherlarga ham ishonma
☐ D Quyonlar - chaqqon hayvonlar

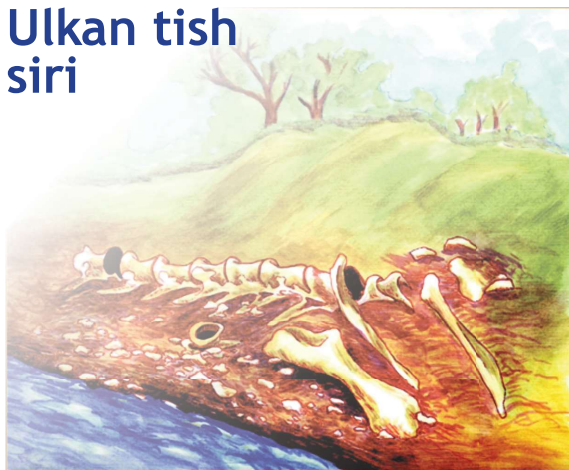
To'xtang

O'qituvchining ruhsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

11

12

Ulkan tish siri

Toshga aylangan topilmalar – Yer yuzida ko'p yillar oldin yashagan mavjudot va o'simliklarning qoldiqlaridir.

Odamlar asrlar davomida ko'llar, toshlar va qoyalardan mavjudot va o'simliklarning qoldiqlarini topganlar. Biz bugungi kunda bu qoldiqlarning ba'zilar dinozavrlarniki ekanligini bilamiz.

Ko'p yillar muqaddam ulkan suyaklarni topgan odamlar ular nimaning qoldig'i ekanligini bilishmagan. Ba'zilar bu katta suyaklarni o'zlari ko'rgan yoki kitoblarda o'qigan yirik hayvonlar, ya'ni begemot yoki fillarning suyaklari deb o'ylashgan. Lekin topilgan suyaklarning ba'zilar, hattoki eng katta begemot va filning suyakidan ham juda katta edi. Ana o'shanda ayrim odamlar bahaybat hayvonlarning mavjud bo'lganligiga ishona boshlagan.

Bir necha asr avval fransiyalik Bernard Palissida boshqacha g'oya

paydo bo'ldi. Bernard mashhur kulol edi. Bir safar u ko'za yasash bilan shug'ullanayotgan paytda tuproq orasidan ko'plab mayda qotgan suyakchalarni topib oldi. U suyak qoldiqlarini o'rganib chiqib, ular tirik mavjudotlarning qoldiqlari ekanligini yozdi. Bu g'oya yangilik emas edi. Lekin Bernard Palissi yana bu mavjudotlarning ba'zilar yeri yuzida ko'p yashamaganligini ham yozdi. Ular butunlay qirilib, yer yuzidan yo'qolib ketgan edi.

Bernard Palissi bu kashfiyoti uchun mukofotlandi, deb o'ylaysizmi? Yo'q! Aksincha, u bu g'oyalari uchun qamoqqa olindi.

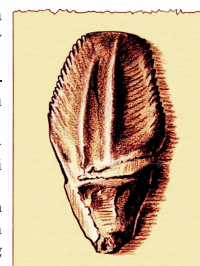
Biroz vaqtlar o'tib, insonlarning qadim-qadimda dunyomiz qanday bo'lganligi to'g'risidagi g'oyalarni qabul qilishi osonlashdi.

1820-yilda Angliyada ulkan toshga aylangan tish topildi. Aytishlaricha, toshga aylangan topilmalar tadqiqotchisi Gideon Mantelning rafiqasi Meri Enn Mantell sayr qilayotganida katta tishga o'xshagan narsani topib olgan. U bu ulkan tish noyob topilma ekanligini bilib, uni turmush o'rtog'iga ko'rsatish uchun uyiga olib borgan.

Gideon Mantell dastlab tishga qaraganida uni o'txo'r hayvonlarga tegishli degan qarorga keldi, chunki u tekis va qirrali edi. Tishning qirralari chaynash natijasida yemirilib qolgan, kattaligi esa deyarli filning tishidek keldi. Lekin u mutlaqo filning tishiga o'xshamas edi.

Gideon Mantell tishga yopishib qolgan tosh bo'lakchalarining tarkibi juda qadimiyligini aniqladi. U shunga o'xshash tosh bo'lakchalari, odatda, sudralib yuruvchilarning toshga aylangan qoldiqlaridan topilganligini bilar edi. Bu tish ozuqasini chaynaydigan o'txo'r, ulkan sudraluvchilarga tegishli bo'lishi mumkinmi? Endilikda sudralib yuruvchilarning bunday turlari qirilib ketganmi?

Ulkan tish ustida Gideon Mantelning boshi qotdi. U bilgan sudralib yuruvchilarning hech biri ozuqasini chaynamasdi.

Toshga aylangan tishning tabiiy ko'rinishi

Gideon Mantelning qo'lyozmasidagi iguananing tabiiy tish tasviri

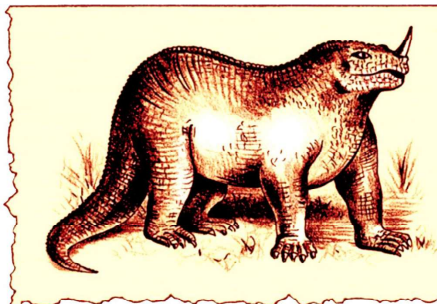
13

14

Chunki sudralib yuruvchilar o'z yemishini qanday bo'lsa, shundayligicha yutib yuborishar, shuning uchun ham ularning tishlari yemirilmas edi. Bu yerda qandaydir bir jumboq bor edi.

Gideon Mantell tishni Londondagi muzeyga olib borib, uni boshqa olimlarga ham ko'rsatdi. Lekin olimlarning hech biri Gideon Mantellning bu ulkan sudralib yuruvchining tishi bo'lishi mumkinligi haqidagi fikriga qo'shilmadi.

Gideon Mantell shunga o'xshash ulkan tishli sudralib yuruvchini topishga harakat qildi. U uzoq vaqt hech narsa topmadi. Biroq bir kuni u iguanalarning ustida izlanishlar olib borayotgan olimni uchratib qoldi. Iguana – bu Markaziy va Janubiy Amerikadan topilgan bahaybat o'txo'r sudralib yuruvchidir. Ba'zilarining uzunligi bir yarim metrdan ham katta bo'lishi mumkin. Olim Gideon Mantelga iguananing tishini ko'rsatdi

Gideon Mantell o'ylagan Iguanodonning ko'rinishi

Nihoyat! Bu tish sudralib yuruvchining tishi bo'lib, «sirli tish»ga o'xshar edi. Biroq ulkan tish qoldig'i undan anchagina yirik edi.

Shunda Gideon Mantell toshga aylangan tish iguanaga o'xshagan hayvonga tegishli ekanligiga ishonch hosil qildi. Biroq bu hayvon bir yarim metr bo'lishi mumkin emas edi. Gideon Mantellning taxminicha, uning uzunligi o'ttiz metr atrofida edi. U bu jonzotni «Iguanodon» deb nomladi, bu esa «Iguana tishi» degan ma'noni anglatardi.

Gideon Mantella Iguanodonning butun skeleti yo'q edi. U yillar davomida to'plagan suyaklar tufayli Iguanodonning qanday bo'lishi mumkinligini tasvirlashga urinib ko'rdi. U bu mavjudotni to'rt panjadan yurgan deb hisoblagan. Gideon Mantell o'tkir uchli suyakni shox deb o'ylab, Iguanodonni burni ustidagi shoxi bilan tasvirlagan.

Yillar o'tib, Iguanodonning bir nechta butun skeletlari topildi. Ular atigi 9 metr uzunlikda bo'lgan. Suyaklarning ko'rinishidan hayvonlar ko'proq orqa panjalari bilan harakatlanganligini aniqlashgan. Gideon Mantell Iguanodonning burni ustidagi shox deb o'ylagan narsa, aslida, uning oldingi panjalari bosh barmog'idagi uchli bo'rtiq edi!

Bu kashfiyotlarga asoslanib, olimlar Iguanodonning ko'rinishi haqidagi fikrlarini o'zgartirishdi.

Gideon Mantell bir qancha xatoliklarga yo'l qo'ydi. Shuningdek, u muhim kashfiyot qildi. U toshga aylangan tishni o'txo'r sudralib yuruvchilarga tegishli deb taxmin qilib, ko'p yillarni o'z g'oyasini tasdiqlovchi dalil va isbotlarni yig'ish uchun sarfladi.

Asosli taxminlari tufayli Gideon Mantell qadimda Yer yuzida ulkan sudraluvchilar yashaganligini, ammo keyinchalik bu sudraluvchilar yer yuzidan qirilib ketganligini bildirgan birinchi tadqiqotchilardan biri bo'lib qoldi. Yuz yillar oldin Bernard Palissi xuddi shu fikrni aytgani uchun qamoqqa olingan edi. Lekin Gideon Mantell esa mashhur bo'lib ketdi.

Uning bu kashfiyoti ulkan sudralib yuruvchilar haqida ko'proq bilishni xohlovchi odamlarda qiziqish uyg'otdi.

1842-yilda Richard Owen ismli olim:

«Qirilib ketgan bu sudralib yuruvchilar

o'z nomiga ega bo'lishlari kerak», degan fikrga keldi va ularni «dinozavrlar» deb atadi.

Bu esa «bahaybat kaltakesak» degan ma'noni anglatadi.

Bugungi kunda biz ularni «dinozavrlar» deb ataymiz.

Bugungi kunda olimlar Iguanodonni shunga o'xshatishgan

Savollar: Ulkan tish siri

1. Toshga aylangan topilmalar nima?

- ☐ A Qoya yoki xarsanglarning yuzasi
- ☐ B Ulkan maxluqlarning suyaklari
- ☐ C Ko'p yillar oldin yashagan mavjudot va o'simliklarning qoldiqlari
- ☐ D Fillarning tishlari

2. O'qiganlaringizga asoslanib, nima uchun o'tmishda odamlar ulkan hayvonlarning borligiga ishonishganligini tushuntirib bering?

3. Bernard Palissi suyak qoldiqlarini qayerdan topgan edi?

- ☐ A Qoyalar ichidan.
- ☐ B Tuproq orasidan.
- ☐ C Daryo bo'yidan.
- ☐ D Yo'lakdan.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

4. Bernard Palissining yangi g'oyasi nima edi?

5. Bernard Palissi nima uchun qamoqqa olindi?

- ☐ A Odamlar yangi g'oyalarni to'g'ri qabul qilishmas edi.
- ☐ B U Gideon Manteldan g'oyalarni ko'chirgani uchun.
- ☐ C U kulolchilik ustaxonasida kichik suyak qoldiqlarini qoldirgani uchun.
- ☐ D Suyak qoldiqlarini o'rganish Fransiyada taqiqlanganligi uchun.

6. Angliyada toshga aylangan tishni kim topdi?

- ☐ A Bernard Palissi.
- ☐ B Meri Enn Mantell.
- ☐ C Richard Ouen.
- ☐ D Gideon Mantell.

7. Gideon Mantell sudralib yuruvchilar haqida shunday narsa bilgan ediki, topilgan tishni o'rganayotgan paytda uning bundan boshi qotdi. U nima edi?

- ☐ A Sudralib yuruvchilarning tishlari bo'lmagan.
- ☐ B Sudralib yuruvchilar qoyalar tagidan topilgan.
- ☐ C Sudralib yuruvchilar ancha oldin yashagan.
- ☐ D Sudralib yuruvchilar o'z ozuqalarini chaynamay yutishgan.

8. Gideon Mantell tish turli xil hayvonlarga tegishli bo'lishi mumkin deb o'yladi. Bunday fikrga kelishga uni nima majbur qilganini ko'rsatuvchi quyidagi jadvalni to'ldiring.

Hayvon turi	Nima uchun bunday fikrga keldi
O'txo'r hayvonlar	Tishi tekis qirrali edi
Bahaybat hayvonlar	
Sudralib yuruvchilar	

9. Gideon Mantell nima uchun tishni muzeyga olib bordi?

- ☐ A Bu suyak qoldig'i muzeyga tegishli ekanligini so'rash uchun
- ☐ B U suyak qoldiqlarini o'rganuvchi tadqiqotchi ekanligini isbotlash uchun.
- ☐ C Olimlar uning g'oyasi haqida nima deb o'ylashlarini bilish uchun
- ☐ D Muzeydagi boshqa tishlarga solishtirish uchun

10. Olim Gideon Mantelga bir iguana tishini ko'rsatdi. Nima uchun Gideon Mantelga bu juda ham muhim edi?

11. Iguanodon ko'rinishini tasvirlash uchun Gideon Mantell nimadan foydalandi?

- ☐ A To'plagan suyaklaridan.
- ☐ B Boshqa olimlarning fikrlaridan.
- ☐ C Kitobdagi rasmlardan.
- ☐ D Boshqa sudralib yuruvchilarning tishlaridan.

12. Iguanodonning ikkita tasviriga qarang. Ular sizga nimani tushunishingizga yordam beradi?

13. Keyingi topilmalar shuni isbotlaydiki, Gideon Mantell Iguanodonning ko'rinishi haqida xatoga yo'l qo'ydi. Jadvaldagi bo'sh joylarni to'ldiring.

Gideon Mantelning fikricha	Bugungi kun olimlarining fikricha, Iguanodon qanday ko'rinishga ega bo'lgan?
Iguanodon to'rt panjada yurgan	
	Iguanodonning "bosh barmog'i"da uchli bo'rtiq bo'lgan
Iguanodon o'ttiz metr (100 fut uzunlikda) bo'lgan	

14. Gideon Iguanodonning ko'rinishi haqida xatoga yo'l qo'ygandligini qaysi topilmalar ko'rsatib berdi?

- ☐ A Ko'plab tish suyaklari.
- ☐ B Olimlarning chizmalari.
- ☐ C Jonli Iguanodonlar.
- ☐ D Butun skeletlar.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

23

24

“Quyov zilzila haqida ogohlantirmoqda” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

Menga juda yoqdi..... ☐

Menga biroz yoqdi..... ☐

Menga unchalik yoqmadi ☐

Menga umuman yoqmadi..... ☐

“Ulkan tish siri” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

Menga juda yoqdi..... ☐

Menga biroz yoqdi..... ☐

Menga unchalik yoqmadi ☐

Menga umuman yoqmadi..... ☐

100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+998 71) 231-07-53 (3004)
www.markaz.tdi.uz
Telegram: t.me/milliymarkaz

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro
tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi

MASHQ DAFTARI 5

4-sinf o'quvchilarining o'qish
savodxonligini baholash bo'yicha
o'tkaziladigan PIRLS xalqaro
tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish
uchun

_____ (hudud nomi)
_____ (tuman, shahar nomi)
_____ -sonli maktabning
_____ - sinf o'quvchisi
_____ (F.I.SH)

Tuzuvchilar:

N.Nematova – Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini baholash
bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy
markazi bosh mutaxassisi

D. Baynazarova – Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi 302-sonli
maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Taqrizchi:

F.Ikramova – Toshkent viloyati Chinoz tumanidagi 33-sonli maktab-
ning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish,
o'qiganlarini tahlil va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish ko'nikmalarini
rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material sifatida tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and Literacy
Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga mo'ljallangan.

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftarinı bajarish uchun unda
berilgan hikoya yoki maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan
savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa
murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz barcha savollarga javob berishga
harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga
4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilanadigan javoblar keltiriladi.
Siz o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1 – namunada shunday savol berilgan va namuna tarzda javobni qanday
belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda
sizing javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizing nazaringizda
eng to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar siz tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga
chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi
savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2 – namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☐ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3 – namuna shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu belgi mazkur savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak, ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40 daqiqadan vaqt ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida kichik tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat qiling. Agar siz birtorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

To'xtang

O'qituvchining ruhsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

3

4

TOMDAGI GULLAR

Ingibord Sigurdardottir

Men bilgan bir keksa buvi haqida sizga gapirib bersam bo'ladimi?

Aslida, bu g'alati qariya ayol kuch-g'ayratga to'la. Uning haqiqiy ismi – Gunniona, lekin men uni Gunn buvi deb atayman.

U bizning shaharga ko'chib kelguniga qadar, qishloqda yashar edi. Uning qishloqdagi uyi o'yinchoq uychaga o'xshar edi. Uning mittigina derazachalari bo'lib, tomidagi esa maysalar ko'kardi. Shuningdek, tomdagi gullar ham o'sar edi.

Gunn buvi o'z uyida yolg'iz yashar, lekin u o'zini yolg'iz his etmas edi. Chunki uning boshqa hamrohlari: igir, yettita tovuq, ikkita qo'y va mushugi bor edi.

Kunlarning birida Gunn buvi betob bo'lib qoldi.

– Sizda hech qanday jiddiy muammo yo'q, biroq shaharga ko'chib borishin giz kerak. Bu yerda butunlay yolg'iz yashash unchalik ham to'g'ri emas. Misol uchun, siz hovlida yiqilib tushsangiz va oyog'ingizni sindirsangiz, sigiringiz meni chaqirib bera olmaydi-ku, – dedi shifokor.

– O'zingga g'amxo'rlik qila olaman! – javob berdi Gunn buvi. Lekin keyin «Balki, shaharda yashash qiziqarliroqdir», – deb o'ylab qoldi.

– Yaxshi! – dedi u birdan, men shaharga ko'chib boraman!

Tez orada u tovorqasini sotib, bizning ko'p qavatli uydin xonadon sotib oldi.

Ammo u o'z jonivorlarini nima ham qila olardi? Ularni o'zi bilan shaharga olib keta olmaydi-ku, to'g'rimi? Baxtiga, qo'shnilar jonivorlariga qarab turishga bajonidil rozi bo'lishdi. Shunday bo'lsa-da, Gunn buviga do'stlari-jonivorlaridan ayrilish juda qiyin bo'ldi. Buni o'ylab, uning kayfiyati shunday tushib ketdiki, oxir-oqibat, Robert degan mushugini o'zi bilan olishga qaror qildi.

Gunn buvi hamma narsalarini yuk mashinasiga ortib, birpasda o'zining yangi uyi tomon yo'lga tushdi. U juda hayajonlanar va shaharni tezroq ko'rishni orzu qilardi.

Men ham hayajonlanib, uyimiz ro'parasiga kim ko'chib kelishini sabrsizlik bilan kutar edim. Balki, u men bilan birga o'ynaydigan bolakaydir. Biroq u Gunn buvi bo'lib chiqdi. Yaxshi, har holda uning mushugi borku.

O'z uyini ko'rib chiqqan Gunn buvi unchalik ham xursand bo'lmadi.

Axir bu dahshat! – dedi u.

– Devorlari biram tekis va oppoq. Bu derazalarga qarang, ular haddan ziyod katta! Keyin u jim bo'lib qoldi.

– Men uyimga qaytaman! – dedi u va eshik tomon yo'l oldi. U birdan qichqirib yubordi, uning mushugi Robert derazadan sakragan edi.

– Tashvishlanmang, – dedim men tezda, – u shunchaki ayvonga sakradi. Qarang! Gunn buvi ayvonga yugurib chiqdi. U yerga yetib borganda esa Robertni unutdi.

Ayvon juda katta bo'lib, uzoqdan tog'lar va hatto dengizning bir bo'lasi ham ko'rinib turar edi. Gunn buvi uylarning tomlarini ko'rish uchun emas, balki faqat tog'lar va osmonni tomosha qilish uchun balandga cho'zildi. Shundan keyingina u qolishga qaror qildi.

Lekin ertasi kuni unga buyumlarini joylashtirish uchun yordam bergani kelganida, u hali ham xafa ko'rinardi.

– Jonivorlaringiz siz bilan birga bo'lmagani uchun xafamisiz? – qiziqdim men. – Ha, men ularni sog'indim, – deb xo'rsindi u.

– Unday bo'lsa, nima uchun ularni olib kelmaysiz? – deb so'radim.

Gunn buvi menga ko'z qisib, ayyorlik bilan jilmayib qo'ydi.

Ertasi kuni undan xabar olish uchun kelganida, uyda hech kim yo'q edi. Gunn buvi avtobusda qishloqqa yo'l olgandi.

Kechasi zinapoyadan kelgan qoqolagan baland tovushdan uyg'onib ketdim. Bu nima bo'lishi mumkin? E, ha! Tovuqlar! Ehtimol, ular liftda yurishdan qo'rqishar?

Ertasi kuni men Gunn buviga tovuqlarga don berishda yordamlashdim.

– Men o'zimni go'yoki uyga qaytib kelganday his qilyapman, – derdi u.

– Tovularim atrofimda qoqolashadi, agar yaxshilab qarasang, men ko'rib turgan tog'lar bu o'sha o'zimning tomorqam yaqinidagi

5

6

tog'lar ekanini tasavvur qilish mumkin. Lekin menga yer va o'tlarning hidi yetishmayapti. To'satdan, u ko'zlarini katta-katta ochib, qaddini rostladi. Gunn buvi qandaydir yangilik o'ylab topgandi.

- Eshit, – dedi u – seningcha, agar tomدا o'tlar o'ssa, ajoyib bo'lmasmidi?
- Ertaga do'konga borishimizga to'g'ri keladi, deb o'ylayman.

Biz shunday ham qildik.

Uyga qaytgach, Gunn buvi uyning tomiga chim bo'laklarini yotqizdi. U

ehtiyotkorlik bilan chim bo'laklarini yoyib, tushib ketmasligi uchun mahkamladi.

Ana endi Gunn buvining ko'ngli biroq ko'tarildi. U shaharda o'zi uchun qishloq manzarasiga o'xshash burchak yaratdi. Hozir u tomдagi tomorqasini xuddi eski tomorqasiday yaxshi ko'radi. Tomда yana gullar ham o'smoqда.

Gunn buvi men taniydigan odamlarning birortasiga ham o'xshamaydi. U hamma narsani qila oladi! Hozir uni faqat bir narsa xavotirga solmoqда. Liftga sigirni kirgizishni eplay olarmikan?

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

7

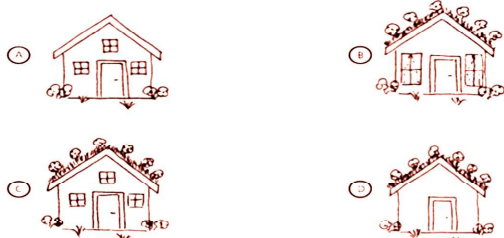
8

Savollar: Tomдagi gullar

1. Bu voqea kim tomonidan hikoya qilingan?

- (A) Buvi.
- (B) Yosh bola.
- (C) Shifokor.
- (D) Fermer.

2. Ushbu uylarning qaysi biri boshqalariga nisbatan Gunn buvining qishloqdagi uyiga ko'proq o'xshaydi?

3. Nima uchun shifokor Gunn buvining shaharga ko'chib kelishi kerakligi haqidagi qarorga keldi?

- (A) Chunki do'stlarisiz va yolg'iz edi.
- (B) Chunki u yerda qarindoshlari bilan yashashi mumkin.
- (C) Chunki endi u o'z jonivorlariga g'amxo'rlik qila olmas edi.
- (D) Chunki zarurat tug'lsa, kimdir unga g'amxo'rlik qilishi mumkin.

4. Gunn buvi shaharga ko'chib kelganida uning jonivorlariga qarab turishga kim rozi bo'ldi?

- (A) Qo'shnilar.
- (B) Shifokor.
- (C) Gunn buvining oilasi.
- (D) Robert.

5. Gunn buviga yangi uyning devor va derazalari yoqmadi. Yana nima sababdan o'zini baxtiyor his qila olmadi?

- (A) U kasal edi.
- (B) U mushugini sog'inar edi.
- (C) Unga ayvon yoqmadi.
- (D) U qishloqdagi uyini sog'inar edi.

6. Mushuk derazadan sakraganda Gunn buvi nima uchun qichqirib yubordi?

7. 6. Ayvonga chiqqan Gunn buvi uylarning tomlarini ko'rish uchun emas, balki faqat tog'lar va osmonni tomosha qilish uchun balandga cho'zildi. Nima uchun u bunday qildi?

9

10

8. Hikoyada Gunn buvining rasmi tasvirlangan joyni toping. Nima uchun Gunn buvi bolakayga ko'zini qisdi va ayyorlik bilan jilmayib qo'ydi?

9. Gunn buvi yangi uyda o'zini o'z uyidagidek his qilishi uchun nimalar qildi? Ikki misol keltiring.

10. Hikoyaning so'ngida yangi uyda Gunn buvi o'zini qanday his qildi?

11. Nima uchun hikoyaning oxirgi jumlasida «Liftga sigirni kirgizishni eplay olarmikan?» degan savol keltirilgandi?

- ☐ A Hikoyani yanada zavqliroq qilish uchun.
☐ B Hikoyaning axloqiy tomonini tushuntirish uchun.
☐ C Hikoyani ishonarli qilish uchun.
☐ D Kitobxonga nima bo'lganini tushunishga yordam berish uchun.

12. Gunn buvi birinchi marta uyiga ko'chib kelganida va hikoyaning oxirida bolada buviga nisbatan qanday his-tuyg'ular kuzatildi? O'qiganlaringizdan foydalanib, bolaning his-tuyg'ularini ifodalang va uning his-tuyg'ulari nima uchun o'zgarganligini tushuntiring.

13. Ushbu hikoyadan nimani bilib olish mumkin?

- ☐ A Keksalar yangi joyga ko'chib o'tishganda hech qachon baxtli bo'lmaydi.
☐ B Agar qadrlil bo'lgan narsani olsagina, yangi joyda o'zining uyidagidek his qilishi mumkin.
☐ C Hattoki hayvonlar shovqin qilsa ham, ular bilan yashashga ko'nikish mumkin.
☐ D Bolalar va keksalar yaxshi do'st bo'la olishmaydi.

Bryus Makmilan.

Har yili olovrang tumshuqli oq-qora qushlar Islandiyaning Xeymey oroliga uchib keladi. Bu qushlar «tupik»lar deb ataladi. Yorqin tumshuqlari va beso'naqay harakatlari sababli ularni «dengiz masxarabozlari» deb ham atashadi. Semiz tanasi va qisqa qanotlari ularning uchish va qo'nishlarini qiyinlashtiradi.

Anna ismli qiz Xeymey orolida yashaydi. U har kuni osmonni kuzatadi. Baland cho'qqida turib bu yilgi birinchi tupikni ko'rish uchun dengizdan nigohini uzmaydi. U «landi» deb shivirlaydi, bu islandcha tupik ma'nosini anglatadi. Tez orada osmonni to'ldirib tupiklar paydo bo'ladi, hamma joyda tupiklar, tupiklar... Ular qishlovdan dengiz bo'yiga, Anna yashaydigan qishloq va yaqin atrofdagi orollarga tuxum qo'yish va polaponlarni dunyoga keltirish maqsadida uchib kelishadi. «Dengiz masxarabozlari» har yili faqat va faqat o'z inlariga qaytib kelishadi. Chunki, bu ularning qirg'oqqa chiqadigan yagona vaqtidir.

Anna va uning do'stlari cho'qqilarga o'rmalab qushlarni kuzatishadi. Ular tupik juftliklarining bir-birlarini tumshuqlari bilan tuk-tuk qilib taqillatishlarini tomosha qilishadi. Oradan ma'lum vaqt o'tib, har bir juftlik cho'qqilarga berkitgan tuxumlari haqida qayg'urishadi. Polaponlar tuxumlarni yorib chiqqach, ota-onalari ularga baliq ovlab olib kelishadi.

Har bir polapon vaqt o'tgan sayin yosh tupikga aylana boshlaydi. Har bir

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

yosh tupik o'zining birinchi parvoziga shaylanganda «tupiklar tuni» boshlanadi. Tupiklar tuniga hali bir necha hafta bor bo'lishiga qaramay Anna ko'proq qog'oz qutilar tayyorlab qo'yish haqida o'y suradi. Yoz davomida yoshi katta tupiklar baliq ovlab polaponlari haqida g'am chekishadi. Avgust oyida cho'qqilarni gullar qoplaydi, ular gullaganda Anna kutish tugaganligini tushunib yetadi. Polaponlar o'sib yosh tupiklarga aylanadi. Anna va uning do'stlariga quti va fonarlarni olish vaqti keldi. Bugungi kechadan boshlab ikki hafta davomida tupiklar qishlov uchun dengizga uchib ketishni boshlaydi. Tun qamrovida tupiklar o'z inlarini tashlab birinchi parvozlarini amalga oshiradi. Bu baland cho'qqilardan qilingan qisqa parvozdir.

Ko'pgina qushlar dengiz satxiga eson-omon qo'nib olishadi. Lekin ba'zi qushchalarni qishloqdagi chiroq shu'lalari chalgitadi. Balki, ular bu holatni suv yuzasidagi oy aksi deb tasavvur qilishadi. Yuzlab tupiklar har kecha qishloqqa kelib qo'nishadi, ular tekis joydan ucha olishmaydi, shu sababli yugurib berkinishga harakat qilishadi. Har kecha Anna va uning do'stlari suvga yetib bora olmagan qushchalarni qidirishadi. Ulardan tashqari bu qushchalarni qishloqdagi mushuk va kuchuklar ham ovlashadi. Ba'zi holatlarda qushchalarning avtomashina ostiga tushib ketish xavfi ham bor. Shu sababli bolalar adashib qolgan qushchalarni birinchi bo'lib topishlari kerak. Kechki soat o'nlardan keyin Xeymey oroli ko'chalari bolalar bilan to'lib ketadi. Anna va uning do'stlari tupiklarni qutqarish bo'yicha musobaqa o'ynaydi. Fonarlar bilan qurollangan bolajonlar qishloqning qorong'i joylarida tentirab yurishadi. Anna tupikni topgach asta qog'oz qutiga soladi.

Ikki hafta davomida Xeymey oroli bolajonlari kechasi uxlamaslik uchun, kunduzi uzoq dam olib, kechalari minglab tupiklarni qutqarishadi. Har kecha Anna va uning do'stlari qutqarilgan tupiklarni uylariga olib kelishadi. Ertasiga tupiklar to'la qutilarni dengiz qirg'og'iga olib borishadi. Anna qushchani shunday qo'lga oladiki u qanotlarini silkita olishi kerak, so'ngra havoda u yon bu yonga harakatlantirib dengiz tomon qo'yib yuboradi. Tupik bir oz parvoz qilib eson-omon suv yuzasiga qo'nadi. Kunlar o'tgan sayin, tupiklar tuni tugamaguncha Annaning qushchalari birin-ketin dengizga suzib ketadi. Dengizga qishlov uchun uchib ketayotgan oxirgi yosh va qari tupiklarni kuzatgan holda Anna ularga oq yo'l tilab kelasi bahorgacha xayrlashib qoladi.

«Xayr, Ko'rishguncha!».....

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

15

16

Savollar: Tupiklar tuni

1. Nima uchun tupiklarga osmonda uchish va qo'nish qiyinlik qiladi?

- ☐ A Ular muzlikda yashagani uchun
- ☐ B Ular kamdan –kam qirg'oqqa chiqqani uchun
- ☐ C Ular baland qoyalarda yashagani uchun
- ☐ D Ularning kalta qanotlari va semiz gavdalari bo'lgani uchun

2. Tupiklar qayerda qishlaydilar?

- ☐ A Qoyalar orasida
- ☐ B Qirg'oq sohilida
- ☐ C Dengizda
- ☐ D Muzliklarda

3. Nima sababdan tupiklar orolga uchib kelishadi?

- ☐ A O'zlarini himoya qilish uchun
- ☐ B Yemish izlab topish uchun
- ☐ C Tuxum qo'yish uchun
- ☐ D Uchishni o'rganish uchun

4. Anna tupiklarning birinchi parvozlarini amalga oshirishlarini qanday bilar edi?

- ☐ A Katta tupiklarning polaponlariga baliq olib kelishidan
- ☐ B Qirg'oqdagi gullarning ochilishidan
- ☐ C Qushlarning o'z polaponlarini berkitishidan
- ☐ D Yoz faslining boshlanishidan

5. Tupiklar tunida nima sodir bo'ladi?

- ☐ A Tupik juftliklari bir-birlarini tumshuqlari bilan tuk-tuk qilib taqillatishadi.
- ☐ B Birinchi parvozga shaylanishadi.
- ☐ C Tupiklarning tuxumidan polaponlar chiqadi.
- ☐ D Tupiklar qirg'oq sohillariga chiqishadi.

6. Qishloq aholisi tupiklarning xato qilmasliklari uchun nima qilishlari mumkin?

- ☐ A Chiroqni o'chirishi
- ☐ B Qutilar tayyorlashi
- ☐ C Mushuk va kuchuklarni uyga qamashi
- ☐ D Osmanni fonarlari bilan yoritishadi

7 va 8 savollarda Anna tupiklarni qanday qutqarishini tushuntirishingiz so'raladi

7. Annaning tupiklarni qutqarishda fonaridan qanday foydalanganini izohlab yozing.

17

18

2 _____

8. Anna tupiklarni qutqarishda qutilardan qanday foydalangani haqida yozing.

1 _____

9. Hikoyada tupiklarni kutishi mumkin bo'lgan qaysi xavf-xatar keltirilgan?

- ☐ A Dengiz yuzasiga qo'nyotganda cho'kib ketish
☐ B Uyalar orasida adashib qolish
☐ C Ota-onasidan yetarlicha baliq ololmaslik
☐ D Mashina tagida qolib ketish

10. Bolalar nima sababdan tupiklarni kun yorug'ida qo'yib yuborishlarini matndan topib yozing.

1 _____

11. Tupiklar Anna va uning do'stlari qo'yib yuborganidan so'ng nima qilishadi?

- ☐ A Qirg'oq bo'ylab sayr qiladilar
☐ B Qoyalardan uchib o'tadilar
☐ C Qishloqda berkinadilar
☐ D Dengizda suzadilar

12. Anna tupiklarni ozodlikka qo'yib yuborgandan so'ngi ikki xil hissiyotni yozing. Nima uchun shu hissiyotlarni boshidan kechirganini izohlab yozing?

1 _____

13. Siz Anna va uning do'stlari kabi tupiklarni qutqarishga borishni istaysizmi? Javob berishda o'qigan hikoyadan foydalanishingiz mumkin.

1 _____

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang.

19

20

“Tomdagi gullar” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
 Menga biroz yoqdi..... ☐
 Menga unchalik yoqmadi ☐
 Menga umuman yoqmadi..... ☐

“Tupiklar tuni” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobdagi aylanani bo'yang.

- Menga juda yoqdi..... ☐
 Menga biroz yoqdi..... ☐
 Menga unchalik yoqmadi ☐
 Menga umuman yoqmadi..... ☐

100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+998 71) 231-07-53 (3004)
www.markaz.tdi.uz
Telegram: t.mc/milliymarkaz

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH BO'YICHA XALQARO TADQIQOTLARNI
AMALGA OSHIRISH MILLIY MARKAZI

4-sinf o'quvchilarining
o'qish savodxonligini
baholash bo'yicha
o'tkaziladigan
xalqaro tadqiqot-
larga tayyorgarlik
ko'rish uchun

MASHQ DAFTARI

6

IEA
PIRLS

(Hudud nomi)

(Tuman, shahar nomi)

- sonli maktabning

- sinf o'quvchisi

(F.I.O)

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftaridagi topshiriqlarni bajarish uchun unda berilgan hikoya yoki maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz barcha savollarga javob berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga 4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilangan javoblar keltiriladi. Siz o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1-namunada shunday savol berilgan va namuna tarzida javobni qanday belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda sizning javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizning nazaringizda eng to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2-namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Tuzuvchi:

Z.Sh.Islomova – Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi bosh mutaxassisi

Taqrizchi:

Z.T.Taxirov – Toshkent davlat O'zbek tili va adabiyoti universiteti, Tilshunoslik kafedrası professori, filologiya fanlari nomzodi

Mazkur mashq daftar o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish, o'qiganlarini tahlil va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qo'shimcha didaktik material sifatida tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga mo'ljallangan.

"Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazining matbaa bo'limi"

Toshkent - 2021

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3-namunada shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu belgi mazkur savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak, ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

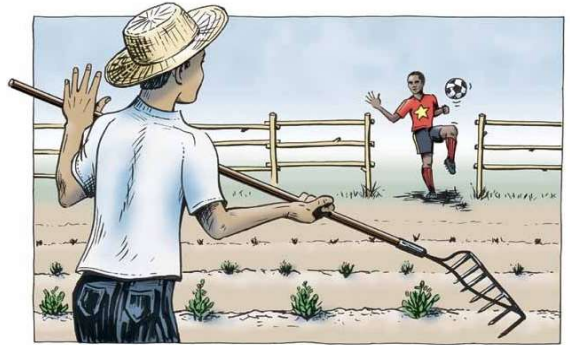
4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40 daqiqadan vaqt ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida qisqa tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat qiling. Agar siz birorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

Charlining qobiliyati

Yoz fasli endigina boshlangan edi. Charli o'zining uyi oldidagi bog'da ishlayotgan edi. U sakrab ketayotgan do'sti Deyvni ko'rib qoldi. U to'xtadi va qo'l silkidi.

“Yozda nima qilmoqchisan?”- deb so'radi Charli.

“Bizning futbol jamoamiz katta turnirga tayyorlanmoqda. Mening o'ylashimcha, bu yil g'olib bo'lamiz”, deb javob berdi Deyv.

“Voy...bu juda zo'rku”,- dedi Charli.

Deyv yugurib ketdi, Charli esa urug'larni ekishda davom etdi. “Futbol jamoasida bo'lganimda edi”,- deb o'yladi u. Men tayyorgarlikni boshlashim kerak...

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang!

3

4

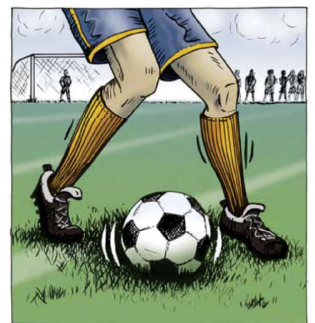
Charlining qobiliyati

1. Hikoyaning boshida Charli qayerda edi?

- ☐ A o'zining bog'ida
- ☐ B maktabda
- ☐ C ko'chada
- ☐ D o'zining uyida

2. Kim futbol turniriga tayyorlanayotgan edi?

1

Charli keyingi haftada stadiona bordi. U futbol jamoasidagi bolalarni tanir edi. Charli ularga qo'shilib o'ynadi, lekin natija yaxshi bo'lmadi. Uning oyoqlari chalishib ketdi va raqib jamoasi uchun gol urib qo'ydi.

U o'yin so'ngida futbolga qobiliyatsizligini tushunib yetdi.

Charli oyog'ini sudrab uyiga qaytdi va yana o'zining bog'ida ishlay boshladi. U aynan o'sha vaqtda ko'chada ketayotgan Janni ko'rib qoldi. “Salom, Jan!” - dedi u. “Yoz fasli uchun sening qanday rejalaring bor?”.

“Men ko'p qo'shiq aytayapman. Bizning xo'r jamoamiz katta konsertga tayyorlanayapti”,- dedi Jan.

Charli xo'rsindi. U qo'shiq aytishni qiziqarli deb o'yladi. Men qanday qilib kuylashni bilaman...To'satdan chopiq ishlari bilan shug'ullanib yozni o'tkazish ahmoqona ish degan xayolga bordi.

3. Charli futbol o'yini paytida bajargan ikkita ishni yozing.

1. _____
2. _____

4. Hikoyada aytilishicha, "Charli oyog'ini sudrab uyiga qaytdi". Bunda Charli o'zini qanday his qilgani haqida nimani angladingiz?

- ☐ A U raqsga tushishni xohlaganini
- ☐ B Uning xafa ekanini
- ☐ C Uning jahli chiqqanini
- ☐ D U bog'bonchilik qilishni xohlaganini

5. Yoz fasli uchun Janning qanday rejalari bor edi?

1. _____

6. Jan bilan suhbatlashgandan keyin Charlining bog'bonchilik qilishga nisbatan fikri qanday bo'ldi?

1. _____

Bir necha haftadan so'ng Charli yangi qo'shiqchi guruh tashkil etilayotganligi haqidagi e'lonni ko'rdi. U urinib ko'rmoqchi bo'ldi. Charli qo'shiq kuylar ekan, uning ovozi titradi va chiyillab chiqdi. Hay'at a'zolaridan birining yuzi burishdi. Bundan Charli tanlovdan o'ta olmaganini tushundi.

Charli uyiga qaytib, o'tlarni yuldi. Barcha do'stlarimning o'ziga yarasha qobiliyati bor, deb o'yladi. Men ham biror sohada zo'r bo'lishni xohlardim.

Yozning qolgan qismida ham Charli o'z qobiliyatini aniqlashga urindi. Har bir yangi mashg'ulotidan so'ng Charli boshini egganicha uyiga qaytar va vaqtini o'zining bog'ida o'tkazar edi.

Charlining qobiliyati

7

8

Charlining qobiliyati

7. Charli e'londa nimani ko'rdi?

- ☐ A futbol o'yinini
- ☐ B bog'bonchilik guruhini
- ☐ C yozgi konsertni
- ☐ D qo'shiqchi guruhni

8. Nima uchun hay'at a'zosining yuzi burishdi?

1. _____

9. Charli yangi mashg'ulotga urinib ko'rganidan so'ng nima qildi?

1. _____

Yoz faslining oxiriga kelib, Charli do'stlari Jan va Deyvni yana ko'rib qoldi. "Katta futbol turniri qanday o'tdi?" - deb so'radi u.

"Biz yutdik", - deb javob berdi Deyv.

"Konsert qanday o'tdi?" - deb Charli Jandan so'radi.

"Ertaga bo'ladi, biroq, bizning xo'r jamoamiz juda ham qattiq tayyorlandi va men yakkaxon bo'lib kuylayapman", - dedi Jan.

"Tabriklayman", - dedi Charli ularga. "Men ham biror nima bilan faxrlanishni xohlar edim".

"Hazillashayapsanmi?" - deb so'radi Jan. "Sening bog'ingdagi sabzavotlar juda ham katta! Men har doim biror narsa o'stirishga harakat qilaman, lekin ular so'lib, qurib qoladi".

"Rostdanmi? - Men hech qachon bog'bonchilik shunchalar muhim deb o'ylamagan edim". Charli jilmaydi. "Ertaga ikkalangiz Deyvning futbolda g'alaba qozonganini nishonlash uchun kelmaysizmi? Onam mening bog'imdagi narsalardan kechki ovqat tayyorlab beradi, undan keyin Janning konsertiga borishimiz mumkin."

Charlining qobiliyati

9

10

Charlining qobiliyati

10. Deyvning futbol jamoasini yaxshi deb ayta olishingiz uchun qanday sabab bor?

11. Kimning ekan sabzavotlari so'lib, qurib qolar edi?

- Ⓐ Charlining
- Ⓑ Deyvning
- Ⓒ Janning
- Ⓓ Charlining onasining

12. Charli nimada zo'r edi?

13. Jan hikoyaning yakunida Charliga nimani anglashga yordam berdi?

- Ⓐ U allaqachon nimadadir zo'r ekanligini
- Ⓑ U futbolda zo'r ekanini
- Ⓒ Bog'bonchilik qiyin ish ekanini
- Ⓓ Uning do'stlari undanda iqtidorli ekanini

Charlining qobiliyati

11

12

Charlining qobiliyati

14. Nima uchun Charli hikoya so'ngida do'stlarini uyiga taklif qildi?

- Ⓐ yoz faslining tugashini nishonlash uchun
- Ⓑ hammalarining qobiliyatlarini nishonlash uchun
- Ⓒ futbol o'ynash uchun
- Ⓓ ularga bog'bonchilikni o'rgatish uchun

15. Yoz davomida Charli nimani xohladi?

- Ⓐ o'zining bog'ida ko'proq vaqt ishlashni
- Ⓑ har xil do'stlar bilan o'ynashni
- Ⓒ yangi joyni borib ko'rishni
- Ⓓ u nimaga qobiliyatli ekanligini bilishni

Ozuqa izlab

Bu yerda mayda hasharotlarning qanday qilib ozuqa topishi va oziqlanishi haqida uchta loyiha berilgan. Birinchi navbatda siz chumolilar, zahkashlar va chuvalchanglarni topib olishingiz kerak. Ularga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'ling va ularni o'rganib chiqqaningizdan so'ng ularni topgan joyingizga qaytarib qo'ying.

- Chumolilarning izidan ergashish
- Zahkashlarni o'rganish
- Chuvalchanglar saqlaydigan idish tayyorlash

Chumolilar, zahkashlar, chuvalchanglarni qayerdan topish mumkin

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang!

13

14

Ozuqa izlab

Chumolilarning izidan ergashish

Chumolilar inlarida birgalashib yashaydilar. Agar bitta chumoli ozuqa topsa, u boshqalari ergashishlari uchun iz qoldiradi. Siz ushbu tajribani bajarishingiz uchun chumolilarning inini topish-giz kerak bo'ladi. Shuningdek, sizga quyidagi materiallar kerak bo'ladi: bir varaq qog'oz, olmaning kichkina bo'lari va bir hovuch tuproq.

1. Olma bo'lagini qog'oz ustiga qo'ying va qog'ozni chumolilarning iniga yaqinroq joyda qoldiring. Ba'zi chumolilar olmani topgunlariga qadar kuting. Ularning barchasi bitta izdan ergashishlari kerak.
2. Olmani siljiting. Chumolilar to'g'ri unga borishadimi?
3. Endi izni yopish uchun qog'ozga tuproq seping. Chumolilar bir muncha vaqt davomida atrofda aylanib yurishlari mumkin. Ular yangi iz hosil qilishadimi?

Nima sodir bo'ladi?

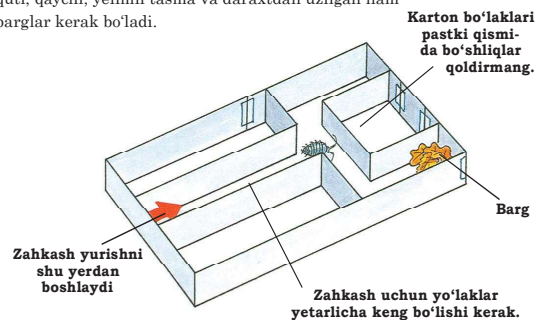
Ozuqa siljirilgan bo'lsa hamki chumolilar yangi iz hosil qilinmaguncha eski izdan yurishadi.

Nima uchun?

Bitta chumoli ozuqa topishi bilanoq, o'zidan hidli iz qoldiradigan kimyoviy moddalar ajratib chiqaradi. Indagi boshqa chumolilar ushbu hidni sezish uchun o'zlarining mo'ylovlaridan foydalanadi.

Zahkashlarni o'rganish

Zahkashlarning sezgir mo'ylovlari bor. Bunday quti tayyorlang, keyin idishga oltita zahkashni to'plang, ularni qutiga qo'yganingizda qanday qilib yo'l topishlarini kuzating. Bunda sizga: qopqoqli kichkina bo'sh quti, qaychi, yelimli tasma va daraxtdan uzilgan nam barglar kerak bo'ladi.

1. Rasmdagi yo'laklarni yasash uchun uchta uzun bo'laklarni hosil qilishda qopqoqdan foydalaning.
2. Zahkashlar o'sha vaqtda yo'lak bo'ylab bittadan yurishiga qo'yib bering. Ular yo'lakning oxiriga yetib borganda ba'zilar chapga, ba'zilar esa o'ngga buriladi.
3. Nam bargni qutining o'ng tomoniga qo'ying. Qo'ng'izlarni yana quti ichida yurishga qo'yib bering. Ular qaysi yo'l dan borishadi?

Nima sodir bo'ldi?

Zahkashlar ozuqa turgan tomonga, o'ngga buriladi.

Nima uchun?

Zahkashlar ozuqani o'zlarining mo'ylovlar bilan sezishadi. Ular mo'ylovlaridan bargni topishda foydalanishadi.

Ozuqa izlab

15

16

Ozuqa izlab

Chuvalchanglar saqlaydigan idish tayyorlash

Chuvalchaglarni o'rganish qiyin, chunki ular yorug'likni yoqtirishmaydi. Ular yorug'likni sezishlari bilanoq, qorong'u joy topishga harakat qilib qochishadi. Chuvalchanglar qanday qilib yashashi va oziqlanishini ko'rmoqchi bo'lsangiz, bu yerda ko'rsatilganidek chuvalchanglar saqlaydigan idish tayyorlang.

Sizga quyidagilar kerak bo'ladi:

- Oyoq kiyim qutisi
- Yelimli tasma
- Ruchka
- Qaychi
- Katta plastik banka
- 1 stakan qum
- 3 stakan yumshoq tuproq
- Piyoza va kartoshkaning kichkina bo'laklari

Keyin esa 2-3 ta chuvalchangni topib, uning ichiga soling. Shuni yodda saqlash muhimki, chuvalchaglarni tortmang, aks holda ularga jarohat yetkazishingiz mumkin. Ularning tanasi tuproqda sudralishi uchun tukchalar bilan qoplangan bo'ladi.

1. Oyoq kiyim qutisi qopqog'ining bir tomonini eshikka o'xshab ochilishi uchun qutiga yelimlang. Chuvalchanglar saqlaydigan idishga havo kirishi va yorug'lik uchun qutining tepa qismini ruchka bilan teshing.
2. Plastik bankaning tepa qismini kesib oling, ichini yumshoq tuproq va qum qatlamlari bilan to'ldiring. Yuza qismiga kartoshka va piyoza soling.
3. Chuvalchaglarni ehtiyotkorlik bilan banka ichiga soling, so'ngra bankani qutiga joylashtirib, eshikni yoping. Uni tashqarida, salqin va quruq joyda to'rt kunga qoldiring.
4. To'rt kundan keyin bankani ko'zdan kechiring. Tuproq va qum bir-biridan qanday farq qiladi?

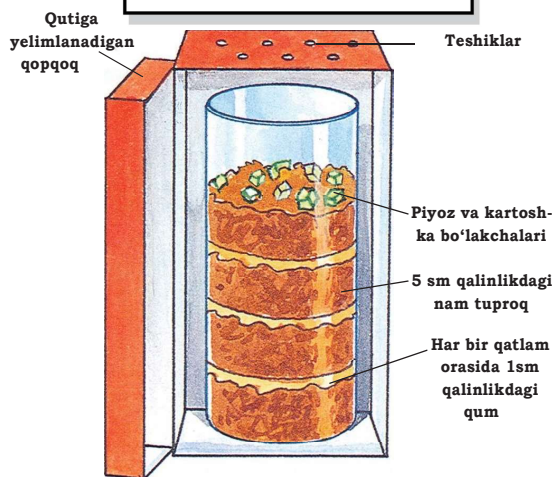
Unutmang: ushbu loyihani tugatganingizdan so'ng chuvalchaglarni topgan joyingizga qaytaring.

Nima sodir bo'ldi?

To'rt kundan keyin tuproq va qum bir-biriga aralashib ketadi.

Nima uchun?

Chuvalchanglar yuza qismiga ko'tarilayotganda ozuqani yeyish uchun qum bilan tuproqni aralashtiradi va yorug'likdan qochish uchun yer ostida yo'lak qaziydi.

Ozuqa izlab

17

18

Ozuqa izlab

“Ozuqa izlab” matni yuzasidan savollar

1. Matnning asosiy maqsadi nima?
- Ⓐ Siz bajara oladigan turli xil loyihalarni tasvirlash
 - Ⓑ Chumoli izlari haqida ma'lumot berish
 - Ⓒ Kichkina jonzotlarning nimaga o'xshashini ko'rsatish
 - Ⓓ Chuvalchanglar nima bilan oziqlanishini tushuntirish

2. Jonzotlarga g'amxo'rlik ko'rsatish uchun nima qilishingiz kerak?
- Ⓐ Ularni qoyalar va toshlar ostidan qidirish
 - Ⓑ Ular haqidagi hamma ma'lumotni topish
 - Ⓒ Imkon qadar ko'proq jonzotlarni to'plash
 - Ⓓ Ularni topgan joyingizga qaytarib qo'yish

3-5-savollar chumolilarni o'rganish loyihasi haqida

3. Nima uchun olmani chumolilarning ini yaqiniga qo'ydingiz?
- Ⓐ Chumoli izini to'sib qo'yish uchun
 - Ⓑ Chumolilar iz hosil qilishlari uchun
 - Ⓒ Chumolilarni yo'ldan adashtirish uchun
 - Ⓓ Chumolilar atrofda aylanib yurishlari uchun

Ozuqa izlab

19

20

Ozuqa izlab

4. Agar bitta chumoli ozuqani topishi bilanoq, indagi boshqa chumolilar buni qanday sezishadi?
- Ⓐ Ular dastlab chumolini kuzatishadi va unga ergashadilar
 - Ⓑ Ular ozuqani topmagunlaricha, atrofda aylanib yurishadi
 - Ⓒ Ular birinchi chumoli qoldirgan hidni sezishadi
 - Ⓓ Ular qog'oz ustidagi ozuqani hidlashadi

5. Nima uchun tuproqni sepganingizdan keyin chumolilar atrofda aylanib yurishdi?

6-10-savollar zahkashlarni o'rganish loyihasi haqida

6. Qanday qilib zahkashlar ozuqani topishadi?
- Ⓐ Ular yo'laklarda yurishadi
 - Ⓑ Ular o'zlarining mo'ylovlari yordamida ozuqani sezishadi
 - Ⓒ Ular hidli izga ergashadi
 - Ⓓ Ular ozuqani qorong'uda ko'radi

7. Zahkashlarni o'rganish uchun rasmga qarang. Tajribada nima qilishni bilishingiz uchun rasm qanday yordam beradi?

8. Nima uchun qutiga barglarni solishdan oldin zahkashlarni yo'lakka qo'yib yuborishingiz kerak?
- Ⓐ Ular labirintni o'rgana olish yoki olmasligini ko'rish uchun
 - Ⓑ Ozuqa yo'q bo'lganida ularning nima qilishlarini ko'rish uchun
 - Ⓒ Quti to'g'ri qo'yilgan yoki qo'yilmaganini ko'rish uchun
 - Ⓓ Qaysi biri qaysi tomonga burilishini ko'rish uchun

9. Agar siz zahkashlar loyihasining 3-bosqichida nam barglarni qutining chap tomoniga siljitsangiz, sizningcha, nima sodir bo'ladi?

10. Chumolilar bilan qo'ng'izlar o'zlarining ozuqasini topishidagi o'xshashlik nimada?

11-13-savollar chuvalchanglar saqlanadigan idish loyihasi haqida

11. Chuvalchanglar saqlanadigan idishni tayyorlash uchun amal qilishingiz kerak bo'lgan bosqichlarga raqam qo'ying. 1 raqami siz uchun qo'yilgan.
- ____ bankani poyabzal qutisiga joylashtiring
- __1__ poyabzal qutisining tepa qismini teshing
- ____ chuvalchanglarni ichiga soling

Ozuqa izlab

21

22

Ozuqa izlab

____ piyoz va kartoshkani soling

____ bankani tuproq va qum bilan to'ldiring

12. Nima uchun bankaga tuproq va qum solish muhimligini tushuntiring.

13. Tuproqning yuza qismiga kartoshka va piyoz solish chuvalchanglar saqlaydigan idish lohiyasida nima uchun muhim hisoblanadi?

14. Har bir loyihada alohida katak bo'lib, uning ichiga “Nima sodir bo'ldi” va “Nima uchun” savollari yozilgan. Ushbu kataklardan ko'zlangan maqsad nima?

- Ⓐ Loyiha bosqichlarini tushuntirish
- Ⓑ Loyihada nimalar kerakligini aytish
- Ⓒ Tugatganingizdan keyin nima qilishingiz kerakligini aytish
- Ⓓ Nimani ko'rganingizni tushuntirish

15. Uchta loyihadan qaysi birini eng qiziqarli deb hisoblaysiz? Javobingizni izohlash uchun matndagi ma'lumotdan foydalaning.

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang!

23

“Charlining qobiliyati” deb nomlangan hikoyani o'qish siz
uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi..... ☐

“Ozuqa izlab” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun
qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi..... ☐

"Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish
milliy markazining matbaa bo'limi"

100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+99871) 207-97-98 (3013)
www.markaz.tdi.uz
Telegram: t.me/milliymarkaz

**4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini
baholash bo'yicha o'tkaziladigan xalqaro
tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rish uchun**

7

**MASHQ
DAFTAR**

(hudud nomi)

(tuman, shahar nomi)

— - sonli maktabning

— - sinf o'quvchisi

(F.I.O)

Tuzuvchi:

Z.Sh.Islomova – Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini
baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga
oshirish milliy markazi bosh mutaxassisi

Taqrizchi:

F.S.Azizova – O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, ingliz
tilini o'qitish metodikasi kafedrasini mudiri, pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish,
o'qiganlarini tahlil va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish ko'nikmalarini
rivojlantirishda o'quvchilar uchun qo'shimcha didaktik material sifatida
tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and
Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga
mo'ljallangan.

"Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish
milliy markazining matbaa bo'limi"

Toshkent - 2021

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftaridagi topshiriqlarni
bajarish uchun unda berilgan hikoya yoki maqolalarni o'qib chiqishingiz va
o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi
savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz
barcha savollarga javob berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga
4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilangan javoblar keltiriladi. Siz
o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1-namunada shunday savol berilgan va namuna tarzida javobni qanday
belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda
sizing javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, nazingizda eng
to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga (X)
shaklda chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda
keyingi savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2-namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☐ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi
maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3-namunada shunday
savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu
belgi mazkur savolning to'g'ri javobi uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini
bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak,
ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

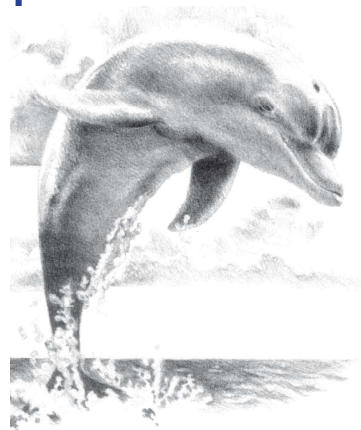
4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham
zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan
foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir qismdagi vazifalarni bajarishga 40
daqiqadan vaqt ajratiladi. Har bir qismning o'rtasida qisqa tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar to'g'ri javob berishga harakat qiling.
Agar siz birovga savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

Delfin meni qutqardi

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang!

3

4

Delfin meni qutqardi

Men cho'kib ketgan eski ispan kemasi qoldiqlariga duch kelganimda, do'stim Bobo mening yonimda suzib borar edi. Kema qoldiqlari qirg'oqdan taxminan uch mil uzoqlikda va yetmish mil chuqurlikda yotar edi. Men birinchi tilla tangani topganimda, Bobo mening har bir xatti-harakatimni kuzatib turardi. Xursandligimdan "Voy-vo" deb yubordim! Og'zimdan chiqqan baqirig'im suv pufakchalariga aylanib, suv sathiga ko'tarilar edi. Delfin Bobo ham o'ziga xos qichqiriq tovushi chiqqarar edi. Biz atigi bir nechta tilla

tanga topsak-da, ammo bu sarguzasht!

Amos qayiqning ko'tarilib, tushayotganini ko'rib, "Kuchli yomg'ir bilan yaxshigina shamol yaqinlashmoqda", dedi.

Mening delfinim bunday bo'ronli kunda keladimi yoki yo'qmi degan hayolga bordim, lekin to'lqinli va vahimali dengizda suzgich qanotlar ko'rinmas edi. Men tashvishlana boshladim.

"Mana u. Langarni tashla", - qichqirdi Amos. Men g'avvoslar kiyimini kiydim,

qirq besh daqiqaga yetadigan havo bor bo'lgan kislorod ballonini yelkamga ortib, o'zimni dengizga tashladim. Dengizning tubi ko'ringunga qadar suv ostiga tushib ketaverdim. Oradan taxminan yarim soat o'tgach, faqat suv tubidagi qoya-toshlarga ko'zga tashlanar edi. Bobo meni qiziqish bilan kuzatib turishini sog'indim!

Manometrga qarab, suv yuzasiga ko'tarilishim kerakligini bilganimda, yaltiragan temir uyumini ko'rib qoldim. Bu tilla zanjirning bir nechta halqalari edi. Men zanjirni ohista tortgan edim, ikki fut keladigan zanjir qum orasidan sekin chiqib keldi. Keyin u nimagadir mahkam ilinib qoldi.

Mening kislorod ballonimdagi havo tugab borar edi. Men suv yuzasiga hoziroq ko'tarilishim kerak! Men zanjirni tortib olish uchun yana bir marta urunib ko'rdim, lekin u mahkam ilinib qolgan edi.

Men suv yuzasiga ko'tarilganimda, Amos qollarini telbalaracha silkitar edi. Unga nimani topganimni aytmoqchi bo'lib turgan edim, Amos:- "Langarni tortib olishimiz kerak. Shiddatli bo'ron bo'lishi haqida ogohlantirishdi. Harakat qilaylik!" dedi.

"To'xta, Amos. Men tilla topib oldim! Naqd besh fut keladigan, qimmatbaho toshlar bilan bezatilgan tilla zanjir bor ekan, lekin u bir narsaga ilinib qolibdi. Men ortga qaytib, uni olib chiqmoqchiman. Bu-ulkan boylik!" dedim. "Hoy", - dedi Amos. "O'shqirgan to'lqinlar o'n besh futga ko'tarilar ekan. Tillami yoki tilla emasmi, nima bor. Biz bu yerdan ketishimiz kerak." To'lqinlar uzra chaqmoq va momaqaldiraq gumburladi, vaziyat ancha qo'rqinchli tus oldi.

"Amos, sen haqsan, ammo xazinamizni nima qilamiz?" deya e'tiroz bildirdim. "Men yangi kislorod ballonini yelkamga ortaman va zanjirni bo'shatish uchun ortga qaytaman".

Qayiq langar arqonlariga tirilib qolgandi. Shamol uvillar, yomg'ir esa bizning yuzimizga urilar edi. "Ha, mayli", - dedi Amos. "Arqonlar qayiqni yana besh daqiqa ushlab tura oladi, ammo undan ko'p emas."

Men suvga sho'ng'ib, to'g'ri suv tubiga tushdim. Mana u. Zanjir dengiz tubida kulcha bo'lib, o'ralib olgan tilla ilonni eslatar edi. Men yanada chuqurroqqa sho'ng'idim. Nazarimda, dengizning tubi ko'rinmas edi. Bu vaqt bilan poyga o'ynash edi. Men zanjirni

bo'shatib, ortga qaytishim kerak edi. Men qo'l soatimga qaradim.

Oradan to'rt daqiqa o'tdi. Ulkan to'liqlar qayiqni allaqachon sudrab ketgan bo'lsa kerak. So'ngra mening barmoqlarim boshqa bir narsaga, zanjirning oxirida yoqut bilan bezalgan medalyonga tegib ketdi. Butun zanjir taxminan to'rt fut uzunlikda bo'lib, uning har beshinchi halqasi olmoslar bilan bezatilgan va juda chiroyli edi. Uni chap qo'limga o'rab olar ekanman, yuragim hayajondan hapqirib ketdi. Ehtimol, yanada ko'proq xazina bo'lishi mumkin edi, ammo vaqtim tugagan edi. Men suv yuzasiga ko'tarilishim zarur edi.

Suv yuzasiga ko'tarilgach, to'liqlar mening tanamni orqaga va oldinga uloqtirardi. Qayiq esa allaqachon ketib qolgan edi!

Men to'fon ko'tarilgan dengizda adashib, yolg'iz qolgan edim. Bulutlar shunchalik qora edi-ki, atrof tun kabi qorong'u edi. Sovuq shamol etimni junjiktirdi. Yomg'ir shunchalik shiddat bilan qalqib yog'gani tufayli dengiz qirg'og'i qayerda ekanini ayto'lmas edim.

Bir necha soat davomida suv yuzida turishga urinardim. O'tib ketayotgan har bir to'liqlar yuzimga urilganda, imkon qadar nafas olishga harakat qilar edim. Yolg'izlanib, charchab, sovuqdan qotib qolganim uchun bu mening yorug' dunyodagi eng so'nggi kunim bo'lsa kerak, deb o'yladim. Nima uchun "tilla langar" meni dengiz tubiga cho'ktiradi?!

Men shunchalik charchagan edim-ki, zo'rg'a qimiray olardim. Men iztiroblar qurshovida qolgan edim. Chap qo'limga o'rab olgan

tilla zanjirni o'ng qo'lim bilan ushlab ko'rdim. Zanjirni bo'shatdim va barmoqlarimni keng ochdim. Dengiz tubida qariyb 300 yildan beri yotgan tilla zanjir pastga, sekingina sirg'alib tushdi.

"Menga yordam bering!"-deb qorong'uda qichqirdim. "Biror kimsa bo'lsa, yordam bering!"-deya hech kim eshitmasligini bilsam ham baqirardim.

Nimadir baland ovozda QARS etib, yonimdagi suvni yorib chiqdi. So'ngra men qachonlardir eshitgan eng yoqimli tovushni eshitdim. Bu delfinning qichqirig'i edi. "Bu senmisan, Bobo?"-deb shivirladim. Men shunchalik charchagan edim-ki, qo'llarimni ham zo'rg'a qimirlata olar edim, ammo delfinning orqa suzgichidan ikkala qo'lim bilan tutib olishga muvaffaq bo'ldim. Bobo chirqillagan ovoz chiqardi va sekingina suza boshladi, meni suvda bir-necha soat sudrab bordi. "Bunga kim ham ishonardi?"-degan fikrda edim. Bu voqea sodir bo'layotganiga o'zim ham unchalik ishonmas edim. To'liqlar shiddati pasaygunga qadar biz qirg'oqqa yaqinlashib kelavardik. Bobo meni sohilga olib chiqdi va oyoqlarim yerga tegdi. Men sog'-omon edim.

Bobo menga yaqin joyda suzib yurardi va o'zining delfincha sho'x qo'shig'ini aytar edi. Men tilla zanjirni deb xavf-xatarga qo'ygan hayotim uchun undan qarzdor edim. U o'g'irilib, ochiq dengiz tomon suzib ketdi va ko'zdan g'oyib bo'ldi. "Rahmat, Bobo. Sen mening hayotimni saqlab qolding," -deb uning ortidan baqirdim.

Delfin meni qutqardi

7

8

Delfin meni qutqardi

"Delfin meni qutqardi" matni yuzasidan savollar

- Birinci paragrafning asosiy maqsadi nima?
 - amosning qayiqni boshqara olishini ko'rsatish
 - kutilmaganda xavf-xatar yuzaga kelishi mumkinligini ko'rsatish
 - ob-havo yaxshilanib borayotganini ko'rsatish
 - g'avvosning xazinadan xabardor ekanligini ko'rsatish
- Hikoyani so'zlab berayotgan g'avvos va delfin Bobo o'rtasidagi do'stlik nimadan boshlangan?
 - G'avvos Boboning dumidan qarmoqni olib tashlagan edi.
 - Bobo g'avvosga xazinani topishga yordam berdi.
 - G'avvos Boboga har kuni yegulik berar edi.
 - Bobo g'avvosni suv ostidagi to'rdan xalos etdi.
- Hikoyaning yomg'ir buluti tasviri tushirilgan qismini toping:
G'avvosni "tashvishlana boshlagani"ga nima sabab bo'ldi?
 - Qayiq qirg'oqdan uch mil uzoqlikda edi
 - Amos qayiqqa qarab turar edi
 - Bobo ko'rinmas edi
 - Kislorod ballonida havo qolmagan edi

- G'avvos ballon ichidagi kislorod tugab borayotgan bir paytda nimani ko'rib qoldi?
 - cho'kkan kemani
 - tilla tangani
 - zanglagan zambarakni
 - tilla zanjirni
- Hikoyaning langar tasviri tushirilgan qismini toping: Nima uchun Amos "bu yerdan tezroq ketish"ni xohladi?
 - Dahshatli bo'ron yaqinlashib kelayotgan edi.
 - U Boboni topishni xohlar edi.
 - Tilla zanjir juda og'ir edi.
 - Havo faqat 45 daqiqaga yetishi mumkin edi.

- Sizning fikringizcha, g'avvos ikkinchi marta sho'ng'ishi shart edimi?
Iltimos, tanlovingizni tekshiring.
_____ Ha
_____ Yo'q
Siz nima uchun bunday fikrda ekaningizni tushuntirish uchun hikoyadan ikkita sabab keltiring.

- 1. _____
- 2. _____

Delfin meni qutqardi

9

10

Delfin meni qutqardi

7. Hikoyada g'avvos ikkinchi marta suv yuzasiga ko'tarilganda, qayiq ketgan bo'lishi mumkinligi haqida ishoralar berilgan. Hikoyadan buni bilib olishning ikki usulini ko'rsating.

1. _____

2. _____

8. G'avvos zanjirni "tilla langar" deb ataganda nimani nazarda tutgan edi?

- ☐ A U qayiqni bir joyda ushlab turar edi.
- ☐ B U dengiz tubida edi.
- ☐ C U g'avvosni suv tubiga tortib ketayotgan edi.
- ☐ D U g'avvosni boy qilib yuborar edi.

9. Qanday qilib g'avvos hikoya so'ngida sohilga chiqib oldi?

- ☐ A U qirg'oqqa o'zi suzib bordi.
- ☐ B Bobo uni sudrab bordi.
- ☐ C Amos uni qayiqqa chiqarib oldi.
- ☐ D To'lqinlar uni qirg'oqqa olib chiqdi.

10. Nima uchun Amos obrazi ushbu hikoyada muhim ahamiyatga ega?

- ☐ A U Bobo bilan do'st edi.
- ☐ B U xazina qayerda ekanligini bilar edi
- ☐ C U suvga sho'ng'ishni yoqtirar edi.
- ☐ D U xavfdan ogoh etdi.

11. G'avvos ushbu hikoyadan qanday ikkita muhim saboq chiqarishi mumkin?

Javobingizni izohlash uchun hikoyadagi voqeadan foydalaning.

1. _____

Delfin meni qutqardi

11

12

Delfin meni qutqardi

Fazoga sayr

Tayyorgarlik ko'rish

Fazoda tayyorgarlik ko'rish, yerdagidek oson emas. Fazo kemasida fazoda sayr qiladigan fazogirlar turli ishlarni amalga oshirishlari kerak. Bajariladigan ishlarning ko'p qismi fazo kemasida amalga oshirilishi mumkin, ammo ayrim hollarda fazogirlar biror tajribani bajarishlari yoki ta'mirlash ishlarini amalga oshirishlari uchun fazo kemasidan tashqariga chiqishlariga to'g'ri keladi.

Fazo kemasida bo'lish Yerda bo'lishdek emas. Yerda mavjud bo'lgan tortishish kuchi bizni

Selli Rayd ilk marotaba fazoga chiqqan ayollardan hisoblanadi. Uni fazo kemasidan tashqarida ishlash uchun skafandr kiyishi haqida yozganlarini o'qing

havoda muallaq turmasligimizni ta'minlaydi. Fazoda esa fazogirlar vaznsizlik holatini boshdan kechiradi. Arzimas kichik harakat ham ularni xona bo'ylab havoda "suzib yurishga" yoki havoda muallaq turishiga sababchi bo'lishi mumkin. Bu holatdan chiqishning yagona yo'li biror mahkamroq narsani tutib turishdir.

Insonlar odatdagi kiyimlar bilan fazoda yashay olmas edilar. Fazo kemasida ekanliklarida, fazogirlar tashqi fazo bo'shlig'idan himoyalangani, ammo kemadan tashqarida hech qanday havo yo'q va havo harorati juda yuqori yoki juda past bo'lishi mumkin. Fazodagi obyektlarning quyosh

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang!

13

14

Fazoga sayr

nuri tushib turgan qismidagi harorat 464 darajagacha qizib ketishi mumkin, soyadagi qismi esa minus 284 darajagacha sovub ketadi!

Fazo kemasi ichidagi himoyalaniş doirasidan chiqishda fazogirlar maxsus skafandr kiyishlari kerak. Har qanday fazo sathiga ikki fazogir birgalikda tashqariga chiqadi, chunki noma'lum muhitda ishlashda hamroh bilan chiqish osonroq va xavfsizroqdir. Tashqariga chiqmoqchi bo'lganlar bir necha soat oldin kiyinishni boshlaydilar. Ikkita skafandr bir tomonidan asosiy xonani yopadigan, boshqa tomonidan esa fazoga ochiladigan, kichik bo'lmagan iborat havo shlyuziga olib boriladi.

Skafandrni kiyish

1

Birinchii, fazogirlar egiluvchan naychalar mahkamlangan rezinadan yasalgan, uzun ichki kiyimga o'xshash maxsus kiyimni kiyishadi. Fazogirlarni sovutish uchun ushbu naychalar orqali suv yuboriladi, chunki tana harorati skafandrdan tashqariga chiqib keta olmaydi.

3

Fazogirlar havo shlyuzi ichida suzadi va skafandrning yuqori qismiga joylashadi. Skafandrning yuqori qismi egiluvchan qo'llari bo'lgan qattiq qobiqdan iborat. Bo'yin qismida joylashgan, shlemga ulangan metal halqaga fazogirning boshi joylashadi va uning qo'llari esa qo'lqoplar mahkamlanadigan ikki metal halqalar ichiga kiritiladi. Skafandrning bu qismi Yerda juda og'ir. U fazogirni kislorod zahirasi, suv, sovutkichlar, sovutkichlarni harakatlatuvchi batareyalar va ularni fazodagi sayr paytida tirik saqlashi uchun havo nasoslari bilan ta'minlaydi.

2

Keyin, fazogirlar skafandrning pastki yarmini tortib oladilar. Pastki qism bitta bo'lakda: katta, qattiq etik, tashqi tomondan izolyatsiya qilingan shimlarga birlashtirilgan. Yerda fazogirlar bu shim bilan burilish uchun polda yotishlari kerak bo'lar edi. Fazoda esa ular havoda muallaq turib suzib yurgan cha kiyim ichida bemaol harakatlanishi mumkin.

Fazoga sayr

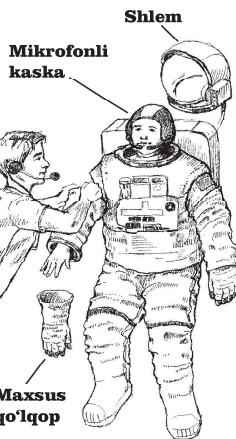
15

16

Fazoga sayr

4

Fazogirlar juftligi maxsus kiyimda ekanligida, ulardan biri (fazo kemasi ichida qolgani) kostyumning qismlarini bir-biriga bog'lab qo'yishga yordam beradi. Shlemlarni kiyishdan avval, fazogirlar bir-birlari va boshqa ekipaj a'zolari bilan gaplashishlari uchun old qismidagi quloqchin va mikrofonlar ichiga joylashtirilgan radiosi bor maxsus kaskani kiyishadi.

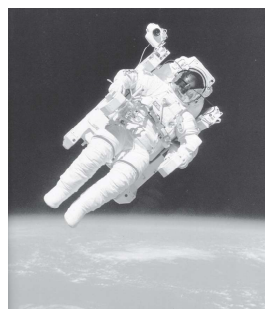
5

Va nihoyat, fazogirlar shlem va katta, noqulay maxsus qo'lqoplarni kiyishga tayyor. Ular kaskalarni to'g'iraydi va so'nggi marta burunlarini qashib oladi. Ular fazoga sayr tugamaguncha bu narsalarni qayta bajara olmaydilar.

Sherigini kiyinishiga yordam bergan fazogir havo shlyuzini tark etadi va lyukni yopadi. Mazkur qo'pol kiyimlarda ikkala fazogir kichik havo shlyuzi ichini deyarli egallab oladi. Skafandr ichidagi havo sekinlik bilan tashqariga so'rilib chiqilguncha fazogirlar bir necha daqiqa shlyuz ichida kutib turadi. Bosim o'chagichning ichkaridagi havo to'liq so'rib chiqarilganini ko'rsatishini kutib turadi va quloqlari bitayotganini his qiladi.

Nihoyat lyuk eshigini ochib, ochiq fazoga chiqishlari mumkin. Ular havo shlyuzidan chiqib ketishdan oldin, maxsus kiyimlarni bir-biriga mahkamlash uchun ingichka simli ilgakdan foydalanadi. Bu simli ilgaklar ularni fazo kemasi uzoqlashib ketmasligiga yordam beradi.

Fazo qo'ynida

Fazo qo'ynida suzar ekan, fazogirlar tirik sun'iy yo'ldoshga aylanadi. Ular yer kurrasini aylanadi! Ularga qisqa vaqt mobaynida fazo kemasi kerak bo'lmaydi, chunki ularning maxsus kiyimlari havo va batareyaning quvvatiga ega bo'lib, ularni taxminan yetti soat davomida tirik saqlashi mumkin. Hatto har bir shlem ichida oziq-ovqat tayog'i va suv sumkasi bor.

Ular fazo kemasi yuk tashish bo'lmisiga boradi, bu yerda fazoda sayr qilish uchun kerakli bo'lgan uskunalar katta uskunalar qutisida saqlanadi. Ular kerakli uskunalarini olib, ularni bel yoki tirsak sohalari bog'lab qo'yadilar.

Skafandrda ishlash oson emas. Fazogirning barmoqlari, qo'llari va butun qo'l qismi toliqadi, chunki har bir amalga oshiriladigan harakat kiyim ichkarisidan uning qismiga qarshi itarish harakatini talab etadi.

Fazoda bir necha vaqt bo'lgandan so'ng fazo kemasi ichida qolgan boshqa ekipaj oldiga qaytayotganlarida, fazogirlar havo shlyuzi ichkarisiga kiradi. Ular charchagan bo'lishlariga qaramasdan, tashqi shlyuz eshigini yopishdan avval Yer va osmonga so'nggi marta nazar tashlaydi.

Fazoga sayr

17

18

Fazoga sayr

“Fazoga sayr” matni yuzasidan savollar

1. Matnning asosiy mazmuni nimadan iborat?
- Ⓐ nima sababdan fazogirlar birgalashib ishlashi haqida
 - Ⓑ fazo kemasida qanday ekani haqida
 - Ⓒ nima sababdan fazogirlar fazoda topshiriq bajarishlari haqida
 - Ⓓ ochiq fazoda ishlash qanday bo'lishi haqida

2. Fazogirlar fazo kemasidan tashqariga chiqishlarining sabablaridan biri nima?
- Ⓐ ta'mirlash ishlari uchun
 - Ⓑ yerni yaxshiroq ko'rishlari uchun
 - Ⓒ sovib olish uchun
 - Ⓓ sarguzasht izlash uchun

3. Matnda berilgan ma'lumotga ko'ra, fazo kemasida va yerda bo'lish o'rtasida qanday asosiy farq mavjud?

1. _____

4. Nima uchun fazogirlar fazoda ekanligida maxsus kiyim kiyishlari kerak? Matnga asoslanib, ikkita sabab keltiring.

1. _____

2. _____

5. Nima sababdan fazogirlarga fazoga chiqishlari uchun bir necha soat tayyorgarlik ko'rishlari talab etiladi?

1. _____

6. Nima uchun fazogirlar har doim ikki kishi bo'lib fazoga chiqadi?

- Ⓐ ular bir-birlariga yordam berishi uchun
- Ⓑ fazoda uzoqroq qolishlari uchun
- Ⓒ kemadan uzoqlashib ketmasliklari uchun
- Ⓓ yanada qiziqroq bo'lishi uchun

7. Nima sababdan havo shlyuzida uchinchi fazogirning bo'lishi talab etiladi?

1. _____

Fazoga sayr

19

20

Fazoga sayr

8. Fazogirlar maxsus kiyimni kiyish jarayonini tartibga soling. 1 raqami siz uchun qo'yilgan.

_____ skafandrning bosh qismi
_____ 1 shlem
_____ egiluvchan ichki kiyim
_____ skafandrning pastki qismi
_____ radio quloqchinli kaska

9. Skafandr ichidagi rezina naychalar fazogirlarga qanday yordam beradi?

- Ⓐ Ular fazogirlarni mustahkam ushlab turadi.
- Ⓑ Fazogirlarni kislorod bilan ta'minlaydi.
- Ⓒ Ularning tanasini issiqdan qizib ketishini oldini oladi.
- Ⓓ Ularni boshqa ekipaj a'zolari bilan gaplashishiga yordamlashadi.

10. Nima sababdan kiyimning bosh qismi skafandrning eng muhim qismi hisoblanadi?

1. _____

11. Nima sababdan muallif “so'nggi marta burunlarini qashib oladi” degan jumlaning ishlatgan?

1. _____

12. Matnning Skafandrni kiyish bo'limiga qarang. Raqamlangan jadval o'quvchiga ma'lumotni tushunishi uchun yordam berish sabablaridan birini ko'rsating.

1. _____

13. Fazogir ochiq fazoda ekanida uni kemadan uzoqlashib ketmasligiga nima yordam beradi?

- Ⓐ batareya qutisi
- Ⓑ maxsus fazo etiklari
- Ⓒ ingichka simli ilgaklar
- Ⓓ qo'l bilan tutib turish

14. Nima sababdan havo shlyuzi fazo kemasining eng muhim qismi hisoblanadi?

1. _____

15. Tasavvur qiling, siz fazogir bo'lmoqchisiz. Maqoladagi ma'lumotlardan foydalanib, fazogir bo'lishning yoqqan yoki yoqmagani jihatini ifodalovchi biror mulohaza keltiring va javobingizni asoslang.

Sizga yoqqan jihati va nima uchun:

1. _____

Sizga yoqmagani jihatini va nima uchun:

1. _____

Fazoga sayr

21

22

Fazoga sayr

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang!

23

24

“Delfin meni qutqardi” deb nomlangan hikoyani o'qish siz
uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi..... ☐

“Fazoga sayr” deb nomlangan hikoyani o'qish siz uchun
qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi..... ☐

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni
amalgal oshirish milliy markazining matbaa bo'limi
100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+99871) 207-97-98 (3013)

www.markaz.tdi.uz

markaz@tdi.uz

Milliy markaz

t.me/milliymarkaz

[milliymarkaz.pisa](https://www.facebook.com/milliymarkaz.pisa)

4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini
baholash bo'yicha o'tkaziladigan xalqaro
tadqiqotga tayyorgarlik ko'rish uchun

MASHQ DAFTARI 8

(hudud nomi)

(tuman, shahar nomi)

- sonli maktabning

- sinf o'quvchisi

(F.I.O.)

Tuzuvchi:

Z.Sh.Islomova - Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini
baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni
amalga oshirish milliy markazi bosh
mutaxassisi

Taqrizchi:

N.M.Djusupov - O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
magistratura bo'limi boshlig'i, filologiya
fanlari doktori (DSc)

Sh.F.Zayniddinova - Toshkent shahar Chilonzor tumanidagi
217-maktab oliy toifali boshlang'ich
sinf o'qituvchisi

Mazkur mashq daftari o'quvchilarning o'qish savodxonligini
oshirish, o'qiganlarini tahlil va talqin qilish hamda xulosalar chiqara olish
ko'nikmalarini rivojlantirishda o'quvchilar uchun qo'shimcha didaktik
material sifatida tayyorlandi.

Daftarni tayyorlashda PIRLS (Progress in International Reading and
Literacy Study) tadqiqotining ochiq manbalaridan foydalanilgan.

Daftar umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf o'quvchilariga
mo'ljallangan.

"Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish
milliy markazining matbaa bo'limi"

Toshkent - 2021

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftaridagi topshiriqlarni
bajarish uchun unda berilgan hikoya yoki maqolalarni to'liq o'qib chiqishingiz
va o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi
savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz
barcha savollarga javob berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga
4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilangan javoblar keltiriladi. Siz
o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1-namunada shunday savol berilgan va namuna tarzida javobni qanday
belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- ☐ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda
sizning javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, nazaringizda eng
to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga (X)
shaklda chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda
keyingi savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2-namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- ☒ A 2 kun
☐ B 4 kun
☒ C 7 kun
☐ D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi
maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3-namunada shunday
savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu
belgi mazkur savolning to'g'ri javobi uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini
bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak,
ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham
zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan
foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir qismdagi topshiriqlarni bajarishga
40 daqiqadan vaqt ajratiladi. Qismlar orasida qisqa tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar to'g'ri javob berishga harakat qiling.
Agar siz birovga savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

Dovyurak Sharlotta

Anu Stohner tomonidan yozilgan
Henrike Vilson tomonidan tasvirlangan

Sharlotta boshidanoq boshqa barcha qo'ylardan farq qilar edi. Boshqa barcha qo'zichoqlar onalarini oldida uyalib turishganida, Sharlotta sarguzashtlarga boy harakatlar bilan sakrab yurar edi.

Sharlotta boshqa barcha qo'ylar bilan fermanan uzoqda joylashgan tog' yonbag'rida yashar edi. Ularga qarash uchun cho'pon va uning Jek ismli qari iti bor edi. Jek Sharlottani nazorat qilishga urindi, ammo Sharlotta undan qo'rqmadi.

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang!

3

4

Dovyurak Sharlotta

1. Jek kim edi?

2. Jek Sharlottani nima qilishga urindi?

Bir safar Sharlotta daryo qirg'og'idan sakrab o'tib, tez oqadigan oqimda suzish uchun bordi.

- "Tut, tut,"- dedi kattaroq qo'ylar boshlarini chayqab.

Ular Sharlottani yashirincha qishloq bo'ylab kezib yurganini bilsalar nima der edilar?

Boshqa barcha qo'ylar uxlab yotganida, u o'zining maxsus joyidan sirpanib chiqib ketib, oyga tikilib turardi. Hatto Jek ham buni sezmas edi. Chunki uning quloqlari yaxshi eshitmas edi.

3. Sharlottaning boshqa qo'ylardan ajralib turishiga ikkita misol keltiring.

1. _____

2. _____

4. Oldingi sahifadagi rasmda Sharlotta qayerda turgan edi?

- ☐ A o'zining maxsus joyida
- ☐ B suv oqimi atrofida
- ☐ C fermada
- ☐ D o'zining yashirin joyida

5. Nega Jek Sharlottaning tunda chiqib ketganini payqamadi?

1. _____

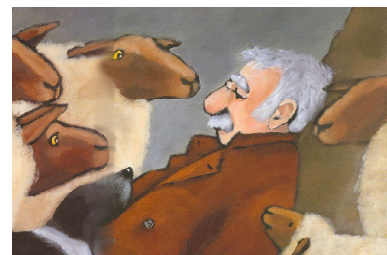
Dovyurak Sharlotta

7

8

Dovyurak Sharlotta

Bir kun daxshatli voqea ro'y berdi. Cho'pon yiqilib, oyog'ini sindirib oldi. Jek vovullab atrofni aylanib chiqdi, ammo bu hech qanday yordam bermadi. Cho'pon nima qilishini bilmay, maysalar ichida yotardi.

“Oh qadrligim, oh azizim,”- dedi kattaroq qo'ylar. “Kimdir vodiydagi dehqonning uyiga borib, yordam so'rashi kerak.”

“Jek borishi kerak. U yo'lni biladigan yagona jonzo”.

“Ammo yo'l juda uzoq. Hozirgi kunda u podani ham eplolmayapti”.

“Ha, bu to'g'ri”,- deyishdi boshqalar boshlarini chayqagancha umidzillikka tushib.

6. Nima uchun cho'pon maysalar ichida yotar edi?

- ☐ A U dehqonnikiga borishni xohlamadi
- ☐ B U oyog'ini sindirib olgan edi.
- ☐ C U uxlashni xohlayotgan edi.
- ☐ D U oyga tikilib turardi.

7. Hayvonlar yordam so'rash uchun qayerga borishlari kerak edi?

1. _____

8. Nima uchun Jek yordam so'rashga borish uchun eng yaxshi jonzo ekanligiga bitta sabab keltiring.

1. _____

Nima uchun Jek yordam so'rashga borish uchun eng yaxshi jonzo emasligiga bitta sabab keltiring.

1. _____

Keyin Sharlotta shunday dedi: - “Buni men qilaman. Men boraman”.

“Sharlotta?” - deb ming'irladi keksa qo'ylar.

“Bu haqida gap ham bo'lishi mumkin emas. Hech qachon qo'y vodiya yolg'iz bormagan”.

Keksa qo'ylar tashvishlanib e'tiroz bildirayotgan edilar. Ammo Sharlotta ularni eshita olmadi. U vodiya to'g'ri yo'lni topish uchun allaqachon ketib bo'lgan edi.

U dalalar bilan chegaralab qo'yilgan tog'lar ustidan soy bo'ylab o'tdi.

Dovyurak Sharlotta

9

10

Dovyurak Sharlotta

9. Sharlotta ketmoqchiligini eshitgan qo'ylar nimani his qilishdi?

- Ⓐ baxtiyorlikni
- Ⓑ yengillikni
- Ⓒ tashvishni
- Ⓓ g'azabni

10. Nima uchun Sharlotta kekxa qo'ylarni eshita olmadi?

1

Sharlotta gavjum yo'lga yetib kelganida, tunning yarmi edi. U joyida turdi va tirbandlikni kuzatdi.

Yuk mashinasi haydovchisi Sharlottani ko'rib, yo'lda to'xtadi. "Vodiyga borasizmi?"-deb so'radi u. Sharlotta bosh iring'adi.

Dovyurak Sharlotta

11

12

Dovyurak Sharlotta

11. Sharlotta gavjum yo'lga qaysi paytda yetib bordi?

1

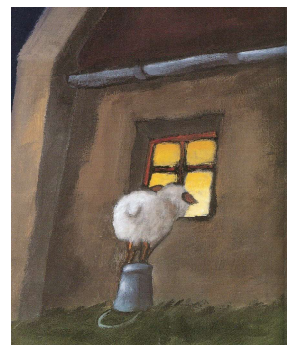
12. Sharlotta gavjum yo'lga yetib borganidan keyin nima qildi?

- Ⓐ U dehqonning uyi tomonga qarab yurdi.
- Ⓑ U joyida turdi va tirbandlikni kuzatdi.
- Ⓒ U yo'lni kesib o'tmoqchi bo'ldi.
- Ⓓ U yuk mashinasini to'xtatish uchun qo'l silkitdi.

Yuk mashinasida tez yurish shunchalik yoqimli ediki, Sharlotta dehqonning uyiga yetib borganidan afsuslanardi.

Dehqon uxlab yotganida, Sharlotta burni bilan uning oynasini taqillatdi.

"Bu Sharlotta,"-dedi dehqon, "va u yolg'iz. Qandaydir yomon hodisa ro'y bergan".

Dovyurak Sharlotta

13

14

Dovyurak Sharlotta

13. Nima uchun Sharlotta dehqonning uyiga yetib borganidan afsuslandi?
- Ⓐ U boshqa qo'ylarni sog'ingani uchun.
 - Ⓑ U fermerni uyg'otishi kerakligi uchun.
 - Ⓒ Unga yuk mashinasida sayr qilish yoqqani uchun.
 - Ⓓ U cho'pon haqida tashvishlangani uchun.

14. Dehqon qandaydir yomon hodisa ro'y berganini qanday bildi?
- Ⓐ Sharlotta yolg'iz edi.
 - Ⓑ Sharlotta unga aytdi.
 - Ⓒ Sharlotta yuk mashinasida keldi.
 - Ⓓ Sharlotta afsuslandi.

Sharlotta va dehqon boshqa qo'ylarning yoniga traktorda yo'l oldilar. Ular yetib kelishganida, bechora cho'pon hali ham maysalar ichida yotgan edi. Dehqon uni darhol kasalxonaga olib bordi.

Cho'pon qo'ylar yoniga qaytib borguncha 6 hafta davomida oyog'ini gipsda ushlab turdi. Qaytib kelgach, u Sharlottaga o'zgacha tabassum hadya etdi. Shu vaqtdan boshlab Sharlotta erkin va xohlaganicha sayr qilishi mumkin edi.

15. Dehqon va Sharlotta nima qildilar?

16. Cho'pon qancha vaqt davomida oyog'ini gipsda ushlab turdi?

17. Nima uchun cho'pon Sharlottaga o'zgacha tabassum hadya etdi?

18. Hikoyadagi voqealarni ketma-ketlikda joylashtiring. 1 raqami siz uchun qo'yilgan.

- ___ Cho'pon kasalxonaga bordi.
- ___ Sharlotta vodiya bordi.
- ___ 1 Cho'pon yordamga muhtoj edi.
- ___ Dehqon cho'ponni topdi.

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang!

Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi

Deborah Heiligman tomonidan yozilgan
Bari Veisman tomonidan tasvirlangan

Bir kuni o'qituvchimiz maktabga bankaga solingan kapalak qurtini olib keldi. U yashil barglarni yeyayotgan edi. Ushbu kichkina qurt kapalakka aylanish arafasida edi. Kapalak qurtlari, odatda, ochiq havoda kapalaklarga aylanadi. Ammo biz kapalak qurtini chiroyli kapalakka aylanishini sinfxonamizda tomosha qildik.

1. O'qituvchi bolalarga bankaga solingan kapalak qurtini olib kelganida, u nima yeyayotgan edi?

2. Bolalar kapalak qurtining kapalakka aylanishini qayerda tomosha qilishdi?

O'qituvchimiz bizga kapalak qurti mayda tuxumdan boshlanganini aytdi. Ona kapalak tuxumni barg ustiga qo'ydi. Ona kapalak ular yeydigan o'simlik bargini tanladi. Kapalak qurti tuxumdan chiqqanida, u och edi. U o'zining tuxum qobig'ini o'zi yedi! Keyin u darhol yashil o'simliklarni yeya boshladi.

Kapalak qurtining yagona vazifasi - bu oziqlanish edi, shuning uchun ham u o'sadi. U har kuni kattalashadi. Kapalak qurti 12 kun davomida oziqlandi va o'sdi.

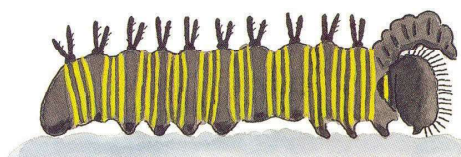
3. Nima uchun tuxum bargda bo'lishi kerak?

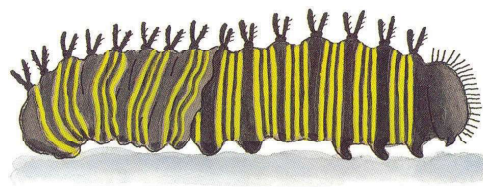
4. Kapalak qurti tuxumdan chiqqanida birinchi bo'lib nima qildi?

- Ⓐ barg tanladi
- Ⓑ o'zining tuxum qobig'ini yedi
- Ⓒ yashil o'simliklarni iste'mol qildi
- Ⓓ tuxum qo'ydi

Bizning terimiz biz bilan birga o'sadi. Ammo kapalak qurtining terisi o'smaydi. Kapalak qurti terisiga sig'maydigan darajada kattalashganida, uning terisi orqa tomondan yoriladi.

Kapalak qurti o'z terisidan chiqib ketadi. Uning ostida yangi teri bor edi. Bu - to'kilish deb ataladi. Kapalak qurti terisini to'rt marta tashlaydi. Bir necha kundan so'ng bizning kapalak qurtimiz o'sishdan to'xtadi. Uning kattaligi deyarli mening kichkina barmog'imdek kelardi.

5. Kapalak qurtining terisi inson terisidan nimasi bilan farq qiladi?

- Ⓐ U o'smaydi.
- Ⓑ U kapalak qurti uchun juda katta.
- Ⓒ U bir necha kun davomida o'sadi.
- Ⓓ Kapalak qurti o'z terisida emaklay oladi.

6. Nima uchun kapalak qurti terisini to'kishi kerak edi?

- Ⓐ Uning terisi kichrayib qolgan edi.
- Ⓑ U och edi.
- Ⓒ U terisi uchun juda katta bo'lib qoldi.
- Ⓓ Uning terisi juda eskirib qolgan edi.

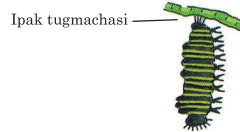
7. Kapalak qurti terisini necha marta tashladi?

8. Kapalak qurti o'sishdan to'xtaganda, uning kattaligi qanday edi?

Keyin bizning kapalak qurtimiz maxsus uy qurdi. Avvaliga u ipak tugmachasini yasadi. Ushbu tugmachadan novdadan teskari osilib turish uchun foydalandi.

Keyin u oxirgi marta terisini to'kdi. Bu safar u yangi teri o'rniga qattiq qobig'i bo'lgan xrizalis hosil qildi. Biz xrizalisni uzoq vaqt kuzatdik.

Har kuni qobiq bir xil ko'rinishga ega edi. Ammo qobiq ichida o'zgarishlar yuz berayotgan edi.

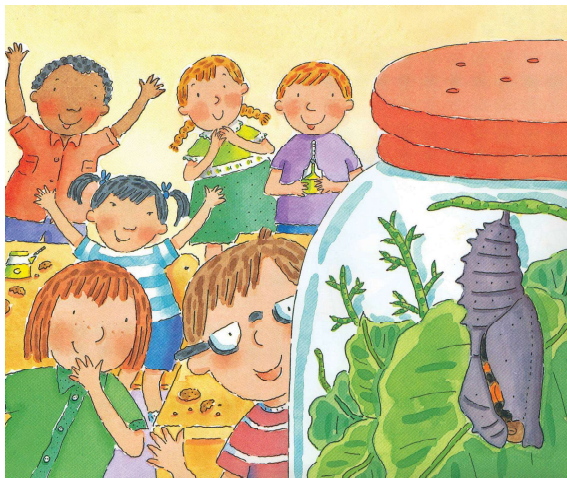
9. Kapalak qurti ipak tugmachasidan nima maqsadda foydalandi?

10. Qaysi so'z sizga qattiq qobiq ichidagi xrizalis bilan nima sodir bo'lganligini aytib beradi?

- Ⓐ o'zgarishlar
- Ⓑ tugma
- Ⓒ to'kilmoq
- Ⓓ tomosha qilmoq

Biz kutdik va yana kutdik. Bir kuni kimdir "Qara!"-deb baqirdi. Qobiq yorilib kelayotgan edi. Bu kapalak edi. Kapalagimiz nam va burishan edi. Qanotlarini qoqqancha qobiqqa osilib turardi. U qonni qanotlariga yubordi. Qanotlar yoyildi va quridi. Tez orada bizning kapalagimiz uchishga tayyor bo'ldi.

11. Qobiqdan nima chiqdi?

- Ⓐ yashil barg
- Ⓑ yangi kapalak qurti
- Ⓒ kichkina tuxum
- Ⓓ kapalak

12. Kapalak qanotlariga qanday qilib qon yubordi?

- Ⓐ ularni quritish orqali
- Ⓑ qanotlarini qoqish orqali
- Ⓒ ularni cho'zish orqali
- Ⓓ ularni burishtirish orqali

Bizning kapalagimiz banka ichida qola olmadi. U gullar, o'tlar va daraxtlar bilan tashqarida bo'lishi kerak edi. Biz kapalakning gulga qo'nishini tomosha qildik. U uzun va o'ralgan naychasi orqali gulning nektarini so'rdi. Ehtimol, bu ayol kapalak edi. Balki qachondir u ham barg ustiga tuxum qo'yar.

Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi

27

28

Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi

13. Nima uchun kapalak banka ichida qola olmadi?

- Ⓐ Ular kapalakni boshqa ko'rishni xohlamadilar
- Ⓑ Ular boshqa kapalak qurtini olib kelishni xohlashdi
- Ⓒ U banka uchun kattalik qilar edi
- Ⓓ U ochiq havoda bo'lishi kerak edi

14. Kapalak qanotlariga qanday qilib qon yubordi?

- Ⓐ gullar va o'tlarni yedi
- Ⓑ yashil barglarni chaynadi
- Ⓒ uzun naychasi orqali so'rib oldi
- Ⓓ qanotlarini keng yoydi

15. Kapalak qurti chiroyli kapalakka aylanishi uchun nimalar sodir bo'lganini raqamlar bilan ketma-ketlikda joylashtiring. 1 raqami siz uchun qo'yilgan.

1

- _____ Kapalak qurti qattiq qobiq hosil qiladi.
- __1__ Kapalak qurti oziqlanadi va o'sadi.
- _____ Kapalak qanotlarini qoqadi.
- _____ Xrizalisning qobig'i yorilib ketadi.

16. Matnni chuqur o'ylab ko'ring. O'qituvchi sinfga kapalak qurtini nima uchun olib keldi deb o'ylaysiz?

1

Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi

29

30

Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi

To'xtang!

O'qituvchining ruxsatisiz
navbatdagi sahifani ochmang!

31

“Dovyurak Sharlotta” deb nomlangan hikoyani o'qish siz
uchun qanchalik yoqimli bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi ☐

“Kapalak qurtining chiroyli kapalakka aylanishi” deb
nomlangan hikoyani o'qish siz uchun qanchalik yoqimli
bo'ldi?

Faqat bitta javobni belgilang.

 Menga juda yoqdi..... ☐

 Menga biroz yoqdi..... ☐

 Menga unchalik yoqmadi ☐

 Menga umuman yoqmadi ☐

www.markaz.tdi.uz

markaz@tdi.uz

Milliy markaz

t.me/milliymarkaz

[milliymarkaz.pisa](https://www.facebook.com/milliymarkaz.pisa)

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni
amalgosirish milliy markazining matbaa bo'limi
100115, Toshkent shahar,
Chilonzor tumani, Nurxon ko'chasi, 21-uy
Telefon: (+99871) 207-97-98 (3013)

JAVOBLAR TASNIFI

G'aroyib tun

1.	D
2.	B
3.	A
4.	D
5.	Hikoyadagi voqealar ketma-ketligini raqamlar bilan ifodalang. 1 raqami qo'yilgan. To'liq tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda gaplar quyida ko'rsatilganidek aniq raqamlanadi. To'liq bahoga ega bo'lish uchun har bir gap to'g'ri raqamlanishi kerak. 2. Anina timsohni ko'rib qoldi. 4. Timsoh ikkita flamingoni yeb qo'ydi. 1. Anina yuvinish xonasi tomon yurdi. 3. Anina bir sakrashda o'z xonasiga yetib oldi va eshikni yopib qo'ydi. 5. Anina ota-onasiga eshikning nima uchun singanini tushuntirishga harakat qildi. Javob qabul qilinmaydi: Boshqa javoblar.
6.	Nima uchun Anina flamingolarni chaqirdi? To'liq tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda flamingolarning timsoh uchun yemish ekanligini ta'kidlovchi yoki Anina o'zini timsohdan himoya qilish uchun flamingolardan foydalangan degan umumiy tushuncha ifodalanadi. Timsohni to'ydirish. Ular Aninani timsohdan qutqaradilar.
7.	A
8.	Jurnal Aninaga qanday yordam berdi? Ikkita misol keltiring. Jarayon: Ma'lumot va fikrlarni umumlashtirish, sharhlash. To'liq tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Anina vaziyatdan chiqish uchun ikki usulni

JAVOBLAR TASNIFI

G'aroyib tun

	qo'llaydi: ularni uyidan chiqarib yuborish yoki timsohni to'ydirish yo'li bilan jumaldan foydalandi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda o'quvchi jurnal yordam bergan faqat birgina yo'lni belgilaydi. Ikkinchi yo'l noto'g'ri yoki juda mavhum bo'lishi mumkin.
9.	C
10.	Aninaning ota-onasiga tushuntirib berishi qiyin bo'lgan voqea oqibatida sodir bo'gan holatlardan birini yozing. Jarayon: Diqqatni jamlash va berilgan ma'lumotlarni batafsil ifodalash. To'liq tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda uyda sodir bo'lgan voqealardan birini tushuntirib berish, jumladan, ho'l bo'lgan pol, singan eshik, onasining yo'qolgan shlyapasi, singan guldon, sochilib yotgan kungaboqarlar ifodalanadi. Javob qabul qilinmaydi: Boshqa javoblar.
11.	Siz Aninaning harakatlariidan uning qanday xarakterga ega ekanligini bilib oldingiz. Uning fazilatlaridan birini yozing. Javobingizni asoslash uchun uning bajargan ishlaridan ikkita misol keltiring. Jarayon: Ma'lumot va fikrlarni umumlashtirish, sharhlash. To'liq teran tushunchaga ega bo'lish (3 ball): Javobda Aninaning qandayligini ko'rsatuvchi xususiyatlar (misol uchun, aqlli, teran, ijodiy fikrli, topqir, jasur, ehtiyotkor, qo'rqmas, ajoyib) va uni asoslab beradigan aniq ikkita holat tasvirlanadi. Masalan: U jasur, chunki o'z xonasidan chiqishga va jurnalni timsohning burni ostiga qo'yishga jur'at etdi. Qanoatlantiruvchi tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Javobda o'quvchi tomonidan uning bajargan birgina ishi bilan faqatgina bitta aniq ishonchli tushuncha ta'minlanadi. Masalan: U aqlli edi, chunki u timsohni haydash uchun reja tuza oldi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Bu javobda Aninaning xususiyati mos keladi, ammo xususiyatni asoslovchi holat noaniq yoki umumiy bo'ladi. Masalan: Anina aqlli edi. U jumaldan foydalandi. Yoki javobda birgina aniq tushunchani izohsiz beradi. Masalan: Anina teran fikrlar edi. Yoki javobda aniq bir sifatni ko'rsatmay holatgina izohlanadi. Masalan:U flamingolarni jumaldan chiqarib yubordi va timsohni jurnalga qaytara oldi.
12.	Muallif bizga Aninaning sarguzashtlari tushda yoki o'ngda bo'lganligini aytib o'tmadi.

JAVOBLAR TASNIFI

G'aroyib tun

	Bu tush ekanligiga bitta dalil keltiring. _____ Bu tush emasligiga bitta dalil keltiring. _____ Jarayon: Matn elementlari va mazmunini baholash va tadqiq qilish. To'liq tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Javobda Anina sarguzashtining ba'zi qismi tush ekanligi, ba'zi qismi esa tush emasligiga asoslanadigan dalillar ta'minlanadi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda Anina sarguzashtining tush ekanligiga yoki tush emasligiga asoslanadigan dalillardan biri keltiriladi.
--	--

JAVOBLAR TASNIFI

Leonardo da Vinchi

1.	C
2.	B
3.	Verrokkiyo nima bilan mashhur bo'lgan edi? Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Faoliyat: Berilgan matndan ma'lumotni topish. Javob qabul qilinadi (1 ball): Javobda matndagi Verokkiyoning professional tavsiflaridan hech bo'lmaganda bittasi aniq keltiriladi. Verokkiyo rassom, haykaltarosh, degan javoblar yoki ulardan bittasini keltirsa ham o'quvchi 1 ballga ega bo'ladi. Masalan: U o'z rasmlari tufayli tanilgan. U o'zining rassomchilik ishlari (namunalari) bilan taniqli. Javob qabul qilinmaydi: Matndagi Verokkiyoning professional tavsiflaridan bittasi ham keltirilmagan bo'lsa. Masalan: U Leonardo da Vinchi bilan ishlagan. Chunki u Florensiyada yashagan. Ixtirolari tufayli. Chunki u Leonardoga ranglarni aralashtirib yangi rang chiqarishga yordam bergan.
4.	Leonardo da Vinchi Verrokkiyodan nimalarni o'rgandi? Ikkita misol keltiring. Bu bilimlari unga kelgusi hayotida qanday yordam berganini tushuntiring. Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Jarayon: Ma'lumotni umumlashtirish va izohlash.

	Chuqur tushunchaga ega bo'lish (3 ball): Javobda Leonardoning Verokkiyo bilan o'tkazgan vaqtlari uning kelajakda yutuqqa erishishiga qanday ta'sir ko'rsatganligi ifodalanadi. Javob matndagi ma'lumotlarni bog'lash va umumlashtirish orqali ifodalanadi. O'quvchi javobda Leonardoning Verokkiyodan olgan saboqlaridan hech bo'lmaganda ikkitasini keltirishi kerak. Shuningdek, bu saboqlar Leonardoga kelgusi hayotida qanday yordam berganligi haqida izohlar keltiriladi. Masalan: U texnika haqida bilib oldi, bu esa unga ixtirolar qilishida yordam berdi. Shuningdek u bo'yoqlarni aralashtirib yangi rang chiqarishni, metall bilan ishlashni o'rgandi, bu esa unga rassom va haykaltarosh bo'lishi uchun yordam berdi. U texnika haqida, bo'yoqlarni aralashtirish va boshqa muhim narsalar haqida bilib oldi, bular unga rasm chizish, haykal yasash, ixtirolar qilishda yordam berdi. Yetarlicha to'g'ri tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Javobda Leonardoning Verokkiyo bilan o'tkazgan vaqtlari uning kelajakda yutuqqa erishishiga qanday ta'sir ko'rsatganligi ifodalanadi. Javob matndagi ma'lumotlarni bog'lash va umumlashtirish orqali ifodalanadi. O'quvchi javobda Leonardoning Verokkiyodan olgan saboqlaridan hech bo'lmaganda ikkitasini keltirishi kerak. Shuningdek, bu saboqlar Leonardoga kelgusi hayotida qanday yordam berganligi haqida bitta izoh keltiriladi. Masalan: U texnika haqida va bo'yoqlarni aralashtirish haqida ko'p narsalarni bilib oldi. Bu esa unga mashhur rassom bo'lishi uchun yordam berdi Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda Leonardoning Verokkiyo bilan o'tkazgan vaqtlari uning kelajakda yutuqqa erishishiga qanday ta'sir ko'rsatganligi qisman keltiriladi. O'quvchi javobda Leonardoning Verokkiyodan olgan saboqlaridan hech bo'lmaganda bittasini keltirishi kerak. Ammo bu saboq Leonardoga kelgusi hayotida qanday yordam berganligi haqida hech qanday izoh keltirilmaydi. Masalan: U rasm chizish texnikasi haqida va bo'yoqlarni arashtirish haqida ko'p narsalarni bilib oldi. U haykaltaroshlikda metalldan foydalanishni bilib oldi va bu unga mashhur bo'lishida yordam berdi. Rassomlik va haykaltaroshlik. Yoki javobda Leonardoning Verokkiyodan olgan saboqlaridan bittasi yoziladi. Masalan: U bo'yoqlarni aralashtirishni o'rgandi.
--	--

	Yoki javobda Leonardoning Verokkiyodan o'rgangan saboqlari haqida hech narsa deyilmasligi ham mumkin. Masalan: Bu unga o'zining shaxsiy ixtirolarini yaratish uchun yordam berdi. Javob qabul qilinmaydi: Javobda Leonardoning Verokkiyo bilan o'tkazgan vaqtining ahamiyati ifodalanmaydi. Leonardoning kelgusidagi rasm, haykaltaroshlik, kashfiyotchilik borasidagi yutuqlari tilga olinmaydi. Masalan: U hafsa bilan ishlar edi. Bu unga mashhur bo'lishiga yordam berdi. Unga san'at va boshqa narsalar haqida gapirib berdi. Bu unga g'oyalarni paydo bo'lishida / ilhomlanishida yordam berar edi.
5.	A
6.	Nima sababdan hozirgi kunda Leonardo da Vinchining qo'lyozmalari insonlar uchun muhim ahamiyatga ega? Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Jarayon: To'g'ri xulosalarni shakllantirish. Javob qabul qilinadi (1 ball): Javobda Leonardo da Vinchining qo'lyozmalari insonlar uchun muhim ahamiyatga egaligi bo'yicha to'g'ri xulosa keltiriladi. Hozirgi kunda insonlar Leonardo da Vinchining qo'lyozmalari tufayli uning g'oyalarni bilib olishi ifodalanadi. Javobda Leonardoning qo'lyozmalaridagi ma'lumotlar, aniq g'oyalar keltiriladi yoki o'quvchi, umuman, qo'lyozmalarning qiymati haqida yozishi mumkin. Masalan: Qo'lyozmalar uni uchar mashinalar haqida o'sha paytlar o'yaganini ko'rsatadi. Qo'lyozmalari uning g'oyalarni ko'rsatadi. Javob qabul qilinmaydi: Javobda Leonardo da Vinchining qo'lyozmalari va ularning zamondoshlarimiz uchun muhimligi haqida yetarlicha xulosa keltirilmaydi. Masalan: Ular u qanday chiroyli rasm chizishni bilganini ko'rsatadi. Chunki u mashhur edi.
7.	C

8.	Leonardo da Vinchinchi tabiatdan o'rgangan narsalaridan bitta misol keltiring. Bu kuzatuvlar unga ixtirolar qilishda qanday yordam berganligini tushuntirib bering. Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Jarayon: To'g'ri xulosalarni shakllantirish. To'liq tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Javobda matnni to'liq tushunganlik namoyish etiladi. Leonardoning tabiatni o'rganishi va keyingi ixtirolari o'rtasidagi bog'liqlik ko'rsatiladi. Masalan: U qushlarni o'rgangani uchun uchar mashina qanday bo'lishi kerakligini bilgan. U qushlar va hasharotlarni organgan edi. Bu unga uchar buyumlarni qanday yasalishini tushunishga yordam berdi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Leonardoning tabiatni o'rganishi haqida qisman fikr beriladi, lekin Leonardoning tabiatni o'rganishi va keyingi ixtirolari o'rtasidagi bog'liqlik ko'rsatilmaydi. Masalan: Uning qushlarni o'rganishi ixtiro qilishiga yordam berdi. Inson tanasini o'rganishi natijasida u yangi g'oyalarni o'ylab topa boshladi. Javob qabul qilinmaydi: Javobda matnni to'liq tushunganlik namoyish etilmaydi. Leonardoning tabiatni o'rganishi va keyingi ixtirolari o'rtasidagi bog'liqlik ko'rsatilmaydi. Masalan: U tabiatdan ko'p narsa o'rgandi. U uchar mashina va robotni ixtiro qildi.
9.	C
10.	Matn "O'z davridan ilgarilab ketgan inson — Leonardo da Vinci" deb nomlangan. Leonardo da Vinci ixtirolaridan bitta misol keltiring va u qanday qilib o'z davridan ilgarilab ketganligini tushuntirib bering. Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Jarayon: Ma'lumotni umumlashtirish va sharhlash. To'liq tushunchaga ega bo'lish (2 ball): Javobda matnning asosiy g'oyasi to'liq keltiriladi, matn mazmuni va sarlavhaning bog'liqligi aks ettiriladi. Masalan:

	U odamlar qanday qilib uchishlari mumkinligini o'ylab topdi. Bu esa uning o'z davridan ilgarilab ketganligini ko'rsatadi, chunki samolyotlar uning vafotidan keyin ancha yillar o'tib yaratildi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Javobda matnning asosiy g'oyasi qisman keltiriladi. Masalan: U robotni qanday yaratishni o'ylab topdi. U uchar mashinani kashf etdi. Boshqa odamlar undan foydalanishmoqda. Javob qabul qilinmaydi: Javobda matnning asosiy g'oyasi keltirilmaydi, matn mazmuni va sarlavhaning bog'liqligi aks ettirilmaydi. Masalan: U haykaltaroshlikda metallardan foydalanadi. U nima qilgan bo'lsa, bu uning zamonasidan ilgarilab ketganini ko'rsatadi.
11.	D
12.	Muallif Leonardo da Vinci haqida nimalarni o'ylayapti? O'z fikringizni tushuntirishda o'qiganlaringizdan foydalaning. Maqsad: Ma'lumotni qabul qilish va undan foydalanish uchun o'qish savodxonligini oshirish. Jarayon: Matn elementlari, tili va mazmunini baholash va tahlil qilish. To'liq tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Muallifning Leonardoga nisbatan ijobiy munosabati va unga keltirilgan dalil to'liq ifodalanadi. Masalan: Muallifning fikricha, u, haqiqatdan ham, juda aqlli inson, chunki u shunday buyuk kashfiyotlarni kashf etgan. Muallif Leonardoni buyuk inson deb hisoblaydi, chunki u matnda kashfiyotchi haqida "iqtidorli rassom, muhandis, arxitektor", - degan so'zlarni ishlatadi. Qisman tushunchaga ega bo'lish (1 ball): Muallifning Leonardoga nisbatan ijobiy munosabati va unga keltirilgan dalil qisman ifodalanadi. Masalan: Muallifning fikricha, Leonardo juda aqlli va iqtidorli inson. Muallifning fikricha, Leonardo juda yaxshi ixtirochi bo'lgan. Muallifning fikricha, Leonardo, haqiqatdan ham, o'z davridan ilgarilab ketgan inson. Javob qabul qilinmaydi: Javobda muallifning Leonardoga nisbatan ijobiy munosabati va unga keltirilgan dalil ifodalanmaydi. Masalan: